

Laabaau jiiida iyi Matie í kə

*Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ɲa
(Cə Luku 3:23-28)*

¹ Dimii nyaanzei Jesu Kirisi ɲa wee. Jesu Kirisii í je təkui Davidi, nə Davidi mə wa je təkui Aburahamu.

² Aburahamui í bí Izaaki, Izaaki məi í bí Zakəbu. Zakəbu məi í bí Zuda do igbãe do ifəe ɲa. ³ Zuda do Tamaa aboe aɲa məi à bí Faresi do Zara. Faresi mə í bí Esiromu. Esiromu mə í bí Aramu. ⁴ Aramu mə í bí Aminadabu. Aminadabu mə í bí Nasō. Nasō mə í bí Salamə. ⁵ Salamə do Rahabu aboei à bí Boazi. Boazi mə do Rutu aboei à bí Obedi. Obedi mə í bí Izai. ⁶ Izai mə í bí Davidi iyi í na í je ilaaluu.

Davidiu mə í bí Salomə. Iyei Saloməui í je aboi Urii iyi Davidi í sou. ⁷ Salomə mə í bí Roboamu. Roboamu mə í bí Abia. Abia mə í bí Azafu. ⁸ Azafu mə í bí Zozafati. Zozafati mə í bí Zoram. Zoram mə í bí Oziasi. ⁹ Oziasi mə í bí Zoatamu. Zoatamu mə í bí Akazi. Akazi mə í bí Ezekia. ¹⁰ Ezekia mə í bí Manasee. Manasee mə í bí Amə. Amə mə í bí Zoziasi. ¹¹ Zoziasi mə í bí Zekonia do ifəe ɲa si waati iyi ilaalui Babiləni, ilu nlau, í je inei Izireli ɲa igū í nəd ɲa si iləe.

¹² Si anyii iyi à nəd ɲa ikpa Babiləni ɲəi Zekonia í bí Salateli, nə Salateli mə í bí Zorobabeli. ¹³ Nə Zorobabeli mə í bí Abiudu. Abiudu mə í bí Eliakimu. Eliakimu mə í bí Azə. ¹⁴ Azə mə í bí Sadəku. Sadəku mə í bí Akimu. Akimu mə í bí Eliudu. ¹⁵ Eliudu mə í bí Eleazaa. Eleazaa mə í bí Matani. Matani mə í bí Zakəbu. ¹⁶ Nə Zakəbu mə í

bí Zozefu məkəi Maari, nɔ Maari məi í je iyeyi Jesu iyí à ya kpe Kirisi.

¹⁷ Bεεbei si dimi nηau hai waatii Aburhamu wa hee ku naa si waatii Davidi, tɔku ikā ikā maatēei í wεε. Hai bi Davidi má ku naa si waati iyí à bɔ̀ò ηa Babilɔni tɔku ikā ikā maatēei í wεε. Si anyiε, hai waati iyí à bɔ̀ò ηa Babilɔniu ku naa si waati iyí à bí Jesu iyí à ya kpe Kirisi tɔku ikā ikā maatēei í wεε má.

Kubí Jesu Kirisi
(Cɔ Luku 2:1-7)

¹⁸ Yaase bei à bíò Jesu Kirisi wee. Hai waati iyí Maari í wεε mudēei à mua Zozefu. Amma hee a maatɔtɔ sēε Maari í nε así do gbugbāi Hundei Ilaaɔ.

¹⁹ Zozefu məkəu wee inε dee deei. Kù bi nηu ku dasi Maari anyɔ si bantuma. Na ηoi í ce í dasi idɔ nηu ku kasiε si asii. ²⁰ Si bei wa lasabu bεεbe ηoi amalekai Aɔ Lafēε í naa í sɔ̀ɔ si ala í ni, Zozefu, awɔ tɔkui Davidi ilaalu, maà ce nηoi i so Maari, mudēε iyí à muεu. Dasie kpasē. Así iyí í neu be, do gbugbāi Hundei Ilaaɔi. ²¹ Á bí ama inεməkɔ nɔ i sɔ̀ɔ Jesu. Nηui á faaba inεε ηa hai si dulum du ηa.

²² Mii ηau ihē fei í cei ku ba ide iyí Aɔ Lafēε í tako í sɔ̀ɔ walii Ezai ku sisia inε ηau ku kɔ̀, ²³ iyí í ni, Mudēε gɔ iyí kù mà məkɔ á na ku nε así.

Á bí ama inεməkɔ,

Nɔ a kpoo Emanueli.

Yaasei iriui í je Ilaaɔ í wεε do awa.

²⁴ Iyi Zozefu í jì ηoi í ce bei amalekau í sɔ̀ɔ, í dasi Maari kpasēε. ²⁵ Amma aηaò a kù tɔtɔ sēε hee í koo í bíò ama inεməkəε. Nɔ Zozefu í sɔ̀ɔ Jesu.

2

Woo mà ña à naa Jesu ku cò hai nunui daako

¹ À bí Jesui Betelehemu si ilei Zudee si waatii amanlu Herodu. Si anyii kubíe woo mà yaasei andaiya gò ña à naa Zeruzalemu hai nunui daako, ² nò à bee à ni, iwoi ilaalui Zuifu ña iyi à bí nseiu í wa. Hai nunui daakòì à yε andaiyaε í fita, ñòì à naa ku tɔɔε.

³ Iyi amanlu Herodu í gbò ideu, ñòì inɔε í fɔ, bεεβε mɔì inei Zeruzalemu ñau fei inɔ ñña í fɔ. ⁴ Njòì í tɔtɔ inε ngboi woo weei Ilaaɔ ña do woo kò inε ña si wooda ña fei nò í bee ña tengi bii à ni aa bí Inε iyi Ilaaɔ í cicau. ⁵ Njòì à jεaa à ni, Betelehemui si ilei Zudee domi bεεbei walii Miseen í tako í kɔɔ wo, ⁶ í ni, Ilaaɔ í ni,

Inε inei Betelehemu ña, si ilei Zudee,
Ntɔ ntɔ, ilu ññε kù kere si ilu nlai Zudee ña fei,
Si na iyi í jò hai si ilu ññei ilaaluu á fita
Inε iyi á gbã inei Izireli, inem ña.

⁷ Njòì Herodu í jò à kpe woo mà ñau do asii, í bee ña si waati iyi andaiyau í fita dee dee. Nò à sɔɔ. ⁸ Iyi í gbò bεεβε nò í sɔ ña í ni a bɔ Betelehemu a koo a bee yaasei amau wa sãa sãa. Bii à yɔɔ nò a nyi wa a naa a sɔ ññu ku ba ññu mɔ ññu koo gulea.

⁹ Iyi à gbò ideu à tã, ñòì à dasi kpãa. Nò andaiya iyi à tako à yε hai nunui daakòu í nyi í cua ñña má hee tengi bii amau í wa, í bei í leekí lele bε cau. ¹⁰ Iyi à yε andaiyau í leekí bεεβε, ñòì idò ñña í dɔ hee í caa. ¹¹ Nò à lɔ ile bε ñòì à yε amau do Maari iyee. Nò à gule à tɔɔε. Nò à fũ bɔgòì amani ñña à nya wura à muaa, do tulare iyi à ya jo do ikpo ku dɔ inunu iyi à ya kpe miru.

¹² Si anyie Ilaaã í sã ña si ala í ni a maà nyi bi amanlu Herodu má. Nɔ à too kpãa mmu à neò ilei ide ña.

Zozefu ña à sa à ne ilei Ezibiti

¹³ Iyi woo mà ñau à to anyi à ne, nɔ amalekai Aã Lafëe í naa bi Zozefu si ala í ni, dede i so amau do iyee í sa i neò ña ilei Ezibiti, domi Herodu á de amau ku kpa. I koo i buba be titã hee ajɔ iyi an na n ni i nyi wa má ña.

¹⁴ Na ñai í jò Zozefu í dede idũ í so amau do iyee í neò ña Ezibiti. ¹⁵ Bei à buba hee Herodu í koo í ku. Iyi be í cei ku ba ide iyi Aã Lafëe í sã waliie ku sisia ine ñau ku kɔ, si bei í ni, hai Ezibitii ñ kpe amam wa.

À kpa ama keeke ña

¹⁶ Ñai amanlu Herodu í ye iyi woo mà andaiya ñau à lele ññui, ñai idɔe í kɔ jiida jiida. Ñai í ce dooi waati iyi woo mà ñau à ye andaiyau í fita, ñai í jò à koo à kpa ama inemɔkɔ kpɔtɔɔ ña hee ku koo si do amai adã minji ña fei si ilui Betelehemu do ilekoe ña fei. ¹⁷ Beɛbei ide iyi walii Zeremi í fɔu í ce. Í ni,

¹⁸ À gbɔ anu ku dɔ si ilui Rama.

À gbɔ ine ña à kpata,

À waa cã buubuu.

Asee, Raselii wa kpata na irii amaɛ ña.

Nɔ à bɔ ku lelee,

Amma í kɔ ku gbɔ kulɛɛu

Si na iyi í jò amaɛ ña a kù wɛɛ má.

Zozefu ña à baa hai ilei Ezibiti

¹⁹ Si anyie Herodu í naa í ku, ñai amalekai Aã Lafëe í naa bi Zozefu si ala ilei Ezibiti be, ²⁰ í ni, dede i so

amau do iyee i nyiò ña ilei Izireli. Ine ña iyi à waa de amau ku kpa à ku.

²¹ Nò Zoze fu í dede í so amau do iyee à nyi ilei Izireli má. ²² Amma í gbò iyi Aakelausii í je bommai baæ Herodu si ilei Zudee, ñai wa ce njo i ku bò ku buba be. Nò Ilaađ í sã si ala má í ni ku bò ilei Galilee. Ñai í tekí í bò Galilee si bei Ilaađ í sã. ²³ Nò í koo í buba Nazareti. Bebei ide i walii ñau í kã, si bei à ni aa kpoo inei Nazareti.

3

Waazoi Zãa woo dasi inyi

(Cò Maaku 1:1-8; Luku 3:1-18; Zãa 1:19-28)

¹ Waati bebei, Zãa woo dasi inyi í naa wa ce waazo si ghabuai Zudee. ² Í ni, i kpaasi idò ñe ña domi waati í maai iyi Ilaađ á na ku je bommae. ³ Idei Zãaui walii Ezai í fò wo, si waati iyi í ni, À gbò imui ine gò wa dõ anu si ghabua wa ni, I teese kpãai Lafëe ku te ña.

⁴ Zãa wa dasi iboi ntoi kpookpo, nò wa ði santikii bata. Ketengbo do nyikãi sakoi í je ijee. ⁵ Nò ine ña à naa bi tee hai Zeruzalemu do hai ilei Zudee fei do hai ilu ña iyi à wa cingaai idoi Zuudëeu fei. ⁶ À ce tuubai dulum du ña nò à jò Zãa í dasi ña inyi si idoi Zuudëeu.

⁷ Farisi do Sadusi ña mò à waa naa bi tee aña nkpo nkpo ku ba ku dasi ña inyi. Iyi Zãa í ye ña ñai í sã ña í ni, ñe ine buu ña bei njo wukuku, yooi í sã ñe í ni i saa idòkãi Ilaađ iyi í maai wa. ⁸ Na ñe, i ce kookoosu jiida i nyisiò iyi ì kpaasi idò ña. ⁹ I maà tamaa mà aa ba faaba ña si na iyi í jò ì ya maa ni ì je tãkui Aburahamu ña. An sã ñe, Ilaađ á yòkò ku so

kuta ηau ihē ku ce ηa təkui Aburhamu ηa. ¹⁰ Wee dagba wa kāsi tā mām a daò icui j̄i. Na n̄ηu, j̄i iyi kù waa so iso jiida fei aa daa a dasi ina. ¹¹ Amu inyii n̄ wa n dasi ηε ku ba ku je seɛdai idɔ ku kpaasi n̄ηε, amma inε gɔ́ á na ku naa si anyim. Í rem do gbugbã ntɔ ntɔ, n kù to baa n̄ bɔ baataε. N̄ηui á da n̄ηε si Hundei Ilaaɔ do ina. ¹² Wa mu mii ku fε bileeε si awɔ, nɔ ku kpã bileeε bii à kpokpoε, nɔ ku ko yɔyɔu ku dasi aka, sakou mɔ ku dasi ina iyi ci ya ku.

Inyi ku dasii Jesu

(Cɔ Maaku 1:9-11; Luku 3:21-22)

¹³ Waati beεbe Jesu í naa hai ilei Galilee nɔ́ í bɔ idoi Zuudēε ku ba Zãa ku dasiε inyi. ¹⁴ Iyi í to wa í ni Zãa ku dasi n̄ηu inyi, ηɔi Zãa wa bi ku kɔ, í ni, awɔi ì ne kpãa i dasim inyi, nɔ beirei í ce ì waa naa bi tom. ¹⁵ N̄ɔi Jesu í jεaa í ni, jɔ́ ku ce beεbe titã, domi beεbei à ne ka ce ka ceò mii iyi Ilaaɔ́ í bi fei. Nɔ́ Zãa í je. ¹⁶ Iyi í dasi Jesu inyi í tã, be gbakã Jesu í fita wa hai si inɔ́ inyi. N̄ɔi lelei Aɔ́ í c̄i nɔ́ Zãa í ye Hundei Ilaaɔ́ wa de siε wa bei ankasiidi. ¹⁷ Nɔ́ à gbɔ ide ku fɔ́ gɔ́ wa hai lele í ni, inε ihēi í je Amam. N̄ buu jiida jiida, siεi inɔ́ didɔm fei í ya wa.

4

Seetam í leε Jesu

(Cɔ Maaku 1:12-13; Luku 4:1-13)

¹ Si anyii n̄ηu, ηɔi Hundei Ilaaɔ́ í bɔò Jesu si gbabua ku ba Seetam ku leεε. ² N̄ɔi Jesu í ce anu ku d̄i dasã ciiji do idũ ciiji, si anyiε nɔ́ ari wa kpa. ³ N̄ɔi Seetam woo leεu, í naa siε í ni, bii awɔu Amai Ilaaɔ́i do ntɔ, jɔ́ kuta ηau ihē a kpɔò p̄ε. ⁴ N̄ɔi Jesu í

jeaa í ni, kukɔi idei Ilaaɔ́ í ni, amanɛ ci ya wɛɛ na ije
nɔɔ akã, amma á maa wɛɛi na ide iyi Ilaaɔ́ wa fɔ fei.

⁵ Nɔ Seetam í bɔðɛ Zeruzalemu, ilu kumáú, nɔ í
gũðɛ hee si antai ile lelei kpasɛi Ilaaɔ́. ⁶ Nɔi í ni má,
bii awɔu Amai Ilaaɔ́i, fo i dingaa ile, domi kukɔi idei
Ilaaɔ́ í ni,

Ilaaɔ́ á na amalekaɛ ɲa wooda na iriɛ a maa degbee,
Nɔ a maa muɛ si awɔ
Ku ba i maà ti i koosɛ si kuta.

⁷ Nɔ Jesu í jeaa í ni, amma kukɔi idei Ilaaɔ́ í ni má,
maà ti i sii Aɔ Lafɛɛɛ.

⁸ Si anyii nɔɔ, Seetam í bɔð Jesu hee antai iri kuta
nla gɔ má nɔ í nyisiɛ bommai andunya fei do amboe
nɲa. ⁹ Nɔ í ni, bii ì gule ì tɔɔm, mii ɲau ihɛ fei an
muɛɛ.

¹⁰ Nɔ Jesu í jeaa í ni, sekɛɛ bɛ Seetam. Kukɔi idei
Ilaaɔ́ í ni, Aɔ Lafɛɛɛi aa tɔɔ, nɔ i wɛɛ na irii nɔɔ akã.

¹¹ Nɔi Seetam í bei í sekɛɛ hai bi tɛɛ, nɔ amaleka ɲa
à naa à sobiɛ.

Jesu í sinti icɛɛ Galilee

(Cɔ Maaku 1:14-15; Luku 4:14-15)

¹² Nɔi Jesu í gbɔ à ni à mu Zãa à dasiɛ piisɔɔ. Nɔ
í sinda í nyi ilei Galilee. ¹³ Amma iyi í tɔ Nazareti,
kù buba bɛ, Kapɛranumui í koo í buba, ilu iyi í wa
kɔkɔi tenku iyi à ya kpe Galilee, si ilei Zabulɔɔ do
Nɛfitali. ¹⁴ Iyi bɛ í cei ku ba ide iyi walii Ezai í tako í
fɔu ku kɔ waati iyi í ni,

¹⁵ Inei Zabulɔɔ do inei Nɛfitali ɲa,
Aɲa iyi à wa kɔkɔi kpãa iyi wa bɔ Tenku,
Aɲa iyi à wa ikpa icei idoi Zuudɛɛu,
Aɲa iyi à wa ilei Galilee bii dimi mmu ɲa à wa,

¹⁶ Aɲa iyi à wa si ilu kuku wo,
Aɲai à yɛ inya kumá nla nla.

Anja iyi à wa si ile bii iku do ilu kuku í wa,
Anjai inya kumá í naa si.

¹⁷ Hai waati beɛbeɛi Jesu í sinti ku waaɔo, í ni, i kpaasi idɔ nɛ si na iyi í jò waati í maai wa iyi Ilaaɔ á jɛ bommaɛ.

*Jesu í kpe sɔkɔ mɛɛ gɔ ɲa
(Cɔ Maaku 1:16-20; Luku 5:1-11)*

¹⁸ Ajɔ ɲɲu gɔ Jesu wa nɛ si itli tenku iyi à ya kpe Galilee, ɲɔi í yɛ sɔkɔ minji gɔ ɲa, Simɔɔ iyi à ya kpe Piɛɛ do ifɔɛ Anderee, à waa le taaɔ si inɔ tenkuu.
¹⁹ Nɔ í sɔ ɲa í ni, i toom wa ɲa, nɔ an ce ɲɛ woo dɛdɛ inɛ ɲa iyi aa jɛ ti Ilaaɔ. ²⁰ Bɛ gbakã à jò taaɔ ɲɲa ɲa à tooɛ.

²¹ Iyi í to waju nɔ í yɛ inɛ minji gɔ ɲa má, Zaaki do Zãa ifɔɛ, amai Zebedee ɲa. Inɛ ɲau à wa si akɔi inyi gɔ do baa ɲɲa, à waa teese taaɔ ɲɲa ɲa. Nɔ Jesu í kpe ɲa. ²² Bɛ gbakã aɲa mɔ à jò akɔu do baa ɲɲa à waa tooɛ.

²³ Nɔ Jesu í dabii si ilei Galilee fei wa kɔ inɛ ɲa si cio ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutɔtɔɔ ɲɲa ɲa, wa sisi ɲɲa laabaau jiida si beɛi Ilaaɔ wa ce sɔɔlu ku na ku jɛ bommaɛ, nɔ í jò inɛ ɲa à waa ba iri si bɔɔ dimi ikã ikã ɲɲa ɲa fei. ²⁴ Nɔ baauɛ í fangaa bii fei si ilei Siri fei, hee inɛ ɲa à wasi ku naaɔ bɔɔ ɲɲa ɲa wa bi tɛɛ. Inɛ ɲa iyi à nɛ dimii bɔɔ ikã ikã fei do inɛ ɲa iyi à nɛ wahalai ara kuro nkpɔ do inɛ ɲa iyi inɛi inɔɔko ɲa à mu, do inɛ ɲa iyi à waa ce bɔɔi cukuuna do wɛɛɛɛ ɲa, à naaɔ aɲa fei wa bi tɛɛ, nɔ í jò aɲa fei à ba iri.
²⁵ Nɔ zamaa nkpɔ gɔ í too fitiɛ wa hai ilei Galilee do hai ilui Zeruzalɛmu do ilei Zudee hee do icei idoi Zuudɛɛu bii Ilu Mɛɛwa ɲau à wa fei.

5

*Ino didō ntō ntō
(Cō Luku 6:20-23)*

¹ Iyi Jesu í yε zamaau ηοi í koo í gū iri kuta gō í buba. Nō mōcεe ηa à naa à tōtōe sie. ² Nō í lōsi cio ku kō ηa si.

Si cioεu í ni,

³ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa tōe Ilaaō do ara kukaye,

Domi aηai à je inei bommai Ilaaō ηa.

⁴ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa kpata,
Domi Ilaaōi á tū idō nηa.

⁵ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi daa nηa í dō,
Domi aηai aa ne ilεu fei.

⁶ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa gbō ari do agbei mii iyi Ilaaō wa bee,

Domi Ilaaō á jō a yo.

⁷ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à ya ne araarei ine ηa,
Domi Ilaaō mō á ne araare nηa.

⁸ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi idō nηa í má,
Domi aa ye Ilaaō.

⁹ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à waa ce icεi laakai ku sū,
Domi Ilaaō á kpe ηa amaε ηa.

¹⁰ Ilu inō didō ηai ine ηa iyi à kpā ηa iju si na iyi í jō à waa ce mii iyi Ilaaō í bee ηa,

Domi aηai à je inei bommai Ilaaō ηa.

¹¹ Iηε ilu inō didō ηai, bii à waa bu ηe nō à waa kpā ηe iju nō à waa má ηe laalō baa yooma fei na irim.

¹² I jō i nyaanyi i wεεò inō didō nla nla ηa si na iyi í jō riba iyi à jile nηe leleaō í la. Ntō ntō bεεbei à kpā walii ηa iyi à cua nηe ηau mō iju.

Məndai imu do ti inya kumá
(Cə Maaku 9:50; Luku 14:34-35)

¹³ Nəi Jesu í sɔ́ ɲa má í ni, ɲɛi ì jɛ imu si inɔi inɛi andunya ɲa. Bii didɔi imu í ku, mii aa dasi ku jò ku dɔ́ má. Í gbe de a nikãɛ, nɔ inɛ ɲa a tɛɛɛɛ.

¹⁴ Nɔ ɲɛi ì jɛ inya kumái andunya. Ilu iyi à ma si iri kuta kaa manji. ¹⁵ A ci ya má fitila a biie do caka. Amma à ya kɔaɛi tengi bii á má inya, inɛi kpasɛ fei ku yɛ̀ò ilu. ¹⁶ Bɛɛbɛ mɔi i jò inya kumá nɲɛ ku má si wajui inɛ ɲa ku ba a yɛ kookoosu jiida nɲɛ ɲa nɔ irii Ilaaɔ́ Baa nɲɛ iyi í wa lele ku nɛ amboe.

Idei wooda

¹⁷ Jesu í ni má, i maà tamaa bei ò naa woodai Moizi do cioi walii ɲau ku kpai. Aawo, ò naa ku kɔ̀ɔi. ¹⁸ Ntɔ ntɔ, hee lele do ilɛ koo tã̀ò, baa wasalii wooda keeke akã kaa gaizia, í gbe fei ndɛɛ ku kɔ̀i. ¹⁹ Na nɲu, inɛ iyi í kua wooda, baa bii í jɛ icu akã keeke gɔi, nɔ í sɔ́ inɛ gɔ ɲa mɔ́ í ni a ce bɛɛbɛ, aa kpe lafɛɛ inɛ iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ́. Amma inɛ iyi wa jirimae nɔ wa kɔ inɛ gɔ ɲa mɔ́ si, aa kpe lafɛɛ inɛ nla si bommai Ilaaɔ́. ²⁰ N̄ wa n sɔ́ ɲɛi, i kaa jɛ inɛi bommai Ilaaɔ́ ɲa bii kù jɛ ì ce mii iyi Ilaaɔ́ í bee ɲɛ ɲa í re woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲau.

Idei idɔ̀kɔ̀

²¹ Jesu í sɔ́ ɲa má í ni, ì gbɔ ɲa iyi Moizi í sɔ́ bala nɲɛ ɲa í ni, i maà kpa inɛ, nɔ inɛ iyi í kpa inɛ fei aa bɔ̀ðɛ si wajui woo kiiti ɲa a nyisiɛ bɔ̀nɛ. ²² Amma amu, an sɔ́ ɲɛ, inɛ iyi wa ce idɔ̀kɔ̀ do kpaasiɛ aa bɔ̀ðɛ si wajui woo kiiti ɲa a kpãa iju, nɔ inɛ iyi wa cɔ kpaasiɛ nfe aa kiitie si wajui inɛ ngbo ɲau, inɛ mɔ́ iyi wa cɔ kpaasiɛ nnyɛi á lɔ si ina iyi ci ya kuu. ²³ Na nɲu, bii ì naaò amuai Ilaaɔ́ wa bí kuwee nɔ bei ì ye gigi iyi kpaasiɛ

gɔ wa mu taaleɛ, ²⁴ jɔ amuaɛu bi kuweeu be titã, i koo i teese ideu gbakã, awɔ do kpaasie. Si anyie, i bei i nyi wa i cea Ilaaã amuaɛ.

²⁵ Bii í je ine gɔ wa bɔðe ile kiiti na ideu gbese gɔ, ce kookaai hai kpãa awɔ do lafẽe i gbɔsi nje ku ba ku maà dasie awɔi woo kiiti. Bii kù je beɛbe, woo kiitiu á dasie si awɔi zandaamu, nɔ zandaamu mɔ ku dasie ile piisɔɔ. ²⁶ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɛɛi, bii à dasie piisɔɔ, bii i kù sã gbeseu fei i kaa fita. Nkãma kaa gaizia si.

Idei sakara

²⁷ Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í ni, i maà ce sakara. ²⁸ Amma amu, an sɔ ñe, awɔ inemɔkɔ iyi í cɔ inaabo hee bineɛ í dede, ì ce sakara mbe tã si idɔe. ²⁹ Na ñɛu, bii iju njeɛi wa dasie dulum, nyaa i nyɔɔ ku jiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akãi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku. ³⁰ Bii í je awɔ njeɛi wa dasie dulum, buu i nyɔɔ ku jiiɛ. Á tiaɛ i nyɔ ikɔ akãi arae gɔ do iyi aa sɔsi arae fei si ina iyi ci ya ku.

Idei abo ku kɔsi

(Cɔ Matie 19:9; Maaku 10:11-12; Luku 16:18)

³¹ Nɔ Jesu í sɔ ña má í ni, Moizi í ni, ine iyi wa kɔsi aboɛ á náa tiai nje kukɔsii. ³² Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, ine iyi í kɔsi aboɛ nɔ kù je na sakara, mɔkɔu í dasie sakarai. Nɔ mɔkɔ mɔ iyi í so abo iyi à kɔsiu, í ce sakarai.

I maà ya gbasi do ngɔgɔ

³³ Jesu í sɔ ña má í ni, ì nɔ ì gbɔ iyi Moizi í sɔ bala ñɛ ñau í ni, ide iyi ì gbasi si wajui Aɔ Lafẽe ì ni aa ce, jɔ i coo. ³⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ñe, i maà ya ce kugbasi ña pai. I maà ya gbasi do lele ña domi batai bommai Ilaaã. ³⁵ Nɔ i maà ya gbasi do ile ña, domi

bi ku lesi isɛɛi. Nɔ i maà ya gbasi do Zeruzalemu ña domi ilui Ilaaã amanlu nlaui. ³⁶ Nɔ i maà ya gbasi do iri nɛ ña si na iyi í jò i kaa yɔkɔ i fūuta baa ntoí iri akã nɛ hee ma je í jò ku dū ña. ³⁷ I jò ide ku fɔ nɛ ku je ntɔ. Bii ì ni ooi ku je oo do ntɔ, bii aawo mɔi, ku je aawo. Iyi aa lesi antaɛ bebei fei ña, hai bi Seetam inɛ laalɔi wa naa.

Idei laalɔ ku sã
(Cɔ Luku 6:29-30)

³⁸ Jesu í sã ña má í ni, ì gbɔ ña iyi Moizi í fɔ wo í ni, inɛ iyi í nya ijuí inɛ gɔ, aa nya ti nɛ mɔ. Inɛ mɔ iyi í ce inyii inɛ gɔ, aa ce ti nɛ mɔi. ³⁹ Amma amu, ñ wa n sɔ ñei, i maà ya sãa inɛ laalɔ iyi í ce nɛ. Bii inɛ í sambalɛ si nɛ, toa cangau má. ⁴⁰ Bii inɛ gɔ í bɔðɛ kiiti ku ba ku gba danzigie, naa kumbooɛ mɔ má. ⁴¹ Bii inɛ gɔ í tilasie i soa nɛ aso i nɛð zakai kilo akã, so i nɛaa ku to kilo minji gbakã. * ⁴² Bii inɛ gɔ í tɔɔɛ mii gɔ, muua. Bii inɛ gɔ í nàa mii gɔ ku kãaye bi tɛɛ, maà kɔ.

Idei mbɛɛ ña ku bi
(Cɔ Luku 6:27-28, 32-36)

⁴³ Jesu í ni má, ì gbɔ ña iyi Moizi í fɔ wo í ni, bi kpaasie, nɔ i cé mbɛɛɛ. ⁴⁴ Amma amu, ñ wa n sɔ ñei, i ya bi mbɛɛ nɛ ña, nɔ i ya cea inɛ ña iyi à waa kpã ñe iju kutɔ ña. ⁴⁵ Bii ì waa ce beɛbe ña ì waa nyisi inɛ ña iyi ì je amai Ilaaã Baa nɛ iyi í wa lelei, domi Ilaaã í jò inunue wa má inya si inɛ jiida do si inɛ laalɔ ña. Nɔ í jò ijí wa rɔa inɛ ña iyi à waa ce idɔɔbie hee do bi inɛ ña iyi a kù waa coo fei. ⁴⁶ Bii inɛ ña iyi à bi

* **5:41** Bii inɛ gɔ í tilasie i soa nɛ aso Waati beɛbe, inɛ Romu ñaí à waa je inɛ ngboi ilɛu. Nɔ akawe ña ña do sooge ña ña à nɛ kpãa a tilasiò inɛ gɔ ku so nɛ aso.

ηε αηα ακαί ιηε μσ ì bi ηα, to, riba yoomai aa ba ηα. Baa woo gba fiayi lempoo ηα μσ à ya ce dimie. ⁴⁷ Bii kpaasi ηηε ηα αηα ακαί ì ya ce fɔɔ ηα, to, ιηε μσ yooi ì tia ηα. Baa hai dasi Ilaaɔ naane ηα μσ à ya ce beεbe. ⁴⁸ Na ηηu, i jɔ̄ jjiida ηηε ku kɔ̄ bei ti Ilaaɔ Baa ηηε iyi í wa lele í kɔ̄.

6

Idei amua ku cea ilu are ηα

¹ Jesu í fɔ̄ má í ni, bii ì waa ce mii iyi Ilaaɔ í jilε ηηε, i ya ce laakai ηα i maà coo si bantuma. Bii ì waa coo si bantuma ku ba ine ηα a yɔɔ, i kaa ba riba kãma hai bi Baa ηηε iyi í wa lele.

² Na ηηu, bii ì waa mua ilu are ηα ngɔɔ ηα, i maà ti i cã keεεde bei ilu muafiti ηα à ya ce. À ya ce amua ηηα ηai si ile bii à ya ce kutɔtɔ ηα do si kpãa ηα ku ba ine ηα a saabu ηα. Ntɔ ntɔ, ine ηηu ηα à ba riba ηηα fei tã. ³ Amma ιηε, waati iyi ì waa mua ilu are ηα ngɔɔ ηα, i maà jɔ̄ aɔwɔ canga ηηε ku mà mii iyi aɔwɔ njeu wa ce, ⁴ ku ba amua iyi ì waa ce ηα i coo si afei ιηε minji. Nɔ̄ Ilaaɔ Baa ηηε iyi wa ye mii fei á sã ηηε ribae.

Idei kutɔ̄ (Cɔ̄ Luku 11:2-4)

⁵ Jesu í ni, bii ì waa ce kutɔ̄ ηα i maà ya ce bei ilu muafiti ηα à ya ce. À ya bi αηα a leekí a ce kutɔ̄ ile bii à ya ce kutɔtɔ ηα do bi tafa ηα ku ba ine fei ku ye ηα. Ntɔ ntɔ, ine ηηu ηα à ba riba ηηα fei tã. ⁶ Amma ιηε, bii ì waa ce kutɔ̄ ηα, i lɔ̄ hee ilaawa i cĩmbo ηα, i tɔ̄ Ilaaɔ Baa ηηε be tenɔ̄gi bii ine gɔ̄ kù waa ye ηε, nɔ̄ Baa ηηε iyi wa ye mii iyi wa manji fei á sã ηηε.

⁷ Bii ì waa ce kutɔɔ ɲa i maà ya fɔ ide akã i maa sisi ɲa béi hai mà Ilaaɗ ɲa à ya ce. À waa tamaa na ide nkɔɔ ku fɔi aɲai Ilaaɗ á gbɔ̀ò kutɔɔi aɲa. ⁸ I maà ya jɔ ɲa ɲa, domi hee i maà tɔɔ ɲa, Baa nɲe í mà bukaatai mii iyi ì ne tã ɲa. ⁹ Bei í s̄la i ya ce kutɔɔ ɲa wee.

Ilaaɗ Baa nwa iyi í wa lele,
Jò ine fei ku mà iyi awɔi ì je ine kumá.

¹⁰ Naa je bommae.

Jò ine fei ku ce idɔɔbiɛ si ilɛu ihẽ bei à waa ce lele.

¹¹ Mu nwa ijɛi ajɔ fei nwa.

¹² Kpa idei dulum du wa bei awa mɔ à ya ka kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nwa.

¹³ Maà ti i jò ka dasi kulele,
Amma nya wa hai si awɔi Seetam.

[Domi awɔi ì ne bomma do gbugbã do amboe hee do ajɔ fei. Ami.]

¹⁴ Nɔ́ í nyi í ni má, bii ì ya kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nɲe, Ilaaɗ Baa nɲe mɔ́ á kpa idei kurara nɲe.

¹⁵ Amma bii inɲe mɔ́ i ci ya kpa idei kurara iyi ine ɲa à ce nɲe, Baa nɲe mɔ́ kaa kpa idei kurara nɲe.

Idei anu ku d̄i

¹⁶ Jesu í ni má, bii ì waa ce anu ku d̄i ɲa, i maà ya jò waju nɲe ku nyisi wahala nɲe béi ilu muafiti ɲa à ya ce. À ya kpaasi waju nɲa ku ba ine fei ku yɔ̀o iyi à waa d̄i anu. Ntɔ́ ntɔ́ ò wa n s̄ɔ́ ɲei, ine nɲu ɲa à ba riba nɲa fei tã. ¹⁷ Amma inɲe, bii ì waa d̄i anu, i wɛɛju s̄aa s̄aa ɲa nɔ́ i jɔ̀si waju nɲe ikpo ¹⁸ ku ba ine ɲa a maà mà iyi ì waa d̄i anu ɲa, í gbe Ilaaɗ Baa nɲe iyi í wa bii a kù waa yɔ̀o. Nɔ́ Baa nɲe iyi wa ye mii iyi wa manji fei, á s̄ã nɲe.

Amanii lele ku d̄e
(Cɔ́ Luku 12:33-34)

19 Í sǝ ɲa má í ni, i maà ti i dɛdɛ amani si andunyau ihẽ, bii tútú ɲa aa jǝǝ, do bii á mu atɛ, do bii ile ɲa aa lǝ do gbugbã a koo a ce ileɛ. 20 Amma i dɛdɛ amanii lele bii kaa mu atɛ nǝ tútú ɲa a kaa yǝkǝ a bejɛɛ, nǝ ile ɲa mǝ a kaa yǝkǝ a lǝ a ce ileɛ. 21 Ntǝ ntǝ, í sǝa i dɛdɛ amanii lele ɲa domi bii amanii inɛ í wa, bɛ mǝi laakaɛ í ya wa.

Inya kumáí ara
(Cǝ Luku 11:34-36)

22 Í ni má, ijui í jɛ fitilai ara. Bii ijue wa nɛ baani, arae fei ì wa si inya kumáí. 23 Amma bii ijue kù waa nɛ baani, arae mǝ fei í wa si ilu kukui. Na nɲu, mii iyi í nɛ ku ceɛ inya kumá, bii ilu kukui í ce, ilu kukuu á la ku caa.

Ilaaǝ ku dasi naane
(Cǝ Luku 16:13; 12:22-31)

24 Jesu í sǝ ɲa má í ni, inɛ gǝ kaa yǝkǝ ku cea lafɛɛ minji icɛ ajǝ. Ntǝ ntǝ, á cé inɛ akã nǝ ku bi inɛ akã, walakǝ á jirima inɛ akã nǝ ku donda inɛ akã. I kaa yǝkǝ i too Ilaaǝ do fia ajǝ ɲa.

25 Na nɲu ñ wa n sǝ ɲɛi, i maà ya maa weewea do mii iyi aa jɛ i maa wɛɛð ɲa, walakǝ do jǝnɛ iyi aa dasi ɲa. Kuwɛɛi amanɛ í re ijɛ, ara mǝ í re jǝnɛ. 26 I cǝ yei ɲa iyi à waa fo lele. A kù waa gbɛ hee a da ngǝgǝ a dasi suu. Do nɲu fei, Baa nɲɛ iyi í wa lele wa wo ɲa. I kù mà ɲa iyi bɛɛɛɛ nɲɛ í re ti yei ɲau bɛ? 27 Yooi si inǝ nɲɛ na kuweeweaɛ á yǝkǝ ku kǝsi kusǝi adǝɛ baa keeke.

28 To, na mii í ce ì ya maa weewea do idei jǝnɛ ɲa. I cǝ bei wua ɲa à ya da koko si inǝ sako mɛɛ. A kù waa ce icɛ a ci ya nǝ a wǝ acǝ. 29 Amma ñ wa n sǝ ɲɛ, baa Salomǝo ilaalu nlaui, do amboe nla nlaɛ fei kù nɛ jǝnɛ

iyi boodaε í to kokoi j̄i ηau be baa akã. ³⁰ Fɔfɔ í wεei nnyi do kus̄taε amma ala aa dasiε inai. To, bii Ilaaḏ í mua fɔfɔ ηa iyi aa na a dasi ina booda ku s̄ia beεbe, kaa yɔkɔ ku mu n̄ηε nyau ku re fɔfɔ ηau be de. I kù ye naane n̄ηei kù la? ³¹ Na n̄ηu, i maà ya weewea i ni ηa, mii aa ka jε, mii aa ka mɔ, walakɔ mii aa ka biiḏ ara nwa. ³² Hai mà idei Ilaaḏ ηai à ya maa kpataa mii ηau be fei, amma Baa n̄ηε iyi í wa lele í mà iyi i nε bukaatai mii ηau be fei ηa. ³³ Na n̄ηu, i hanya titã ηa i ce idɔɔbii Ilaaḏ do bei aa ce i j̄ḏ bommaε ku bɔ waju. Iyi í gbe bei fei Ilaaḏi á k̄ḏḏ n̄ηε si. ³⁴ Ajɔ fei wahalae í ya tooi. Na n̄ηu, i maà kpataḏ ala ηa, domi ala m̄oi á mà tεε.

7

Idei kiiti

(Cɔ Luku 6:37-38, 41-42)

¹ Jesu wa fɔ má í ni, i maà ya kiiti inε ηa ku ba Ilaaḏ mɔ ku maà kiiti n̄ηε. ² Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄ḏ ηei, do yaase bei i ya maa kiiti inε ηa, beεbe m̄oi Ilaaḏ mɔ á naa ku kiiti n̄ηε. Nɔ si ḡua bii i w̄aaḏ inε ηa, si be m̄oi aa w̄aa inε mɔ. ³ Na mii í ce i waa ye fɔfɔ keeke iyi í wa si ijui kpaasie nɔ i kù ye j̄i ite iyi í wa si titeε. ⁴ Beirei aa ce i s̄ḏ kpaasie i ni, j̄ḏ n nyae fɔfɔ si ijuε, awɔ iyi j̄i ite í wa si tεε. ⁵ Awɔ ilu muafitii, j̄ḏ i tako i nya j̄i ite iyi í wa si ijuε titã ku ba i ye ilu s̄aa s̄aa, i bei i nya fɔfɔ iyi í wa si ijui kpaasie.

⁶ I maà nyɔ lege j̄iida n̄ηε ηa si wajui kuusɔɔ ηa ku ba a maà tεεsεε. Nɔ i maà ti i na aja ηa mii kumá ηa

ku ba a maà na a sinda a ηᵛ ηε*.

Idei kutᵔᵔ

(Cᵔ Luku 11:9-13)

⁷ Jesu í ni má, i ya tᵔᵔ ηᵛ, aa mu nηε. I ya dεdε ηᵛ, aa ba ηᵛ. I ya cã gambo ηᵛ, aa cí nηε. ⁸ Ntᵔ ntᵔ, inε iyi í ya tᵔᵔ fei, aa mua. Inε mᵔ iyi wa dεdε fei, á ba. Inε mᵔ iyi wa cã gambo fei, aa cíᵛ lafᵔᵔ. ⁹ Yooi í wa si inᵔ nηε ihᵔ iyi bii amaε í tᵔᵔε pᵔᵔε á so kuta ku naa. ¹⁰ Bεεβε mᵔi inε kãma kù wεε iyi bii amaε í tᵔᵔε cᵔᵔε á so njo ku naa. ¹¹ Debei, bii inε iyi ì ya ce laalᵔ ηᵛ ì mà mii jiida ku na ama nηε ηᵛ, ì waa tamaa mà Baa nηε iyi í wa lele kaa yᵔkᵔ ku mua inε ηᵛ iyi à waa tᵔᵔε mii jiida ku re bεεβε ηᵛ?

¹² Na nηu, mii iyi ì bi inε ηᵛ a ya ce nηε fei, inε mᵔ i ce nηᵛ bεεβε ηᵛ, domi iyi bei í je icui idei kukᵔsii walii ηᵛ do ti woodai Moizi.

Andε iyi kù cí

(Cᵔ Luku 13:24)

¹³ Í sᵔ ηᵛ má í ni, koofa nla do kpãa ku cí gᵔ í wεε, do minjisia ku mongolo gᵔ iyi wa bᵔ ala nwa. Í lᵔ do koofa ku mongolou ηᵛ, domi koofa nlau do kpãa ku cíu, bi ikui wa bᵔ, nᵔ inε nkpᵔi wa too do be. ¹⁴ Amma kpãa iyi wa bᵔ bi kuwεε hai tā í mante, andεε kù cí. Nᵔ inε ηᵛ iyi à ye kpãau à waa tooε a kù kpᵔ.

Idei jᵔi do isoε

(Cᵔ Luku 6:43-44)

* **7:6** Yaasei ideui í je, kuwεε jiida nηε iyi ì ne hai bi Ilaaᵔ, i maà ti i fᵔ ideε bi inε ηᵛ iyi à ye bei kuusᵔᵔ ηᵛ iyi a kù bi bεεrei ideu ku mà, ku ba a maà tεεεε. Nᵔ i maà ti i fᵔ ideε bi inε ηᵛ mᵔ iyi à ye bei aja ηᵛ iyi aa naa a sinda a ηᵔ ηε.

¹⁵ Jesu í ni má, i ya ce laakai ña do walii ilu ibo ña. À ya naa bi tu ñei do daa didō bei angudā ña, amma idō ñña í yei bei idōi mbo ña. ¹⁶ Aa yōkō i mà ña ñai si kookoosu ñña ña bei à ya mà j̄i hai si isoε. A ci ya ka isoi rezēε si agū. Nō a ci ya ka figi si agū fūfū. ¹⁷ J̄i j̄iida fei iso j̄iidaí í ya so, nō j̄i laalō mō ku so iso laalō. ¹⁸ J̄i j̄iida kaa yōkō ku so iso laalō, beεbe moi j̄i laalō kaa yōkō ku so iso j̄iida. ¹⁹ Nō j̄i iyi kù waa so iso j̄iida fei à ya daai a dasi ina. ²⁰ Si bei à ya mà j̄i hai si isoε, beεbe moi aa mà walii ilu ibo ña hai si kookoosu ña.

N kù mà ñe ajō kāma
(Cō Luku 13:25-27)

²¹ Jesu í ni má, kù j̄e ine iyi wa kpem Lafēε Lafēε feii á na ku lō si bommai Ilaaō, bii kù j̄e ine ña iyi à waa ce idōobii Baam iyi í wa lele. ²² Ajō ññu bε, ine nkpōi á maa ni, Lafēε Lafēε, a kù ce walii do iriε? A kù lele inei inōoko ña do iriε? A kù ce maamaake nkpō do iriε? ²³ Amma an sō ña si wajui ine fei n ni, n kù mà ñe ajō kāma. I sekεε hai bi tom, inε iyi i kù ce idōobim ña.

Idei woo ma ile minji gō ña
(Cō Luku 6:47-48)

²⁴ Jesu í kpa ñña mōnda má í ni, na ññu, ine iyi í gbō ide iyi ñ wa n fōu ihē fei nō wa jirimaε, á yei bei mōkō ilu bisi iyi í ma ileε si kuta. ²⁵ Ij̄i í rō, ido í kō í nikā, nō fufu nla nla í dede si ileu, amma kù cuku, domi si kutai à maa. ²⁶ Amma awo iyi ñ gbō ide iyi ñ wa n fōu ihē fei nō i kù saaluε, aa yei bei mōkō nnyei iyi í koo í ma ileε si sāai ido. ²⁷ Ij̄i í rō, ido í kō í nikā, nō fufu nla nla í dede si ileu, nō í cuku í legε fei.

28 Iyi Jesu í fə bεεβε í tā, ηοι zamaau í biti do si bei wa kə ηa si cio. 29 À bitii si na iyi í jò do yiikoi wa kə ηa si, kù je bei woo kə ine ηa si wooda ηηa ηau.

8

Jesu í jò dinte gə í ba iri

(Cə Maaku 1:40-45; Luku 5:12-16)

1 Jesu í sō ηa ide ηau ihē feii í bei wa kita wa hai si antai kutau. Waati iyi í kita wa ηοι zamaa nla gə wa tooε. 2 Nə dinte gə í naa í sεεbata si wajue í ni, Lafēε, bii ì bi, aa yəkə í jò n ba iri n je ine iyi í má. 3 Nηοi Jesu í yə awəε í luu nə í ni, ñ bi. Ba iri nə i je ine kumá. Be gbakā í ba iri hai si bōεu. 4 Nə Jesu í sōó í ni, gbə, maà sō ine gə ideu ihē, amma koo nyisi arae bi woo weei Ilaađu, nə i ce kuwee iyi Moizi í jileu. Kuweeu bei á nyisi ηa iyi ì je ine iyi í má bebei.

Jesu í jò amaacei ine ngboi sooge gə ηa í ba iri

(Cə Luku 7:1-10; Zāa 4:43-54)

5 Nηοi Jesu í bə Kapεranumu. Waati iyi í lə inə iluu ηοi ine ngboi sooge cío gə í koo í təε ku faaba ηηu, 6 í ni, Lafēε, amaacem wa ce bōε kpasē, ci ya yəkə ku wu baa awə, wa kpāa iju ntə ntə. 7 Nηοi Jesu í ni, í sła, an koo n faabaε. 8 Amma ine ngboi sooge ηau í jeaa í ni, Lafēε, n kù to i lə kpasēm. Baa hai ihē fə ide, amaacem nəu á ba iri. 9 Amu takam, ñ ne ine ngbo ηa iyi ñ wa n jirima, nə ñ ne sooge gə ηa mə iyi ñ wa n gbā. Ine akā ηηa iyi ñ be á kooi, ine iyi ñ kpe mə á naai, nə ice iyi ñ ni amaacem ku ce ηηui í ya ce.

10 Iyi Jesu í gbə ideu í biti nə í sō ine ηa iyi à waa tooεu í ni, ntə ntə, baa si inəi inei Izireli ηa fei n kù ye ine iyi í yəkə í dasim naane nla bei ineεu ihē. 11 An sō ηε, hai je Zuifu nkpə á na ku naa hai do bii fei a

buba si bommai Ilaaã. Anjai aa je do Aburhamu do Izaaki do Zakabu bala nje na aja. ¹² Amma inje, taku nja na iyi í jò injeò na i wa be aa nyò je angule si ilu kuku. Tengì bei aa lesi awò si iri i maa kpataò na. ¹³ Nò Jesu í sã inè ngboi sooge nau í ni, bò kpasèe. Fei ndèe á ce si bei ì dasi naaneu. Be gbakã amaaceu í ba iri.

Jesu í jò bõò nkpò í ba iri

(Cò Maaku 1:29-34; Luku 4:38-41)

¹⁴ Si anyie, Jesu í bò kpasèi Pìeè, í koo í ba iyei aboi Pìeè kù waa ne baani, wa sũò ara gbãa. ¹⁵ Njoi Jesu í lu awòe nò ara gbãau í nya. Nò abou í dede í yaae.

¹⁶ Iyi ale í le, à naa Jesu inè na iyi à ne inèi inòoko na wa nkpò nkpò. Nò í lele inèi inòoko nau do ide ku fò, nò inè na iyi à waa ce bõò fei í jò à ba iri. ¹⁷ Í ce nju nau bei ku ba ide iyi walii Ezai í fòu ku kã iyi í ni, nju takae í so gbugbã hai ne nwa nò í nya bõò nwa na.

Inè na iyi à bi Jesu ku too

(Cò Luku 9:57-62)

¹⁸ Ajò nju gò, zamaa nkpò gò í kaako Jesu. Iyi Jesu í ye na njoí í sã m̀c̀e nau í ni a b̀o icei tenkuu do ikpa ihõ. ¹⁹ Hee a maa ne njoí woo kò inè na si wooda gò í naa bi t̀eè nò í ni, M̀eetu, an tooe bii ì waa b̀o fei. ²⁰ Nò Jesu í sãò í ni, inja na à ne kolo na nò baa yei na m̀ò à ne bi ku sũ. Amma amu Amaí Amane n kù ne bii an koo n sũ n sími. ²¹ Nò inè akãí m̀c̀oi Jesu gò m̀ò í ni, Lafèe, jò n koo n si baam wa titã. ²² Amma Jesu í j̀eaa í ni, awò de toom wa, nò i jò iku na a si iku nja na.

Jesu í leekí fufu si tenku

(Cò Maaku 4:35-41; Luku 8:22-25)

²³ Si anyii n̄ju, Jesu í l̄ ak̄oi inyi n̄o m̄ac̄ēē ηa m̄o à l̄o à tōōē. ²⁴ Iyi à waa n̄ē η̄oi fufu nla ḡo í dede si tenkuu hee kutāngām ndii inyiu wa bii ak̄o. Amma Jesu wa s̄i n̄joo. ²⁵ N̄oi m̄ac̄ō η̄au à koo à j̄ūu à ni, Laf̄ēē, faaba wa, à waa b̄o n̄fe ku ce.

²⁶ N̄oi Jesu í s̄ō η̄a í ni, naanē ku dasi n̄ηē k̄u la. Na mii í ce ì j̄è n̄jo wa mu ηē ηa.

Iyi í f̄o b̄ēēb̄ē í t̄ā, η̄oi í dede í la si inyiu do fufuu n̄o à coko s̄ōm s̄ōm. ²⁷ N̄o m̄ac̄ō η̄au fei à biti à waa ni, in̄ē dimi yoomai ih̄ē. Baa inyi do fufu ηa fei à waa jirima idēē.

*Jesu í lele in̄ei in̄əko ηa hai si in̄ē minji ḡo ηa
(C̄o Maaku 5:1-20; Luku 8:26-39)*

²⁸ Iyi Jesu í to icei tenkuu do ikpa ih̄ō si ilei Gadara, η̄oi amanē minji ḡo ηa à fita wa hai bi ku si iku ηa à k̄ōo wa. In̄ē η̄au à n̄ē in̄ei in̄əko ku gaabu nt̄o nt̄o hee í j̄è in̄ē ḡo ci ya j̄ē ku too kp̄āau. ²⁹ N̄o à d̄ō anu à ni, mii í wa si ḡāmei awaē ηa, aw̄o Amai Ilaāō. Ì naa ku kp̄ā wa iju hai waatiu k̄u toi? ³⁰ N̄o à h̄ōn̄nē kuus̄ə̄ō gaa ḡo ηa waju à waa j̄ē. ³¹ N̄o in̄ei in̄əko η̄au à t̄ō Jesu à ni, bii ì waa lele wai, j̄è kaa mu kuus̄ə̄ō gaa η̄au ih̄ō. ³² N̄oi Jesu í s̄ō η̄a í ni a koo. N̄o à fita hai si in̄ē η̄au à koo à mu kuus̄ə̄ō η̄au. N̄o kuus̄ə̄ō gaa η̄au fei à sei wa hai antai iri kutau à na à dasi tenkuu, inyi í j̄ē ηa.

³³ Woo degbe kuus̄ə̄ō η̄au à sa à n̄ē in̄ō ilu à koo à sisia in̄ē ηa ideu fei do bei à cea in̄ē minji η̄au. ³⁴ N̄o in̄ei in̄ō ilu η̄au fei à fita à b̄o Jesu ku c̄o. Iyi à koo à ȳō η̄oi à t̄ōē ku fita hai ilei idēē n̄ηa.

9

Jesu í jò wεεγε γο í ba iri
(Cò Maaku 2:1-12; Luku 5:17-26)

¹ Iyi inε ηαυ à τῶε ku fita hai ilεi ide nηa ηοi Jesu í lḃ akḃi inyi í kua icei tenkuu má. Í nε ilui nηu takae*. ² Nḃi inε γο ηa à naa wεεγε γο wa, wa sũ si makeε. Iyi Jesu í ye naane ku dasi nηau, nḃ í sḃ wεεγευ í ni, baakḃm, maà mḃngḃ temua, ñ kpa idei dulum δεε. ³ Wee woo kḃ inε ηa si wooda γο ηa à wa be. Iyi à gbḃ wa fḃ beεbe ηοi à waa lasabu si idḃ nηa à waa ni, inεeu ihē wa bu Ilaaḃi. ⁴ Jesu í bei í mà ide iyi à waa lasabu ηοi í ni, na mii í ce ì waa ce lasabu laalḃ beεbe ηa. ⁵ Si ide minji ηau ihē, yoomai kufḃe í faala í re, inε ku sḃ inε γο ku ni ñ kpa idei dulum δεε, walakḃ ku ni ku dede ku νε. ⁶ Amma ñ bi i mà ηa iyi amu Amai Amanε ñ nε gbugbā n kpa idei dulum dii inε ηa si andunya.

Iyi í fḃ beεbe í tā ηοi í sḃ wεεγευ í ni, dede i so makeεε i bḃ kpasē.

⁷ Nḃi wεεγευ í dede í nε ideε. ⁸ Wee inε nkpḃ nkpḃi í wa be. Iyi à yḃḃ beεbe ηοi njo í mu ηa à waa saabu Ilaaḃ do iyi í na amanε dimii yiikou be.

Jesu í kpe Matie
(Cò Maaku 2:13-17; Luku 5:27-32)

⁹ Nḃi Jesu í dede hai be í bḃ inḃ iluu. Iyi wa nε ηοi í ye mḃkḃ γο iyi à ya kpe Matie wa buba ile bi ku gba fiai lempoo. Nḃi í sḃḃ í ni, toom wa. Nḃ Matie í dede í tooε.

* **9:1** ilui nηu takae kù je Betelehemu bii à buu. Kù nḃ kù je Nazareti bii à biie. Amma Kapεranumui wa fāa, ilu bii í buba wa ceḃ iceε.

10 Si anyiε Jesu wa je kpasēi mākəu, ηəi woo gba fiati lempoo do ine nkpə gə ηa má iyi kuwεε ηηa kù sía à naa à buba bi Jesu do məcəε ηau. 11 Wee Farisi gə ηa à ye ηa, nə à bee məcəε ηau à ni, na mii í ce Mεetu ηηε wa je do woo gba fiati lempoo do ine laalə ηa. 12 Iyi Jesu í gbə ide ηηau ηəi í ni, ilu baani ηa a kù ne bukaatai ilu iwə bii kù je bəə ηa. 13 N̄ wa n s̄ə ηei, n kù naa ku kpe ine dee dee ηa, amma dulum ηai n̄ naa ku kpe. I koo i bee yaasei kukəu iyi í ni, Ilaađ í ni, n̄ bi i ce araarei nje ηa ku re i ceem kuwee.

Ide anu ku dī

(Cə Luku 5:33-39; Maaku 2:18-22)

14 Wee Zāa woo dasi inyiū mə í ne məcə ηa. Məcəε ηau à naa bi Jesu nə à beεε à ni, na mii í ce awa do Farisi ηau à ya ka dī anu amma awə, məcəε ηa a ci ya dī anu. 15 Nə Jesu í je ηηa í ni, kpaasii məkə titə ηa aa ne inə kufə gə waati iyi məkə titəu í wa inə ηηai? Aawo, amma ajə gə wa naa iyi aa nya məkə titəu hai si inə ηηa. Waati beεbe aa dī anu.

16 N̄əi í kpa ηηa mənda í ni, ine gə kaa sə jaε ngbo do titəε ku tətəε. Bii í ce beεbe, titəu á ga jaε ngbou ku k̄əsi. 17 Beεbe m̄ai a ci ya dasi v̄εε titə iyi wa gba si bəgə bata ngbo ηa. Bii ì ce beεbe, bəgə bata ngbo ηau aa gai, nə v̄εεu ku nikā, bəgə ηau mə á ce nfe. À ya dasi v̄εε titəi si bəgə titə ηa. Baa bii wa gba, bəgəu kaa ga.

Ide ama inaaboi Zairusi do inaabo iyi í lu ibəi Jesu

(Cə Maaku 5:21-43; Luku 8:40-56)

18 Si waati iyi Jesu wa s̄ə ηa ideu ih̄ε ηəi ine ngbo gə í naa í seεbata si wajuε í ni, ama inaabom wee í ku nsei nsei, amma naa le sie awə ku jī má. 19 Nə Jesu í dede do məcəε ηa à too məkəu.

20 Waati iyi à dasi kpãa à waa ne, inaabo gɔ wa too ɲa. Abou wa ce bɔɔi awɔ ku mu hai adɔ maateji wa. ɲɔi í bɔ do anyii Jesu í koo í lu itfi íbɔɛ. 21 Í ce beɛbei si na iyi í jɔ́ í fɔ́ si ídɔɛ í ni, baa bii jaɛɛi ñ ba ñ lu an ba iri. 22 ɲɔi Jesu í sinda í cɔɔ nɔ́ í ni, abooyi, maà mɔngɔ temua, naanɛɛi í faabaɛ. Bɛ gbakã abou í ba iri.

23 ɲɔi Jesu í mɔsi ísɛɛɛɛɛ í to kpasɛi inɛ ngbou í yɛ woo fã gaasiai iku ɲa do zamaa nla nla gɔ wa dɔ́ anu. 24 Nɔ́ í ni, i fita hai íhɛ. Ama inaabou kù ku, wa sí njooi, nɔ́ à waa yaakoɛ. 25 ɲɔi Jesu í jɔ́ inɛ ɲau à fita nɔ́ í lɔ́ í mu awɔi mudɛɛu nɔ́ í dede. 26 Nɔ́ laabaauí ideu í fangaa si íleu fei.

Jesu í jɔ́ fɛɛju minji gɔ ɲa à yɛ ilu

27 Nɔ́ Jesu í nɛ hai bɛ. Si ísɛɛɛɛu fɛɛju minji gɔ ɲa à tooɛ à waa dɔ́ siɛ anu, à waa ni, tɔkui ílaalu Davidi, ce araare nwa i jɔ́ ka yɛ ilu. 28 ɲɔi Jesu í nɛ hee í to kpasɛ. Nɔ́ fɛɛju ɲau à naa bi tɛɛ nɔ́ í bee ɲa í ni, ì dasi naanɛ ɲa iyi an yɔkɔ n coo? Nɔ́ aɲa mɔ́ à ni, oo, Lafɛɛ. 29 Nɔ́ Jesu í lu iju nɲau í ni, ku ce nɲɛ si bei ì dasi naanɛu ɲa. 30 Nɔ́ à yɛ ilu. Nɔ́ Jesu í sɔ́ ɲa í kɔnkɔn du ɲa í ni, i gbɔ ɲa, i maà sɔ́ inɛ gɔ ideu íhɛ. 31 Amma iyi à sɛkɛɛ gbakã à lɔsi laabaauí Jesuu ku sisi si íleu fei.

Jesu í jɔ́ deki gɔ í gbɔ ide

32 Nɔ́ Jesu do mɔcɔɛ ɲa à nɛ hai bɛ, ɲɔi à naa Jesu inɛ gɔ wa. Inɛɛu inɛi inɔɔko deki gɔ́ í muu. 33 Nɔ́ Jesu í lele inɛi inɔɔkou. Iyi í leleɛ gbakã nɔ́ mɔkɔu í lɔsi ide ku fɔ. Inɛ ɲa à biti à wasi ku ni, a kù yɛ dimie si ílei Izirɛli ajɔ kãma. 34 Amma Farisi ɲau à ni, Seetam ílaalui inɛi inɔɔko ɲauí í muua gbugbã ku leleɔ ɲa.

Jesu í ce araarei inε ηα

³⁵ Jesu wa dabii dabii si ilu nla ηα do si ilεεko ηα, wa kɔ inε ηα si cio ile bii Zuifu ηα à ya ce kutɔtɔɔ nηα ηα, nɔ wa sisi laabaau jiidai bommai Ilaaɔ nɔ í jɔ̀ bɔɔ ηα do kɔɔ ηα fei à ba iri. ³⁶ Iyi í yε zamaau, araare fei í muu, domi à wεε do biti, inɔ nηα fei í fɔ, à wεε nηα bei angudã ηα iyi a kù nε woo degbe. ³⁷ Nɔi í sɔ mɔcɔε ηα í ni, amaajε iyi í jɔ̀a í to ku da í kpɔ, amma woo da ηαu a kù kpɔ. ³⁸ Na nηu, i tɔɔ ilu ikou ku be woo da ηα wa má.

10

Irii mɔcɔ maateeji ηαu

(Cɔ Maaku 3:13-19; Luku 6:12-16)

¹ Si anyii nηu, Jesu í kpe mɔcɔ maateejiε ηαu í tɔtɔɔ ηα bi tεε. Nɔ í mu nηα yiiko a leleɔ inεi inɔɔko ηα nɔ a jɔ̀ kɔɔ ηα a ba iri do inε ηα iyi à waa ce bɔɔ dimi ikã ikã fei. ² Irii woo be maateeji ηαu wee. Sinte, Simɔɔ iyi à ya kpe Piεεu do ifɔε Anderee, do ama minjii Zebedee ηα Zaaki do ifɔε Zãa, ³ do Filipu do Baatelemi, do Tomaa, do Matie iyi í tako í jε woo gba fiaɪ lɛmpoo, do Zaaki amai Alifee do Tadee, ⁴ do Simɔɔ inεi igbei Zelɔtu *, do Zudasi Isikariɔti, inε iyi á na ku zambaεu.

Jesu í be mɔcɔ maateeji ηαu

(Cɔ Maaku 6:7-13; Luku 9:1-6)

⁵ Jesu í be amanε maateeji ηαu nɔ í sɔ ηα bei nηu í bi a ce. Í ni, i maà bɔ bi dimi mmu ηα, nɔ i maà lɔ si ilui inεi Samari kãma ηα. ⁶ Amma i bɔ bi inεi Izireli ηα, aηα iyi à nyɔ bei ama angudã ηα. ⁷ I koo i waazo

* **10:4** igbei Zelɔtu inεi igbei Zelɔtu ηai à waa jabu ku ba Zuifu ηα a nε ara nηα hai si awoi inεi Romu ηα.

ηα i ni, Ilaaḏ í maai ku je bommaε. ⁸ Nḵ i jḵ bḵḵ ηα a ba iri nḵ i jḵ iku ηα, i jḵ dinte ηα a ba iri a je ine kumá, nḵ i lele inei inḵḵko ηα iyi à wa si ine ηα. Si bei ì ba hai ne kusā ηα, iηε mḵ i na hai ne kusā. ⁹ I maà ti i so fia ηα. ¹⁰ I maà ti i so bḵḵḵ, i maà ti i so ibḵ minjisia, wala baata, wala golo. I maà so mii ηau be kāmā ηα si na iyi í jḵ woo ce ice í ne kpāai a náa bukaatai mii iyi í ne ku maa weεḵ.

¹¹ Bii ì to ilu nla walakḵ si ilεεko ḵḵ, i dεdε ine iyi í jesi ku gba ηε, nḵ i buba kpasḗε be ηα hee ku to ajḵ iyi ì waa ne hai si iluu. ¹² Bii ì lḵ kpasḗ ḵḵ i ya ce ine ηau fḵḵ i ni ηα, laakai ku sū ku weε do iηε. ¹³ Bii à gba ηε, laakai ku sūu á weε do aηai, amma bii a kù gba ηε, á baa si ηei. ¹⁴ Si ilu ḵḵ wala si kpasḗ ḵḵ, bii ine ηau à kḵ ku gba ηε, hee má je a gbḵ ide nηε, i ne hai be nḵ i gbughā nηa irurui baata nηε ηα ku ba ku je nηa seεda iyi kiitii Ilaaḵ á naa si ηα. ¹⁵ Ntḵ ntḵ, an sḵ ηε, si ajḵi kiituu, Ilaaḵ á ce araarei inei Sodomu do Gḵmḵḵ † ηα ku re inei ilu dimi beεbe ηau be

Ijuukpā iyi á naa

(Cḵ Maaku 13:9-13; Luku 21:12-17)

¹⁶ Jesu í sḵ ηα má í ni, wee ñ wa n be ηε nḵ aa ye ηai bei angudā ηα si inḵi mbo ηα. Na nηu, i jḵ i ne bisi bei njo ηα, ‡, nḵ i je hai ce laalḵ bei ankasiidi ηα. ¹⁷ Nḵ i ce laakai ηα si na iyi í jḵ ine ḵḵ ηα aa na a mu ηε a bḵḵ ηε bi ku ce kiiti, aa nḵ a cā ηε ile bi ku ce kutḵḵḵ nηa ηα. ¹⁸ Aa bḵḵ ηε si wajui ilu ile ηα do bi amanlu ηα na irim, ku ba i je seεdam si waju nηa ηα do bi dimi

† **10:15** Sodomu do Gḵmḵḵ Ilu minji ηau, Ilaaḵ í tako í lege ηα à kpḵḵ bomma si na iyi í jḵ dulum dii ine nηa ηα í caa. ‡ **10:16** i jḵ i ne bisi bei njo ηα I cḵ K.A. 3:1. Í ni njo í ne bisi í re iηai sako iyi Ilaaḵ í taka fei.

mmu ɲa. ¹⁹ Amma bii à bɔ̀ò ɲe bi ku kiiti, i maà ti i bitu do ide iyi aa fɔ̀ ɲa wala do yaase bei aa fɔ̀ò ɲa. Bii waatiu í to, Ilaaɔ́ á mu ɲɲe ide iyi aa fɔ̀ ɲa. ²⁰ Nɔ̀ ide iyi aa fɔ̀ ɲa kaa je ide ɲɲe, á naai hai bi Hundeɪ Ilaaɔ́ Baa ɲɲe iyi í wa si ɲe.

²¹ Ine gɔ̀ ɲa aa zamba ifɔ̀ ɲɲa ɲa walakɔ̀ igbã ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. Bɛɛbɛ mɔ̀i baa ɲa aa maã cea ama ɲɲa ɲa. Amu ɲa mɔ̀ aa dede si baa ɲɲa ɲa ku ba a kpa ɲa. ²² Ine fei á cé ɲei na irim, amma ine iyi í temua hee kɔ̀ á ba faaba. ²³ Bii à waa kpã ɲe iju si ilu gɔ̀ i sa i bɔ̀ ilu mmu. Ntɔ̀ ntɔ̀, an sɔ̀ ɲe, i kaa dabii si ilei Izireliu i kpa irie ɲa amu Amai Amane n to wa.

²⁴ Ama cio ci ya re woo kɔ̀sie, amaace mɔ̀ ci ya re lafɛɛɛ. ²⁵ Na ɲɲu, í sɛa ama cio ku jesi a cea ɲɲu bei à cea woo kɔ̀sie. Bɛɛbɛ mɔ̀i, í sɛa amaace mɔ̀ ku jesi a cea ɲɲu bei à cea lafɛɛɛ. Bii à waa kpe amu ilu kpasɛu Seetam, aa sɔ̀ ɲɲe inei kpasɛɛ ɲau iri laalɔ̀ iyi í re bɛɛbɛ.

Njoi ine iyi í jò i ce ɲa
(Cɔ̀ Luku 12:2-7)

²⁶ Nɔ̀ Jesu í ni má, do ɲɲu fei i maà ce njo ɲɲa ɲa, domi ngɔ̀gɔ̀ kù wɛɛ iyi wa manji iyi kaa fita gbugbãa, nɔ̀ asii kãma kù wɛɛ iyi a kàa na a mà. ²⁷ Iyi ì wa n sɔ̀ ɲe si ilu kuku, i fɔ̀ si inya kumá ɲa. Iyi ì gbɔ̀ si asii ɲa i cã kesɛɛdɛɛ. ²⁸ I maà ce njoi ine ɲa iyi aa kpa ara ɲɲu akã, nɔ̀ a kaa yɔ̀kɔ̀ a kpa hunde. Amma i ce njoi ine iyi á yɔ̀kɔ̀ ku kpa ara do hunde ajɔ̀ si ina iyi ci ya ku. ²⁹ A ci ya ta ama yei minji súu akã ba. Do ɲɲu fei, Ilaaɔ́ wa mà baani ɲɲa. Baa akã ɲɲa ci ya nɔ̀ ku ku iyi kù je do kumàsie. ³⁰ Ine mɔ̀, hee do ntoɪ iri ɲɲe ɲa fei Ilaaɔ́ í mà jɛa ɲɲa. ³¹ Na ɲɲu, i maà ce njo ɲa, bɛɛɛ ɲɲe í re yei ɲa hee bii í jɛ.

³² Na n̄ɲu, inɛ iyi í fɔ si wajui amanɛ ɲa í ni n̄ɲu í gɓam, amu mɔ an gɓaa si wajui Baam iyi í wa lele.
³³ Amma inɛ iyi í kɔsim si wajui amanɛ ɲa, amu mɔ an kɔsiɛ si wajui Baam iyi í wa lele.

Kù jɛ laakai ku sũ, ijai
(Cɔ Luku 12:51-53, 14:26-27)

³⁴ Í sɔ̄ ɲa má í ni, i maà tamaa mà laakai ku sũi ñ naa n̄ɲɛ wa si andunya. Aawo, ijai ñ naaò wa. ³⁵ Ñ naa ku kosi ama inɛmɔkɔ do baɛi, ama inaabo mɔ do iyee, aso mɔkɔ mɔ do iyei mɔkɔɛ. ³⁶ Inei kpasɛ n̄ɲɛ ɲai aa jɛ mbɛɛ n̄ɲɛ ɲa.

³⁷ Inɛ iyi í bi baɛɛ walakɔ iyee í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. Bɛɛbɛ mɔi inɛ iyi í bi ama inɛmɔkɔɛ walakɔ ama inaaboɛ í rem, lafɛɛ kù to ku jɛ inɛm. ³⁸ Inɛ iyi kù jɛsi n̄ɲu ku so j̄ii ku gaauɛ ku toom do wa, kù to ku jɛ inɛm. ³⁹ Inɛ iyi í bi ku jɛ kuwɛɛ do idɔɔbiɛ á na ku kuɛɛ. Amma inɛ iyi í kɔsi kuwɛɛɛ na irim, lafɛɛ á na ku báa ntɔ ntɔ.

Idei riba
(Cɔ Maaku 9:41)

⁴⁰ Jesu í ni má, inɛ iyi í gɓa ɲɛ í gɓam nii, nɔ inɛ iyi í gɓam í gɓa inɛ iyi í bɛm wai. ⁴¹ Inɛ iyi í gɓa walii si na iyi í jò Ilaaɔ́ í bɔɔ wa, Ilaaɔ́ á na n̄ɲu mɔ ribai walii, nɔ inɛ iyi í gɓa amanɛ iyi wa ce idɔɔbii Ilaaɔ́ si na iyi í jò í jɛ dee dee, Ilaaɔ́ á na n̄ɲu mɔ ribai inɛ dee dee.
⁴² Inɛ mɔ iyi í mua taaka gɔ baa inyi t̄t̄t̄ si na iyi í jò í jɛ mɔcɔm, ñ wa n sɔ̄ ɲɛi, lafɛɛ kaa kua ribaɛ pai.

11

Woo bei Zãa ɲa
(Cɔ Luku 7:18-35)

¹ Waati iyi Jesu í sã mɔcɔ maateeje ηau ide ηau fei í tã, ηɔi í ne hai be í koo í dabii si ilui Galilee ηau í kɔ inε ηa si cio nɔ í ce ηηa waazo. ² Wee waati beεbe Zãa woo dasi inyiu í wa piisɔɔ. Nɔ hai ile piisɔɔ be í gbɔ baau i ce i Jesu iyi à ya kpe Kirisi. Nɔi í be sie mɔcɔε gɔ ηa ³ a koo a beε a ni, awɔi ì je inε iyi Ilaaɔ á na ku be wau? Mà ka degbe inε mmu gɔ. ⁴ Nɔ Jesu í je ηηa í ni, i koo i sisia Zãa mii iyi ì ye do iyi ì gbɔ ηa. ⁵ Fεεju ηa à waa ye ilu, woo sukute ηa à waa ne dee dee, dintε ηa à ba iri à je inε kumá, deki ηa à waa gbɔ ide, iku ηa à ji, nɔ a waa sisia ilu are ηa laabaau jiiɔa. ⁶ Ilu inɔ didɔi inε iyi kaa nyiɔ anyi si naane ku dasie na irim.

⁷ Iyi mɔcɔi Zãa ηau à gbɔ bei Jesu í fɔ, ηɔi à sinda à ne. Waati iyi à waa ne, ηɔi Jesu í lɔsi ku sisia zamaau ide i Zãa í ni, mii ì bɔ ku cɔ si gbabuau ηa. Fɔfɔ iyi fufu wa yaya? Aawo. ⁸ To, mii ì bɔ ku cɔ ηa. Mà mɔkɔ iyi wa dasi ibɔ ku sɪau. Aawo, inε ηa iyi à waa dasi ibɔi fia nkpɔ, aηai à ya wa kabai ilaalu ηa. ⁹ To, mii ì bɔ ku cɔ ηa. Mà waliii ì bɔ ku cɔ ηa. Oo, ntɔ ntɔ an sɔ ηε, inεeu be í re baa walii. ¹⁰ Zãai kukɔi ide i Ilaaɔ wa fãa tengi bii í ni, Ilaaɔ í ni, wee ñ be woo sisi idem wa si wajuε iyi á teeseε kpãae. ¹¹ Ntɔ ntɔ an sɔ ηε, si inɔi inε ηa iyi inaabo ηa à bí fei, kãma ηηa kù weε iyi í re Zãa woo dasi inyi. Amma do ηηu fei, baa inε iyi í kere í re si bommai Ilaaɔ í roo. ¹² Hai waati iyi Zãa í sinti ku waazo hee do nsei fei bommai Ilaaɔ wa bɔ wajui do gbugbã, nɔ ilu gbugbã ηai à ya baa *. ¹³ Moizi í fɔ ide i bommau si woodae. Nɔ walii ηau

* **11:12** bommai Ilaaɔ...à ya baa Do yaase mmu gɔ iyi inε á yɔkɔ ku gbɔɔɔ má wee, inε ηa à wasi ku ce kookaai a ba a je inεi bommai Ilaaɔu. Nɔ inε ηa iyi à waa jabu ntɔ ntɔ, aηai aa lɔ si.

mə, aŋa fei à fə ideε hee í koo í to wa si waatii Zāa woo dasi inyiu. ¹⁴ Ì gbə ŋa iyi à ni Elii á na ku naa. Bii ì jesi i gbə idem ŋa, Zāai í jε Eliiu. ¹⁵ Inε iyi í ne ití iyi á gbəð ide, ku gbə.

¹⁶ Yooi an wāð inei nsei ŋau ihē. À yei bei amu ŋa iyi à waa buba bantuma à sō nje à waa ni, ¹⁷ à fā nŋε yee nɔ i kù jojo ŋa, nɔ à kō nŋε irii iku ŋa nɔ i kù kpata ŋa. ¹⁸ Ñ ni beεbei si na iyi í jò waati iyi Zāa woo dasi inyiu í naa í ya dī anu nɔ ci ya mə v̄εε, nɔ à ni í ne inei inɔkoi. ¹⁹ Nɔ iyi amu Amai Amanε ñ naa, ñ ya n jε nɔ n maa n mə, nɔ inε ŋa à ni ñ bi ije nɔ ñ jε woo mə atē, nɔ ñ jε kpaasii woo gba fiai lempoo ŋa do ilu dulum ŋa. Do nŋu fei, à yε iyi bisii Ilaađ í jε dee dee na ice ŋa iyi wa ce.

*Ilu ŋa bii inε ŋa à kə ku dasi Jesu naane
(Cə Luku 10:13-15)*

²⁰ Nɔ Jesu í ləsi ku gbagba si inei ilu ŋa bii í ce maamaake nkpə nkpə ŋau si na iyi í jò a kù kpaasi idə. ²¹ Í ni, inə kufə nla nlaí á jε tu ŋε, inε inei Kərazēε ŋa. Inε mə inei Besaida ŋa, inə kufə nla nlaí á jε tu ŋε. Maamaake ŋa iyi à ce si ilu nŋε ŋau ihē, bii í jε Tii do Sidōi †. à coo wo, inei ilu ŋau aa dī saaki a kpatað na irii dulum du ŋa nɔ a kpaasi idə hai ku kpe. ²² Na ŋəi í jò ñ wa n sō ŋε iyi si aǰəi kiitiu ijuukpāi inei Tii do Sidō ŋa á tia tu ŋε. ²³ Inε mə, inei Kapεranumu ŋa, ì waa tamaa ŋa aa so ŋε hee lelei? Aawo, aa kεkε ŋei hee bi ku wai iku ŋa. Ntə ntə, maamaake nkpə nkpə iyi ñ ce si ilu nŋε, bii í jε Sodomui ñ coo wo, iluu á wεε baa nnyi. ²⁴ Na ŋəi í jò ñ wa n sō ŋε iyi si aǰəi kiitiu ijuukpāi inei Sodomu ŋa á tia tu ŋε.

† **11:21** Tii do Sidō Ilaađ í kpa inei ilu ŋau si na iyi í jò kuce nŋa ŋa kù sla.

Inaa wa bi tom i naa i gba kusimi

(Cɔ Luku 10:21-22)

²⁵ Waati beɛbe ɲɔi Jesu í ni, Baaba, awɔ iyi ò je Lafɛei lele do ilɛ, ò wa n saabuɛ do iyi ò singaa ilu bisi do woo mà ɲa mii ɲau ihɛ nɔ ò nyisi amu ɲa. ²⁶ Í sɛa Baaba, si na iyi í jò beɛbei ò bi.

²⁷ Nɔ í sɔ ine ɲa í ni, Baam nii í daam mii fei si awɔ. Inɛ kãma kù mà amu Amau bii kù je Baau. Nɔ ine kãma kù mà Baau bii kù je amu Amau do ine ɲa iyi ò bi n nyisi ɲa.

²⁸ Inɛ iyi ò gbɛɛji nɔ aso wa wɔ ɲɛ fei i naa wa bi tom an mu ɲɛ kusimi. ²⁹ I jesi n lesi ɲɛ zuugum nɔ i gba ideɪ ciom ɲa, si na iyi í jò amuu amanɛ kurɔ do woo kaye arai. Bii ò waa ce beɛbe ɲa, aa ba kusimii hunde ɲɛ ɲa. ³⁰ Ntɔ ntɔ, zuugum nɔu kù gaabu nɔ aso iyi an kã ɲɛ kù wo.

12

Jesu do ajɔi kusimi

(Cɔ Maaku 2:23-28; Luku 6:1-5)

¹ Si anyii ajɔ minji, ajɔi kusimi gɔ, Jesu do mɔcɔɛ ɲa à waa too kɔɔi ilɛ gɔ. Nɔ wee ari wa kpa mɔcɔɛ ɲau ɲɔi à wɔ amaaɲɛ iyi à gbɛ si ilɛu à nunu ijue si awɔ à waa ɲɔ. ² Wee Farisi gɔ ɲa à wa be. Iyi à yɔɔ ɲɔi à sɔ Jesu à ni, cɔ, mɔcɔɛ ɲa à waa ce mii iyi a kù nɛ kpãai ku ce si ajɔi kusimi. ³ Amma Jesu í je ɲɲa í ni, i kù cio mii iyi Davidi í ce si waati iyi ari wa kpa ɲɲu do inɛɛ ɲa? ⁴ Í lɔ kpasɛi Ilaaɔ nɔ í so pɛɛ iyi à jileɔ Ilaaɔ í je, ɲɲu do inɛɛ ɲa. Nɔ wee a kù nɛ kpãai pɛɛu ku je, í gbe woo weei Ilaaɔ ɲa aɲa akã. ⁵ Mà i kù cioɛ si tiai woodai Moizi ɲa iyi si ajɔi kusimi woo wee ɲa iyi à ya nɛ ice si kpasɛi Ilaaɔ a kù waa jirima ajɔi kusimi?

Do n̄ɲu fei, a kù je ilu taale ɲa. ⁶ Amma an s̄ɔ ɲe iyi ine ḡɔ í wa ih̄ɛ iyi í ne beɛɛɛ í re kpas̄ɛi Ilaāɔ. ⁷ Kuk̄ɔi ideɪ Ilaāɔ wa f̄ɔ í ni, Ilaāɔ í ni, n̄ bi i ce araarei nje ɲa ku re i ceem kuwee. Bii í je ì mà yaasei ideu be ɲa wo i kaa maa ye taaleɪ hai ne taale ɲa. ⁸ N̄ɔ aa mà ɲa iyi amu Amaɪ Amanei n̄ je ine ngboi aj̄ɔi kus̄ɪmi.

Ine iyi aw̄ɔ ak̄ãe í ku

(C̄ɔ Maaku 3:1-6; Luku 6:6-11)

⁹ N̄ɔ Jesu í ne hai be í koo í l̄ɔ ile bii Zuifu ɲa à ya ce kutat̄ɔɔu. ¹⁰ Wee m̄ɔk̄ɔ ḡɔ í wa be, aw̄ɔ ak̄ãe í ku í gb̄ɛ. N̄ɔ ine ɲa iyi à wa beu à bee Jesu à ni, wooda í na ine kp̄ãa ku j̄ɔ ine ku ba iri si aj̄ɔi kus̄ɪmi? À waa f̄ɔ beɛbeɪ ku ba a ye taaleɛ. ¹¹ N̄ɔ Jesu í je n̄ɲa í ni, bii ine ḡɔ n̄ɲe í ne angud̄ã ak̄ã n̄ɔ í koo í dasi in̄ɔ isa baa bii aj̄ɔi kus̄ɪmii, laf̄ɛɛ kaa nyaa? ¹² Amane í bei í re angud̄ã hee bii í j̄ɪ. Na n̄ɲu, ine í ne kp̄ãa ku ce mii j̄iida si aj̄ɔi kus̄ɪmi. ¹³ N̄ɔ Jesu í s̄ɔ m̄ɔk̄ɔu í ni, t̄ɛ aw̄ɔɛ. Iyi í t̄ɔɔ n̄ɔ í baa dee dee bei aw̄ɔ ak̄ãu má. ¹⁴ N̄ɔi Farisi ɲau à fita à koo à waa busi nje bei aa ce a kpāɔ Jesu. ¹⁵ Amma Jesu í mà si ɲa n̄ɔ í ne hai be.

Jesu í je woo ce ice iyi Ilaāɔ í cica

Waati iyi Jesu wa ne, zamaa nla nla ḡɔ í tooɛ. N̄ɔ í j̄ɔ ine ɲa iyi à je b̄ɔɔ ɲa fei à ba iri. ¹⁶ Amma í s̄ɔ ɲa í k̄ɔnk̄ɔn du ɲa í ni a mà s̄ɔ ine ḡɔ ine iyi n̄ɲu í je. ¹⁷ Í j̄ɔ à ba iri ku ba ide iyi walii Ezai í f̄ɔu ku k̄ɔ, iyi í ni, ¹⁸ Ilaāɔ í ni,

Woo ce ic̄ɛm iyi n̄ cica wee.

N̄ɲui n̄ bi j̄iida, siɛi in̄ɔ did̄ɔm fei í ya wa.

An daa si Hundem,

N̄ɔ ku sisia dimi fei dee dee ku j̄ɛm.

¹⁹ Kaa ce kak̄ɔɔ do ine ḡɔ hee ku la siɛ.

Βεεβε μαι κaa kosi ine ηa ija si ino ilu pai.

²⁰ Kaa tamba ama jii iyi i kamba wa bi ku ce,

No kaa kpa fitila iyi inya kumae ku la *,

Hee waati koo to si bii a jò dee dee ku jem ku kamia
ine fei,

²¹ no kpaa ku cai dimi fei ku wa sie.

Jesu wa kòò arae

(Cò Maaku 3:22-30; Luku 11:14-23)

²² Si anyii nηu, à naa Jesu makò gò wa iyi inei inoòko í jò í feeju no í deki. No Jesu í faaba ineeu, í jò wa ye ilu no wa fò ide. ²³ No zamaau fei í biti à waa ni, debei, á je takui Davidiu mbe. ²⁴ Amma iyi Farisi ηau à gbò ideu, ηoi à ni, makou ihē wa lele inei inoòko ηai do gbugbāi Beelizebuu †. ilaalu ηa. ²⁵ Si bei Jesu í mà lasabu ηa, ηoi í sò ηa í ni, bomma iyi inee ηa à waa ja aηa duusòò á na ku gbe ngbe. Βεεβε μαι ilu walakò kpasē gò iyi inee ηa à waa ja aηa duusòò kaa na ku kpe. ²⁶ Na nηu, bii Seetam wa lele arae, wa ce igũ do araei, bommae kaa kpe. ²⁷ Bii í je do gbugbāi Beelizebuui n wa n leleò inei inoòko ηa, to, do gbugbāi yooi maccò nηe ηa mò à waa leleò ηa. Debei aηa taka ηa aa ye taale nηe. ²⁸ Amma bii do gbugbāi Hundei Ilaađi n wa n leleò inei inoòko ηau, nηu be wa nyisi iyi Ilaađi í sinti ku je bommae si anini nηe.

²⁹ Beirei ine á ce ku lo kpasēi ine iyi í ne gbugbā ku coo ile bii kù je í tako í dī ilu gbugbāu. Amma bii í dūu á yòkò ku coo ile.

* **12:20** ama jii... fitila iyi inya kumae ku la ama jii do fitilau ine ηa iyi gbugbā ηa kù lai wa fāa. † **12:24** Beelizebuu iri iyi à sò Seetam nii.

³⁰ Ine iyi kù je tom, mbeem nii. Ine iyi kù waa bam ku tətə, wa fangaæi. ³¹ Na ηəi í ce ñ wa n sǝ ηε, Ilaaǝ á yəkə ku kpa idei dulum do arabu fei. Amma ine iyi wa bu Hundei Ilaaǝ, kaa ba a kpa idei dulum deε pai. ³² Bii amanε wa fə laaləi Amaí Amanε Ilaaǝ á yəkə ku kpa idei dulum deε. Amma ine iyi wa fə taalei Hundei Ilaaǝ kaa ba a kpa idei dulum ndεε hai nnyi hee do ala fei.

Jii do isoε

(Cə Luku 6:43-45)

³³ Jesu í sǝ ηa má í ni, à ya mà jii hai si isoε. Jii jiida iso jiidaí í ya so, amma jii laalə, iso laaləi í ya so. ³⁴ Inε ine buu ηai bei njo wukuku. Inε ine laalə ηa, beirei aa ce i fə ide jiida ηa. Mii iyi wa kǝ si idəe nηui gεεε í ya fə. ³⁵ Inε jiida ide jiidaí í ya fə. Nə ide jiidaú í ya naai hai si ide jiida iyi wa singa si idəe. Beεbe məi ine laalə ide laaləi í ya fə. Nə ide laaləu mə í ya naai hai si ide laalə iyi wa singa si idəe. ³⁶ An sǝ ηε, ide nfe iyi ine ηa à waa fə fei, Ilaaǝ á na ku bee ηa si ajəi kiitiu, ³⁷ domi hai si idei Ilaaǝ á kiitie, nə ku kpeε hai ne taale walakə ilu taale.

Inε ηa à ni Jesu ku ce maamaake

(Cə Maaku 8:11-12; Luku 11:29-32)

³⁸ Nəi woo kə ine ηa si wooda do Farisi gə ηa à sǝ Jesu à ni, Mεεtu, à bi i ce maamaake gə iyi á nyisi wa iyi Ilaaǝi í bεε wa. ³⁹ Amma Jesu í je nηa í ni, ine laaləi nsei ηa iyi a kù waa leeki do Ilaaǝ nηu akā, maamaakei à ya maa bi, amma maamaake gə kù wεε iyi aa nyisi ηa má bii kù je ti walii Zonasi, ⁴⁰ domi si bei Zonasi í ce dasā mεeta do idū mεeta si inəi cεε nlau, beεbe məi Amaí Amanε á ce dasā mεeta do idū mεeta si balε. ⁴¹ Si ajəi kiitiu, inei Ninivu ηa aa dede

si inei nnyi ɲa a ye taale ɲɲa, si na iyi í jò à kpaasi idɔ ɲɲa na waazoi Zonasi. Wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ í re Zonasi. ⁴² Si ajoyi kiitiu, ilaalu inaabo iyi í naa hai awɔ cangai kpãai inunu á dede si inei nnyi ɲa ku ye taale ɲɲa, si na iyi í jò hai jiiɲi í dede í naa ku gbɔ ideu bisii Salomɔɔ, ilaalu nla. Nɔ wee nsei inɛ iyi wa sɔ ɲɛ ideu ihɛ í re Salomɔɔ.

*Kunyii inei inɔko wa ma
(Cɔ Luku 11:24-26)*

⁴³ Ɗɔi Jesu í kpa ɲɲa mɔndau ihɛ í ni, bii inei inɔko í fita si inɛ, í ya maa dabii si gbaa ɲai ku maa de bi ku sɔmi. Bii í kua, ⁴⁴ ɲɔi í ya ni, an nyi inya nwom hai bii ñ fita wai. Waati iyi í nyi wa nɔ í ba inɛɛu í ye bei ile ngbe iyi à kpã à teeseɛ sãa sãa, ⁴⁵ á koo ku dede kpaasi laalɔ ɲa iyi à roo wa má bei aɲa mɛɛje, a na a lɔ si inɛɛu a maa wa be. Waati beɛbe kuwɛɛi takoi inɛɛu á tia baa ti ankãanyie má. Mii iyi á ba inɛ laalɔi nsei ɲa mbe.

*Idei iyei Jesu do ifɔɛ ɲa
(Cɔ Maaku 3:31-35; Luku 8:19-21)*

⁴⁶ Waati iyi Jesu wa ba zamaau ide ku fɔ, ɲɔi iyeɛ do ifɔɛ ɲa à naa à leeki waduude, à waa bi a baa ide ku fɔ. ⁴⁷ Nɔ inɛ gɔ í naa í sɔ Jesu í ni, iyeɛ do ifɔɛ ɲa wee, à wa waduude à waa bi a baɛ ide ku fɔ. ⁴⁸ Amma Jesu í jɛa inɛɛu í ni, yooi í jɛ iyem, nɔ yoo ɲai à jɛ ifɔm ɲa. ⁴⁹ Nɔ í tosi mɔcɔɛ ɲau awɔ í ni, inɛi ì jɛ iyem do ifɔm ɲa. ⁵⁰ Ntɔ ntɔ inɛ iyi wa ce idɔɔbii Baam iyi í wa lele, lafɛɛi í jɛ ifɔm wala weɕim wala iyem.

13

Məndai woo gbě

(Cə Maaku 4:1-9; Luku 8:4-8)

¹ Si ajə akāu bε má, Jesu í fita hai kpasě í koo í buba itfi tenku. ² Nə zamaa nla nla gə í tətəə siε. Njəi í lə akəi inyi gə í buba ku ba ku kə ηa si cio. Nə zamaau fei wa leeki itfi tenkuu bε.

³ Nə í sǝ ηa mii nkpə do mənda. Í ni, məkə gə í fita wa fǝ dimi. ⁴ Si bei wa fǝ dimiu, ηəi gəgə ηa à cuku si kpāa nə yei ηa à naa à jəə. ⁵ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε iyi í nε kuta, tengi bii sǝa kù kpə. Nə í fita bε gbakā si na iyi í jə sǝa kù la bε. ⁶ Amma iyi inunu wa ce, ηəi í joo nə í gbε, domi icǝε kù mi lεlε. ⁷ Gəgə ηa mə à cuku si inə agǝ ηa. Njəi agǝ ηau à dede siε à biie à kpaa. ⁸ Nə gəgə ηa mə à cuku si ilε jiida nə à bí. Gəgə ηa à nε iju cǝə, gəgə ηa mə kita, gəgə ηa mə kuntaa. ⁹ Iyi Jesu í kpa məndau í tā ηəi í ni, inε iyi í nε itfi iyi á gbəò ide, ku gbə.

Na mii í jə Jesu í ya maa kpa mənda

(Cə Maaku 4:10-12; Luku 8:9-10)

¹⁰ Njəi məcəε ηa à naa à beε à ni, na mii í ce ì ya maa sǝ inε ηa ide do mənda. ¹¹ Nə í sǝ ηa í ni, injei llaaǝ í jə ì mà asiii bommaε ηa. Amma kù jə inε ηa iyi à gbε ηau a màa. ¹² Inε iyi í nε, nηui à ya kǝəa si, nə kunεu ku la. Amma inε iyi kù nε, baa keeke iyi í nεu à ya gbaai má. ¹³ Inε ηau, à ya maa cə ilu amma a kù waa ye, nə à waa sǝ ηa ide amma a kù waa gbə yaaseε. Na ηəi í jə ñ ya n maa n sǝ ηa ide do mənda. ¹⁴ Mii iyi í ba ηau bε Ezai í tako í ce waliie í ni, Aa ya desi ide itfi amma ì kaa gbə yaaseε ηa, Nə aa maa cə ilu amma ì kaa ye ngəgə ηa. ¹⁵ Idə nηa í baa í le.

À dī itī n̄a ku ba a maà gbò ide gò,
 Nò à bii iju n̄a ku ba a maà yε ngògò,
 Nò idò n̄a mò ku maà mà ngògò.
 Bii kù jε bεεβε aa naa a sinda wa bi Ilaaḍ nò ku jò a
 ba iri.

¹⁶ Amma Jesu í sḥ m̄c̄c̄ε ηau í ni, in̄ε ilu inò didḥ ηai,
 si na iyi í jò iju n̄ε wa yε ilu, nò itī n̄ε wa gbò ide
 má. ¹⁷ Ntò ntò ñ wa n sḥ ηei, walii do inε nkpò iyi wa
 jirima idei Ilaaḍ, à bi aηa à yε mii iyi ì waa yεu ihē
 ηa, amma a kù yòò. Nò à bi aηa a gbò mii iyi ì waa
 gbòu ihē ηa, a kù nò a kù gbòò.

Yaasei m̄ndai woo gbēu

(Cò Maaku 4:13-20; Luku 8:11-15)

¹⁸ Jesu í sḥ ηa má í ni, i de itī ì gbò yaasei m̄ndai
 woo gbēu ηa. ¹⁹ Inε iyi wa gbò idei bommai Ilaaḍ
 nò kù gbò yaaseε, í yei bei kpāa bii dimiu í cuku.
 Seetam inε laal̄bui, i ya naa ku nya ide iyi à gbē
 si id̄ε. ²⁰ Inε mò iyi í yε bei ilε kuta bii dimiu í
 cukuu, bii wa gbò ideu gbakā í ya gbaai do inò didḥ.
²¹ Amma ci ya jò ideu ku ce icā jiida si id̄ε, nò kaa
 yòkò ku leekī ku kpε. Bii wahala gò í dede, walakò
 ijuukpā gò na irii ideu, í ya fūsi aw̄ai gbakā. ²² Inε
 mò iyi í gba ideu bei si ilε ku nε agū ηau, wa gbò ideu
 amma lasabu bututui mii ηa iyi wa bitand̄ε do fia
 ku bi iyi wa dī ijuε, aηai à waa ganji ideu ku ce icε
 si inεεu. ²³ Inε mò iyi í gba ideu bei si ilε jiida, n̄ηui í
 jε inε iyi wa gbò ideu nò í gbòò do yaaseε, nò í so iso.
 Bi inε gò ηa, dimiu í so iso c̄lò, inε gò ηa kita, inε gò
 ηa mò kuntaa.

M̄ndai f̄f̄o laal̄o

²⁴ Nò Jesu í kpa n̄a m̄nda má í ni, faaji iyi wa
 fò idei bommai Ilaaḍ wee. Mòkò ḡoi í koo í gbē dimi

jiida si ilɛɛ. ²⁵ Amma idū si waati iyi inɛ fei wa sɪ njoo, ηɔi mbɛɛi məkəu í naa í gbɛ̃a fɔfɔ laalɔ * si inɔ ilɛɛ nɔ́ í nɛɛ. ²⁶ Nɔ́ dimi jiidau í fita, wa la, nɔ́ í bɪ. Fɔfɔ laalɔu mɔ́ í fita, nɔ́ aηa fei à la ajɔ. ²⁷ Nɔ́i amaacɛɛ ηau à naa à sɔ̃ɔ à ni, lafɛɛ, í jɔ́ dimi jiidai ì gbɛ̃ si ilɛɛ ya. To, nɔ́ hai iwoi fɔfɔ laalɔu ihɛ́ í fita wa má. ²⁸ Nɔ́i í sɔ́ ηa í ni, mbɛɛ gɔi í coo. Nɔ́ amaacɛɛ ηau à beɛɛ à ni, ì bi kaa logoo fɔfɔ laalɔu? ²⁹ Nɔ́ í ni, aawo. Bii ì waa bi í logoo fɔfɔ laalɔu bii í kù laakai ηa aa na í tɔtɔɔ í logooð dimi jiidau ηa. ³⁰ I jò aηa fei a dede nηa hee bii kumue í to. Waati bɛɛbɛ an sɔ́ woo mu ηau a kpa fɔfɔ laalɔu titã a dūu a dasi ina, a bei a tɔtɔɔ dimi jiidau a dasi suum.

Mɔ́ndai dimi keeke iyi à ya kpe mutaadi
(Cɔ́ Maaku 4:30-32; Luku 13:18-19)

³¹ Nɔ́ Jesu í kpa nηa mɔ́nda gɔ́ má í ni, bommai Ilaaɔ́ í yɛi bei ngboi mutaadi iyi inɛ gɔ́ í so í gbɛ̃ si ilɛɛ. ³² Ngbou í kere í re ngbo ηa iyi à gbe fei, amma bii à gbɔ̃ɔ, nηui í ya fita ku lá ku re ama j̃i fei, hee yɛi ηa à ya maa ce antɛ si amaawɔɛ ηa.

Mɔ́ndai lefee
(Cɔ́ Luku 13:20-21)

³³ Nɔ́ Jesu í kpa nηa mɔ́nda gɔ́ má í ni, bommai Ilaaɔ́ í yɛi bei lefee iyi abo gɔ́ í so í dasi iyafūi pɛɛ gūa mɛɛta, nɔ́ fei í dede í kpante.

Idei mɔ́nda ηau
(Cɔ́ Maaku 4:33-34)

* **13:25** fɔfɔ laalɔ Fɔfɔu í jɔ́ dimi jiidai mam mam. Amma a ci ya je ijui fɔfɔu, domi bii inɛ í jɔ̃, á bía b̃ɔ̃.

34 Ide ηau be fei sã sã do møndai Jesu í sã zamaau, ci ya fɔ ide iyi kù je do monda. 35 Bεεbei idei ine akãi walii ηau í ce iyi í ni, Ilaaã í ni, Do møndai an ya n sã ηa ide, Nɔ si bantumai an fɔ mii iyi wa manji hai waati iyi ñ taka andunya.

Jesu í sisi yaasei møndai fɔfɔ laalɔ

36 Jesu í jò zamaau nɔ í koo í lɔ kpasẽ. Nɔ mɔcɔe ηau à bɔ bi tεε à ni, sisi nwa yaasei møndai fɔfɔ laalɔ. 37 Nɔ í je nηa í ni, ine iyi í gbẽ dimi jiidau amu Amai Amanei. 38 Iɛui í je andunya. Dimi jiidau mɔ, nηui í je inei bommai Ilaaã ηa. Fɔfɔ laalɔ nηui í je inei Seetam ηa. 39 Mbεε iyi í gbɔɔ nηui í je Seetam. Ajɔi kumuu mɔi í je ajɔ iyi andunya á kpa iri, nɔ woo mu ηau mɔ aηai à je amaleka ηau. 40 Nɔ si bei à ya kpa fɔfɔ laalɔ a dasi inau, bεεbe mɔi á je si ajɔ iyi andunya á kpa iri. 41 Amu Amai Amanε, an be amalekam ηa wa a na a nya ine ηa iyi à waa dasi ine ηa kurara do woo ce laalɔ ηau a tekɔò ηa hai tengi bii an na n je bommam, 42 nɔ a dasi ηa ina iyi ci ya ku. Tengi bei aa lesi awɔ si iri a kpatað. 43 Nɔ waati bεεbe ine ηa iyi à waa de idɔɔbii Ilaaã ku ce aa maa má inyai bei inunu si bommai Ilaaã Baa nηa. Ine iyi í ne ití iyi á gbɔð ide, ku gbɔ.

Møndai amani iyi wa singa

44 Nɔ Jesu í ni má, monda gɔ iyi wa fɔ idei bommai Ilaaã wee. Ajɔ nηu gɔ ine gɔ í koo í kãsi amani iyi wa singa si inɔ ilε. Iyi í yɔɔ nɔ í teese í singae ma. Nɔ í ne do inɔ didɔ́ í koo í ta mii iyi í ne fei, nɔ í naa í ra ikou.

Mɔndai lege

⁴⁵ Jesu í ni, bommai Ilaaḏ í yei má bei lege jiida ɲa iyi woo nya sɪa gɔ wa de. ⁴⁶ Iyi í ye akā iyi í je jiida ti fia nkpɔ gɔ, nɔ í koo í ta mii iyi í ne fei í naa í raa.

Mɔndai taao

⁴⁷ Jesu í ni má, bommai Ilaaḏ í yei má bei taao iyi à sɔsi inɔ inyi ku mu cɛɛ dimi ikā ikā fei. ⁴⁸ Bii í mu cɛɛ ɲau í tā, sɔkɔ ɲau à ya faa wa icei. Nɔ a buba a cica cɛɛ jiida ɲau a dasi kɔlɔ, cɛɛ ɲa iyi a kù ce nɛɛu mɔ nɔ a nikā ɲa. ⁴⁹ Nɔ beɛbe mɔi á ye si iri ku kpai andunya. Amaleka ɲa aa na a nya inɛ ɲa iyi à waa ce laalɔ hai si inɔi inɛ ɲa iyi à waa ce idɔɔbii Ilaaḏ, ⁵⁰ a dasi ɲa ina iyi ci ya ku. Bei aa lesi a wɔ si iri a kpata.

Amani titɔ do nwo

⁵¹ Jesu í bee ɲa í ni, ì gbɔ yaasei ideu fei ɲa? Nɔ à je à ni, oo. ⁵² Nɔ í sɔ ɲa í ni, beɛbe mɔi, woo kɔ inɛ ɲa si wooda baa yooma fei iyi í baa í je inɛ iyi í mà idei bommai Ilaaḏ, í yei bei ilu kpasɛ gɔ iyi wa nya mii titɔ ɲa do mii nwo ɲa hai si amanie.

*Inei Nazareti ɲa a kù dasi Jesu naane
(Cɔ Maaku 6:1-6; Luku 4:16-30)*

⁵³ Iyi Jesu í kpa ɲa mɔnda ɲau be í tā, nɔ í ne hai be. ⁵⁴ Í bɔ ilu bii í je ama. Iyi í to be í lɔsi ku kɔ inɛ ɲa si cio ile bii à ya maa ce kutɔtɔ hee inɛ ɲa iyi à waa gbɔ ideɛ ɲau à na à biti. Nɔ à waa ni, hai iwoi inɛɛu ihɛ í ba dimii bisiu ihɛ wa. Beirei í ce wa ceɔ maamaake ɲau ihɛ. ⁵⁵ Í jɔ amai woo gbe jli nɔu mbe ya. Kù je iyeei à ya kpe Maariu? Zaaki do Zozefu do Simɔ do Zudu ɲa si à je ifɔɛ ɲa? ⁵⁶ Awaɔ weɔie ɲa fei si à wa ihɛ ba. Bii beɛbei nɔ hai iwoi í ba gbugbɔu ihɛ fei wa. ⁵⁷ To, lasabu nɲu ɲau bei í ganji ɲa a dasie

naane. Nɔ Jesu í sã ña í ni, kù ne bii walii ci ya ne beere bii kù jε si ilei idee do si kpasεε. ⁵⁸ Kù nɔ kù ce maamaake nkpɔ be si na iyi í jò a kù dasie naane.

14

Idei ikui Zãa woo dasi inyiu

(Cɔ Maaku 6:14-29; Luku 9:7-9)

¹ Si waati beɛbei Herodu, ilaalui Galileeu í gbɔ laabaauí Jesu. ² Nɔ í sã amaaceεε ña í ni, inεeu be Zãa woo dasi inyiui í jì wa hai si bale. Na ñoi í jò í ne gbugbã wa ceɔ maamaake ñau be.

³⁻⁴ Mii iyi í jò Herodu í fɔ beεbe wee. Herodu í tako í so Herodiasi aboi Filipu, ifɔε. Ñoi Zãa í sã í ni, kù sɩa i gba aboi ifɔε i dasi kpasεε. Ide iyi Zãa í fɔ na irii Herodiasiu í jò Herodu í ni a muu a dũu a dasie piisɔɔ. ⁵ Nɔ Herodu wa bi ku kpaá, amma wa ce ñoi inε ña si na iyi í jò aña fei à ni Zãa waliii.

⁶ Ñoi ajɔ í naa í to bii Herodu wa ce jingau ku yeɔ gigii ajɔi kubie. Nɔ ama inaaboi Herodiasi wa jojo si wajui inε ña iyi à kpe ku jεu. Ñoi í dãa Herodu si jiida jiida ⁷ hee í cea kuwã nɔ í gbasi í ni nñu á muua mii iyi í bi fei. ⁸ Ñoi ama inaabou í koo í bee iyeε, nɔ í nyi wa í naa í sã í ni, ñ bi i muum irii Zãa woo dasi inyiu wa si pεrenti. ⁹ Ñoi inɔi ilaaluu í fɔ. Do nñu fei í jesi nɔ í ni a koo a bu irii Zãau wa a naa a náa. Í jesi si na iyi í jò í gbasi tã do mii fei si wajui inε njooε ñau. ¹⁰ Nɔ í be inε ña ile piisɔɔ be a koo a bu irii Zãa wa. ¹¹ Ñoi inε ñau à koo à buu nɔ à lesi pεrenti wa à naa à na ama inaabou nɔ nñu mɔ í koo í na iyeε. ¹² Ñoi mɔcɔi Zãa ñau à gbɔ ideu. Nɔ à naa à so ikuεu à koo à suu. Nɔ à koo à sã Jesu.

Jesu í wò amane dubu miu (5.000)

(Cò Maaku 6:30-44; Luku 9:10-17; Zãa 6:1-14)

¹³ Iyi Jesu í gbò ideu ɲɔi í ne hai be. Í ló akɔi inyi do mɔcɔe ɲa nɔ à bɔ gbabua gɔ. Iyi ine ɲa à gbɔ, ɲɔi à fita hai inɔ ilu ɲɲa ɲa à da hãmɛɛ ɲɲa wa do ise.

¹⁴ Iyi à fita hai si akɔi inyi ɲɔi Jesu í yɛ zamaau. Nɔ í ce araare ɲɲa nɔ í jò bɔɔ ɲɲa ɲa à ba iri.

¹⁵ Iyi ale wa le ɲɔi mɔcɔe ɲau à naa bi tɛɛ à ni, si gbabuai à wa ihẽ nɔ wee idũ wa dũ. Na ɲɲu, jò ine ɲau a ne ilɛɛko ɲa a koo a ra mii iyi aa je. ¹⁶ Amma Jesu í sɔ ɲa í ni, a kù ne bukaatai a ne. Inɛ taka ɲɲe, i na ɲa ije a je. ¹⁷ ɲɔi à ni, pɛɛ iyi à ne ihẽ kù re ara miu do cɛɛ minji.

¹⁸ Nɔ Jesu í ni, i naam wa ihẽ. ¹⁹ Nɔ í ni zamaau ku buba si fɔfɔu, nɔ í so pɛɛ ara miu do cɛɛ minjiu, í wu iju lele í saabu Ilaaɔ. Nɔ í bububu pɛɛ ɲau í na mɔcɔe ɲau nɔ aɲa mɔ à kpɛa zamaau.

²⁰ Nɔ aɲa fei à je à yo hee mbɔɛ í gbe. ɲɔi mɔcɔe ɲau à ko iyi í gbeu hee kɔlɔ maateaji í kɔ. ²¹ Inɛmɔkɔ ɲa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amane dubu miu (5.000), baai inaabo do amu ɲa baasi.

Jesu wa ne si antai tenku

(Cò Maaku 6:45-52; Zãa 6:15-21)

²² Iyi à tã ɲɔi Jesu í ni mɔcɔ ɲau à ló akɔi inyi ɲɔi ku ba a takoe a kua ice ihɔ. Iyi à waa ne nɔ í ni zamaau ku ne. ²³ Waati iyi í jò à ne nɔ í koo í gũ iri kuta gɔ ku ba ku ce kutɔɔ. Nɔ idũ í dũ í báa be ɲɲu akãɛ. ²⁴ Wee waati beɛbe akɔi inyi ɲɔi í wa si aninii tenkuu tã. Nɔ kutãngãm dii inyi ɲɔi í wasi ku taleɛ si na iyi í jò fufu wa ko ɲa ikpó.

²⁵ Zakai amɛɛjuma ɲɔi Jesu wa ne si antai inyi, wa bɔ bi mɔcɔe ɲa. ²⁶ Waati iyi à yɔɔ wa ne si antai tenkuu wa ɲɔi zigi ɲɲa í da, njo wa mu ɲa, à waa ni, zĩii. Nɔ njou í jò à wasi ku dɔ anu. ²⁷ Be

gbakã Jesu í ba ña ide ku fã í sã ña í ni, i sũ laakai ññe ña. Amui Jesu, i maà ce njo ña. ²⁸ Ñõi Piεε í sãõ í ni, Lafεε, bii awõi, jò amu mɔ n ne n naa bi tεε si antai inyiu. ²⁹ Nɔ Jesu í jεaa í ni, naa wa.

Nɔ Piεε í kita hai si akɔi inyiu nɔ í ne si antai inyiu wa bɔ bi Jesu. ³⁰ Amma iyi laakaε í bɔ si fufu iyi wa ce do gbugbãu, ñõi njo í muu. Nɔ í sinti ku mile. Ñõi í dõ anu í ni, Lafεε, faabam. ³¹ Nɔ gbakã Jesu í yɔ awɔ í muu nɔ í ni, na mii í ce ì waa sika sika má. Naanεε kù la.

³² Ñõi aña minji fei à gũ akɔi inyiu nɔ fufuu í leeki. ³³ Nɔ inε ña iyi à wa si inɔi akɔu à gule si wajui Jesu à ni, ntɔ ntɔ, awɔu Amai Ilaaãí.

Jesu í jò bõõ ña à ba iri si ilei Genesareti

(Cɔ Maaku 6:53-56)

³⁴ Iyi à kua, nɔ à to ilei Genesareti. ³⁵ Si bei inεi be ñau à mà Jesu, ñõi à fɔ laabaauε bii fei à ni í to wa. Nɔ à naa bõõ fei wa. ³⁶ Nɔ à tɔεε à ni ku jò aña a lu baa itfi kumbooε, nɔ inε iyi í luu fei í ya ba irii.

15

Dedembai bala ña

(Cɔ Maaku 7:1-13)

¹ Ñõi Farisi gɔ ña do woo kɔ inε ña si wooda gɔ ña à naa hai Zeruzalemu à bɔ bi Jesu à beε à ni, ² na mii í ce mɔcɔε ña a kù waa too dedembai bala nwa ña. Na mii í ce a ci ya wɔɔ a bei a jε. ³ Nɔ Jesu í jε ñña do ide ku bee í ni, na mii í ce inε mɔ dedemba ññe ña ku too í jò i kù waa jirima woodai Ilaaã ña. ⁴ Ì mà sãa sãa ña iyi Ilaaã í ni, i gbɔa iyeò baa ññe ña i jirima ña ña. Nɔ í ni má, inε iyi wa fɔ laalɔi iyeò baεε ña a kpa lafεε. ⁵ Amma inε ì waa fɔ ide mmu. Ì waa

ni inε á yǎkǎ ku sǎ iyeò baæ ku ni, fia iyi an yǎkǎ n sobie do, ñ jileaa Ilaaǎ. ⁶ Nǎ inε iyi í fǎ bæbe kaa sobi iyeò baæ má hee ku jirima ña. Bæbe i waa kpa ide i Ilaaǎ ña ku ba i too dedemba iyi à jǎ ñε. ⁷ Inε ilu muafiti ñai. Hai tako Ezai í ce waliiei dee dee na iri ñε waati iyi í kǎ si tiaε í ni,

Ilaaǎ í ni,

⁸ Inε ñau ihē à waa jirimam nii

Do gele ñηu akǎ.

Amma idǎ ñηa í j̄im.

⁹ À waa tǎm nii si ngbe.

Woodai amanε ñai à waa kǎ inε ña si

Nǎ à waa ni woodam nii.

Mii iyi í ya dasi inε riisi

(Cǎ Maaku 7:14-23)

¹⁰ N̄ai Jesu í kpe zamaau nǎ í ni, i de it̄i i gbǎ yaasei ideu. ¹¹ Kù je mii iyi wa lǎ hai do gelei amanεi í ya dasiε riisi. Amma mii iyi í ya fita hai si gelei amanεi á dasiε riisi.

¹² Nǎ mǎcǎε ñau à na à sǎǎ à ni, i kù mà ide iyi ñ fǎu be í jea Farisi ñau taale? ¹³ Nǎ Jesu í je ñηa í ni, j̄i baa yooma iyi Baam iyi í wa lele kù lǎ fei, aa tuui. ¹⁴ I jǎ ña be. Woo mu golo fεεju ñai. Nǎ bii fεεju wa mua fεεju golo aña minji fei à ya koo a dasi gooi. ¹⁵ N̄ai Pieε í ni, sisi nwa yaasei mǎndau be. ¹⁶ Nǎ Jesu í ni, inε mǎ, i kù nε bisi ñai? ¹⁷ I kù mà ña, mii iyi wa lǎ hai do gelei amanε fei, si inǎei wa bǎ? Si anyiε nǎ ku fita hai si ara. ¹⁸ Amma ide iyi í ya fita hai si gele, hai si idǎi wa naa. N̄ηu bei wa dasi amanε riisi, ¹⁹ domi hai si idǎi amanεi lasabu laalǎ wa naa. Inε ku kpa, do sakara, do s̄εε ku tǎtǎ do mud̄ε hai ce abǎdǎ, do ile, do ibo, do inε ku beje, mii ñau be fei hai si idǎi wa

naa, ²⁰ nɔ nɔnɔ nɔnɔ bei í ya dasi amanɛ riisi. Amma kù jɛ kujɛ hai wɔɔi á dasi inɛ riisi.

Abo dimi mmu gɔ í dasi Jesu naanɛ
(Cɔ Maaku 7:24-30)

²¹ Si anyii nɔnɔ, Jesu í nɛ hai bɛ í bɔ ikpa Tii do Sidɔ. ²² Inaaboi ilɛi Kanaã gɔ iyi í wa bɛ í naa bi tɛɛ nɔ í dɔ anu í ni, Lafɛɛ, tɔkui Davidi amanlu nla, ce araarem. Ama inaabom í nɛ inɛi inɔɔko, nɔ wa kpãa iju ntɔ ntɔ. ²³ Amma Jesu kù jɛaa ide kãma. Nɔ mɔcɔɛ nɔ à naa à tɔɔɛ à ni, abou ihɛ wa dɔ anu wa too anyi nwa. I kaa lelee? ²⁴ Nɔ í jɛ í ni, bi inɛi Izireli nɔ anɔ akãi à bɛm wa, inɛ nɔ iyi à yɛ bei angudã nɔ iyi à nɔ. ²⁵ Amma abou í naa í gule si wajue í ni, Lafɛɛ, sobiim. ²⁶ Nɔ Jesu í ni, kù sɛa a gba ijɛi amu nɔ a na aja keeke nɔ. ²⁷ Nɔi abou í ni, ntɔi Lafɛɛ. Amma do nɔnɔ fei, aja keeke nɔnɔ à ya wa abei taabu a maa jɛ buubuui ijɛ iyi wa cuku wa hai si taabui lafɛɛ nɔnɔ. ²⁸ Nɔ Jesu í jɛaa í ni, abooyi, naanɛ ku dasiɛ í la. Bɛi ì bi fei á ce. Nɔ gbakã ama inaaboɛu í ba iri.

Jesu í jɔ bɔɔ nkɔ í ba iri

²⁹ Nɔ Jesu í nɛ hai bɛ í too itii tenkui Galilee, í koo í gũ antai kuta gɔ í buba. ³⁰ Nɔ zamaa nla gɔ í naa bi tɛɛ. À naaɔ ilu kutɛ akã nɔnɔ wa, do fɛɛju nɔ, do wɛɛge nɔ, do deki nɔ, do bɔɔ nkɔ má nɔ à jilɛ nɔ si wajui Jesu, nɔ í jɔ à ba iri. ³¹ Nɔi inɛ nɔnɔ à biti iyi à yɛ deki nɔnɔ à waa fɔ ide, wɛɛge nɔnɔ à ba iri, ilu kutɛ akã nɔnɔ à waa nɛ, fɛɛju nɔnɔ à waa yɛ ilu, nɔ à waa saabu Ilaaɔ Lafɛɛi inɛi Izireli nɔ.

Jesu í wɔ amanɛ dubu mɛɛ (4.000)
(Cɔ Maaku 8:1-10)

³² Jesu í kpe mɔcɔe ɲa í ni, araarei ine ɲau ihẽ wa mum, domi ajɔ mɛeta ɲai ihẽ iyi à wa bi tom, nɔ sɔnda kãma kù gbe ɲa má. Nɔ n kù bi n jò a nɛð ariu ku ba a maà na a koo a cuku kpãa. ³³ Nɔ mɔcɔe ɲau mɔ à beee à ni, to, iwoi aa ka ba ije si gbabuau ihẽ iyi á yo zamaa nla nlau ihẽ. ³⁴ Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, p̄ee feloi ì ne ɲa. Ɖɔi à ni, p̄ee ara mɛɛjei do c̄ee wewee gɔ ɲa. ³⁵ Nɔ Jesu í ni ine ɲau a buba ile. ³⁶ Nɔ í so p̄ee ara mɛɛjeu do c̄ee ɲau, í saabu Ilaaɗ titã í bei í bububue í na mɔcɔe ɲa a kp̄e ɲa. Ɖɔi à kp̄ea ine ɲau. ³⁷ Nɔ aɲa fei à je à yo hee p̄ɛu í gbe. Ɖɔi à ko p̄ee iyi í gbeu nɔ í ce kɔlɔ mɛɛje. ³⁸ Ine ɲa iyi à jɛu à wɛɛi zakai amanɛ dubu mɛɛ (4.000), baai inaabo do ama keeke ɲa baasi. ³⁹ Ɖɔi Jesu í jò ine ɲau à ne í bei í lɔ akɔi inyi í ne ikpa ilei Magadãa.

16

Farisi do Sadusi ɲa à bi Jesu ku ce maamaake (Cɔ Maaku 8:11-13; Luku 12:54-56)

¹ Si anyii ɲɲu, Farisi do Sadusi ɲa à naa bi Jesu a cɔ laakaɛ. À tɔɔe ku ce maamaake iyi á nyisi iyi gbugbãe hai bi Ilaaɗi wa naa. ² Ɖɔi Jesu í jɛ ɲa í ni, bii inunu wa bɔ ku lɔ nɔ lele í kpã ì ya ni ɲa, iju iyi á má ala á dɔ. ³ Bii daakɔi í ya ni ɲa, iji á rɔ domi iji í dũ í we mango. Ì waa mà yaasei lele ɲa amma i kù waa mà yaasei waati iyi à wa si nsei ɲa. ⁴ Ine laalɔi nsei ɲa iyi a kù leekið Ilaaɗ ɲɲu akã, nyindai à ya maa bi ku ye. Amma nyinda gɔ kù wɛɛe iyi aa nyisi ɲa má bii kù jɛ ide iyi í ba walii Zonasiu.

Iyi Jesu í fɔ bɛɛbɛ í tã ɲɔi í jò ɲa í ne.

Lefeei Farisi do Sadusi ɲa (Cɔ Maaku 8:14-21)

⁵ Si anyii n̄ɲu, Jesu do m̄ɔcɔe ɲau à koo à lɔ akɔi inyi à waa bɔ ikpa icei tenkuu ikpa ih̄ɔ. Nɔ wee m̄ɔcɔe ɲau à gbɛjɛ ku so p̄ɛɛ kos̄ia. ⁶ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ ɲa í ni, to, i ce laakai do lefeei Farisi do Sadusi ɲau. ⁷ N̄ɔi m̄ɔcɔ ɲau à waa lasabu si idɔ ɲɲa à waa ni, na iyi í j̄ɔ a kù so p̄ɛɛ kos̄iai í j̄ɔ wa fɔ bɛɛbɛ. ⁸ Amma Jesu í mà lasabu ɲɲa iyi à waa ce nɔ í bee ɲa í ni, na mii í ce ì waa ni ɲa, na iyi í j̄ɔ in̄ɛ i kù so p̄ɛɛ kos̄iai í j̄ɔ n̄ wa n fɔ bɛɛbɛ. Naane n̄ɲe kù la. ⁹ I kù gbɔ yaasee hee nsei ɲa? I kù waa ye gigii p̄ɛɛ ara miu iyi n̄ bu n̄ kp̄ɛa amanɛ dubu miu do jiai p̄ɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa? ¹⁰ Mà i kù waa ye gigii p̄ɛɛ ara m̄ɛɛje iyi n̄ bububu n̄ na amanɛ dubu m̄ɛɛ ɲau do jiai p̄ɛɛ kɔlɔ iyi í gbe má ɲa? ¹¹ Na mii í ce i kù mà ɲa iyi p̄ɛɛ si n̄ wa n f̄aa. I ce laakai do lefeei Farisi ɲa do Sadusi ɲau.

¹² Bɛbɛi m̄ɔcɔ ɲau à mà iyi kù jɛ lefee iyi í ya j̄ɔ p̄ɛɛ ku wui wa f̄aa, amma à mà iyi cioi Farisi do ti Sadusi ɲau wa f̄aa.

*Piɛɛ í ni Jesu í jɛ inɛ iyi Ilaaḍ í cica
(Cɔ Maaku 8:27-30; Luku 9:18-21)*

¹³ Nɔ Jesu í to Sezaree si ilɛi Filipee. Nɔ í bee m̄ɔcɔe ɲa í ni, yooi inɛ ɲa à ya ni amu Amai Amanɛ n̄ jɛ. ¹⁴ N̄ɔi à jɛaa à ni, inɛ gɔ ɲa à ya ni awɔu Z̄aa woo dasi inyiui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Elii walii n̄lai takoui. Inɛ gɔ ɲa mɔ à ya ni awɔu Zeremiii, walakɔ walii mmu gɔ má. ¹⁵ Nɔ Jesu í bee ɲa í ni, in̄ɛ mɔ ni, yooi ì ni n̄ jɛ ɲa. ¹⁶ Nɔ Simɔɔ Piɛɛ í jɛaa í ni, awɔu Amai Ilaaḍ n̄ɲu iyi í jɛ irii kuwɛɛui. Awɔi ì jɛ inɛ iyi í cica. ¹⁷ N̄ɔi Jesu í ni, Simɔɔ, amai Z̄aa, awɔu ilu inɔ did̄si. Kù jɛ amanɛi í s̄ɔɛ, bii ku jɛ Baam iyi í wa lele. ¹⁸ Amui n̄ wa n s̄ɔɛ iyi awɔu Piɛɛi, waatɔ kuta. Si antai kutau an jilɛ igbem, nɔ baa iku takɛ kaa

yɔkɔ ku ganji igbeu *. 19 Awɔi an na yiiko si kpāai bommai Ilaaɔ. Mii iyi ì kɔsi si andunya, lele mɔ à kɔsii. Nɔ mii iyi ì jesi si andunya, lele mɔ á jesi.

20 Nɔi Jesu í sɔ mɔcɔe ηau do kugaabu í ni a maà na a sɔ ine gɔ iyi nηu í je ine iyi Ilaaɔ í cicau.

*Jesu wa fɔ idei ikuε do kujɛ
(Cɔ Maaku 8:31-9:1; Luku 9:22-27)*

21 Hai waati bεεbei Jesu í sinti ku sɔ mɔcɔe ηa í ni tilasii nηu ku bɔ Zeruzalemu. Tengɔ bei ine ngbo ηa do ine ngboi woo weei Ilaaɔ ηa do woo kɔ ine ηa si wooda ηa aa kpā nηu iju. Aa kpa nηu, amma si ajɔ mεetasia nηu á jì má hai si bale. 22 Nɔi Piεε í gbāa í bɔðe kəkɔle í sɔɔ í ni, Ilaaɔ ku waasu ideu, Lafɛε. Ide dimi bεεbe kaa bæ pai. 23 Amma Jesu í sinda í sɔ Piεε í ni, sεkεε hai bi tom Seetam. Ì waa bi i jεem bi ku koose, domi i kù waa ce lasabui Ilaaɔ, í gbe ti amanε ηa. 24 Si anyii nηu Jesu í sɔ mɔcɔe ηa í ni, ine iyi wa bi ku toom, ku jò idɔɔbie nɔ ku so jii ku gaauε ku toom wa. 25 Nɔ ine iyi wa bi ku ba kuwεε do idɔɔbie, kaa baa. Amma ine iyi í nyɔ kuwεεε na irim, lafɛε á baa do ntɔ. 26 Aranfāani yoomai amanε í nε bii í ba amanii andunya fei nɔ í kua kuwεεε. Mà mii í wεε iyi amanε á kpaasið kuwεεε. 27 Amu Amai Amanε an nyi wa má dei kam kam do amboei Baam do amalekam ηa ajɔ. Si waati bεεbei an sāa ine fei si yaase bei í jeð kuwεεε. 28 Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ηei, ine ηa iyi à wa ihɛ, gɔgɔ nηa ηa aa yε amu Amai Amanε n na n je bommam hee aηa fei a maa ku.

* **16:18** baa iku takε kaa yɔkɔ ku ganji igbeu Yaasei isεεdeu ihɛ kù má sāa sāa. Yaase bei ine gɔ ηa à gbɔɔ wee. Nkāma kaa yɔkɔ ku ceaa ngɔgɔ, baa gbugbāi iku takε.

17

*Arai Jesu í daana**(Cɔ Maaku 9:2-13; Luku 9:28-36)*

¹ Si anyii ajɔ mɛɛfa Jesu í kpe Piɛɛ do Zaaki do Zãa ifɔɛ í nya ɲa ikã nɔ à koo à gũ iri kuta nla gɔ aɲa ɲɲa.

² Ɖɔi à ba wee araɛ í kpaasi. Wajue wa daana jiida jiida, nɔ jaɛ ɲa í fũuta pai pai bei inya kumá. ³ Si anyie ɲɔi Moizi do Elii à faata wa anu akã à waa baa

ide ku fɔ. ⁴ Ɖɔi Piɛɛ í sɔ Jesu í ni, Lafɛɛ, í sɪa ka maa wa ihɛ. Bii ì bi, jò ka ce ilei aɔ mɛɛta, akã titɛɛ, akã

mɔ ti Moizi, akã mɔ ti Elii. ⁵ Wa fɔ ideu kù tã mɔm nɔ inya kumá gɔ í naa si ɲa bei bukɔɔ. Nɔ à gbɔ ide

ku fɔ gɔ hai si inɔɛ í ni, inɛ ihɛi í je amam. N̄ buu jiida jiida, siɛi inɔ didɔm fei í ya wa. I ya gbɔ ideɛ ɲa.

⁶ Iyi mɔɔɔ ɲau à gbɔ ide ku fɔu ɲɔi njo í mu ɲa hee à sɛɛbata ilɛ. ⁷ Amma Jesu í naa bi tu ɲa í lu ɲa í ni,

i dede ɲa i maà jò njo ku mu ɲɛ. ⁸ Nɔ à wu iju lele, amma a kù ye inɛ gɔ bii kù je Jesu ɲɲu akã.

⁹ Ɖɔi à waa kita wa hai antai iri kutau nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, i maà sɔ inɛ gɔ mii iyi í yeu be ɲa hee amu

Amai Amanɛ n koo n ku nɔ n j̄i hai si balɛ má. ¹⁰ Ɖɔi mɔɔɔ ɲau à bee Jesu à ni, nɔ na mii í ce woo kɔ inɛ ɲa

si wooda ɲau à ya ni Eliii á tako inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau ku naa. ¹¹ Nɔ í je ɲɲa í ni, ntɔi Eliii á tako ku naa nɔ

ku teese mii fei sãa sãa. ¹² Amma an sɔ ɲɛ iyi Elii í naa tã, inɛ ɲa a kù màa, nɔ à ceaa bei à bi. Bɛɛbe mɔi

amu Amai Amanɛ an ba ijuukpã si awɔ ɲɲa.

¹³ Ɖɔi mɔɔɔ ɲau à mà bebei iyi Zãa woo dasi inyii wa fãa.

*Jesu í faaba ama gɔ iyi í nɛ inɛi inɔɔko**(Cɔ Maaku 9:14-29; Luku 9:37-43a)*

14 Iyi à to wa bii zamaa í wau, ñɔi məkɔ ɔó í naa í gule si wajui Jesu 15 í ni, Lafɛɛ, ce araarei ama ineməkəm nɔu ihɛ. Inei inɔ̀kɔ ɔó í sɔsɛ bɔ̀ɔi cukuuna, wa wahalae mɔi jiida jiida. Ajɔ ɔó ña í ya dasie inɔ ina walakɔ inɔ inyi. 16 Ñ soo ñ naae wa bi mɔcɔe ñau ihɛ amma à mɔngɔ ku faabaɛ. 17 Jesu í ni, inɛ inɛ laalɔ hai dasi naane ña, hee waati yoomai an maa ñ wa inɔ ñɛ. Mà hee waati yoomai an maa n temuaɔ ñɛ. I naam amau wa ihɛ ña. 18 Nɔ̀ à naa Jesu amau wa, ñɔi í la si inei inɔ̀kou nɔ̀ í fita sie nɔ̀ amau í ba iri tengi beu be.

19 Ñɔi mɔcɔi Jesu ñau à bɔ bi tɛɛ aɲa duusɔ̀ à beɛɛ à ni, na mii í ce awa a kù yɔkɔ a kù lele inei inɔ̀kou. 20 Nɔ̀ Jesu í je ña í ni, si na iyi í jɔ̀ naane ñɛ kù lai. Ntɔ̀ ntɔ̀ ñ wa n sɔ̀ ñei, bii naane ñɛ í la í to baa dimii mii ku gbɛ iyi í kere í re, aa yɔkɔ i sɔ̀ iri kutau ihɛ ña í ni ku dede hai be ku bɔ ihɔ̀, nɔ̀ beɛbe mɔi á dede. Nkãma kù wɛɛ iyi aa mɔngɔ ku ce ña. [21 Amma dimii inei inɔ̀kou beɛbe ci ya fita bii kù je do kutɔ̀ do anu ku ði.]

*Jesu í nyi wa fɔ̀ ideɪ ikue do kujɛ má
(Cɔ Maaku 9:30-32; Luku 9:43b-45)*

22 Ajɔ ñɲu ɔó si bei mɔcɔ ñau à tɔtɔ Galilee be ñɔi Jesu í sɔ̀ ña í ni, aa mu amu Amaɪ Amanɛ a daa inɛ ña si awɔ. 23 Aa kpam, amma si ajɔ mɛɛtasia an jɪ hai si bale má.

Ñɔi inɔi mɔcɔ ñau í fɔ̀ ntɔ̀ ntɔ̀.

Fia iyi à ne ku sã na icɛi kpasɛi Ilaaɔ

24 Si anyii ñɲu Jesu do mɔcɔe ña à bɔ Kaperanumu, ñɔi woo gba fia iyi à ne ku sã na icɛi kpasɛi Ilaaɔ ñau à naa bi Piɛɛ à beɛɛ à ni, Mɛɛtu ñɛ ci ya sã fiaɪ kpasɛi Ilaaɔ? 25 Nɔ̀ Piɛɛ í ni, áá, í ya sã. Ñɔi Piɛɛ í ne kpasɛ.

Iyi í lɔ ile nɔ Jesu í tako í beε í ni, Simɔɔ, beirei ì waa lasabu. Ilaalui andunya ηau ihě, hai bi yooi à ya gba fi ai lɛmpoo. Hai bi amaalu ηa de, mà hai bi inε njoo ηa. ²⁶ Nɔ Piεε í je í ni, hai bi inε njoo ηai. Nɔi Jesu í ni, na nηu, amaalu ηa a kaa sã *. ²⁷ Amma do nηu fei, kù sɪa ka je nηa bi ku koose. Na nηu, bɔ tenku be i koo i le kootia, cεε iyi í tako í muu, la geλεε. Aa ye kpekεle be iyi á to fia ku sãi awae fei. Nyaa i koo i sã nηa.

18

Yooi í je inε ngbo

(Cɔ Maaku 9;33-37, 42-48; Luku 9:46-48; 17:1-2)

¹ Waati nηu, mɔcɔi Jesu ηau à naa bi tεε à beε à ni, si bommai Ilaaɔ yooi í je inε ngbo. ² Nɔi Jesu í kpe ama keeke gɔ í leekiε si anini nηa. ³ Nɔ í ni, ntɔ ntɔ n wa n sɔ ηei, bii i kù kpaasi idɔ nηe nɔ i kù ye bei ama keeke ηa, i kaa lɔ tengi bii Ilaaɔ í je bommaε. ⁴ Inε iyi á je inε ngbo si bommai Ilaaɔ nηui í je inε iyi í kaye arae í baa í ye bei amau ihě. ⁵ Inε iyi í nɔ í gba ama keeke bei inε ihě na irim, amui í gba.

⁶ Inε iyi í dasi inε akãi ama keeke ηa iyi à dasim naaneu ihě dulum, á tia a dɪa lafěεu alɔ si kɔɔ a tale sie inɔ tenku inyi ku jɔɔ. ⁷ Ijuukpã nla nɪai inei andunya ηa aa ye si na iyi í jɔ à ya maa dasi kpaasi nηa ηa dulum. Kù nɔ kù nε bei á ce iyi inε gɔ ηa a kù dasi kpaasi nηa ηa dulum, amma inε iyi í ce beεbe á ye ijuukpã ntɔ ntɔ.

* **17:26** na nηu, amaalu ηa a kaa sã Si fee nηa à ni, amai aηa taka nηa ηa a kù nε ku sã. Nɔ do yaase beεbe inε ηa aa mà iyi Jesu nηu iyi í je Amai Ilaaɔ kù nε ku sã.

⁸ Bii í jε awɔε walakɔ isεε wa dasiε dulum, buu i nyɔɔ ku j̄ɔε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tã do awɔ akã walakɔ kute akã do iyi aa ne awɔ minji do kute minjiu fei nɔ a dasiε ina iyi ci ya ku. ⁹ Bii í nɔ í jε ijuεi wa dasiε dulum, nyaa i nyɔɔ ku j̄ɔε. Á tiaε i lɔ si kuwεε iyi ci ya tã do iju akã do iyi aa ne iju minji fei nɔ a dasiεɔ ina iyi ci ya ku.

Mɔndai angudã iyi í nyɔ à tasiεu
(Cɔ Luku 15:3-7)

¹⁰ Jesu í s̄η ma í ni, i ce laakai i maà donda baa ine akãi amu ηau ηa. Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄η ηei, amaleka woo degbe n̄ηa ηa à ya maa leek̄li ajɔ fei si wajui Baam iyi í wa lele. [¹¹ Amu Amai Amanε n̄ naa ku faaba ine ηa iyi à nyɔi.]

¹² Beirei l̄ waa lasabu ηa. Bii ine gɔ í ne angudã c̄ɔ nɔ akãε í nyɔ, kaa j̄ɔ c̄ɔ fakã kù wa siu titã si geete bii à wau koo dεdε akã iyi í nyɔu wa? ¹³ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄η ηei, bii í yɔɔ, á ne inɔ did̄ɔ nla nla na iriε ku re baa c̄ɔ fakã kù wa si iyi kù nyɔu. ¹⁴ Beεbe m̄oi, Baa n̄ηε iyi í wa lele kù bi baa ine akãi ama keeke ηau ku nyɔ.

Bei aa ce bii woo dasi naane gɔ í rara

¹⁵ Jesu í ni má, bii kpaasi woo dasi naane gɔ í ce dulum, bɔ bi tεε awɔ akã nɔ í j̄ɔ ku mà yaasei dulum nɔu. Bii í gbɔ ideε, ì baasε wa má si kpãa j̄iidai. ¹⁶ Amma bii í kɔ ku gbɔ ideε, dεdε ine akã wala minji si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. I bɔ bi tεε ηa, nɔ ine ηau aa jε sεεdai ideu fei. ¹⁷ Bii í kɔ ku gbɔ ide n̄ηa, s̄ɔ inei igbe ηau. Bii í nɔ í kɔ ku gbɔ baa idei inei igbe ηau, i dooε bei hai dasi naane walakɔ bei woo gba fiaɪ lempoo.

18 Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄ɔ ηei, mii iyi ì kɔsi si andunya fei ηa, lele mɔ á kɔsi. Nɔ mii iyi ì jesi si andunya fei ηa lele mɔ á jesi.

19 N̄ wa n s̄ɔ ηe má iyi bii amanε minji í ce anu akā si andunya ihē a tɔɔ ngɔɔ, Baam iyi í wa lele á mu n̄ηa, ²⁰ domi tengi bii amanε minji wala mεeta í tɔtɔɔ à waa ce kutɔɔ do irim, n̄ wa si anini n̄ηa.

Amaace iyi í kɔ ku cea kpaasie suuru

21 N̄ɔi Piεε í bɔ bi Jesu í beεε í ni, Lafēε, bii kpaasim í ceem kurara ise fεloi an ceaa suuru. Hee ise gbεεje? ²² N̄ɔi Jesu í jεaa í ni, aawo. N kaa n s̄ɔe iyi andi ise gbεεjei, amma aa ceaa suurui ise kitað fεwa tuuba mεεje. ²³ Sotī i gbɔ faaji gɔ iyi wa nyisi bei bommai Ilaađ í ye. Ilaalu gɔ wa bi ku ce dooi gbeseε iyi amaaceε ηa à waa mu. ²⁴ Iyi í sinti ku ce dooi gbeseu, ηɔi à naað inε gɔ wa be, iyi wa mu gbeseε í to baa fɔtɔ ciwa nkpɔ nkpɔ *. ²⁵ Si bei inεeu kù ne mii iyi á s̄að gbeseu, ηɔi lafēεε í ni a taa bei aru, n̄ηu do aboε do amaε ηa do mii iyi í ne fei a s̄að gbeseu. ²⁶ N̄ɔi amaaceu í gule si wajui lafēεeu wa tɔɔe suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an s̄aε mbe fei. ²⁷ Nɔ lafēεeu í ce araareε í kpa gbeseu nɔ í jðε í ne.

28 Iyi amaaceu í fita hai be gbakā, nɔ í ko amaace kpaasie gɔ iyi wa mu gbeseε zakai kpekεεe cīɔ. N̄ɔi í bataε í tε k̄ɔε í ni, s̄aam gbesem iyi ì waa muu. ²⁹ N̄ɔi kpaasieu í gule si wajue í tɔɔe suuru í ni, yɔkɔɔm suuru an s̄aε gbeseε. ³⁰ Amma kù je, nɔ í jð à dasi kpaasieu piis̄ɔ hee koo s̄að gbeseu fei ku tā. ³¹ N̄ɔi amaace iyi à gbe ηau à ye bei í ce nɔ inɔ n̄ηa fei í

* **18:24** dubu ciwa nkpɔ nkpɔ Si fee n̄ηa à ni talā dubu mεεwa. Talā akā fei fiaí icei ad̄ɔ maatū iyi à ya s̄a inε akā.

fɔ, ηɔi à koo à sisia lafɛɛ nηa yaasei ideu fei. ³² Nɔi lafɛɛu í kpoɔ í ni, awɔ amaace laalɔ, í jɔ iyi ì tɔɔm suuru ñ kpa gbeseu feii mεε. ³³ Awɔ mɔ ì ne í ce araarei amaace kpaasi ei wo si bei ñ ceε. ³⁴ Nɔ idɔi lafɛɛu í kɔ, ηɔi í jɔ à dasiε piisɔɔ si awɔi woo kpã inε ηa iju hee koo sãð gbeseu fei ku tãu.

³⁵ Nɔi Jesu í ni, beεbe mɔi Baam iyi í wa lele á ce nηε, inε iyi í ci ya cea kpaasi nηε ηa suuru do inɔ akã.

19

Jesu wa fɔ ideɪ nje ku kai abo do mɔkɔ

(Cɔ Maaku 10;1-12)

¹ Iyi Jesu í fɔ ideu í tã nɔ í ne hai ilɛi Galilee í bɔ ikpa ilɛi Zudee iyi í wa icei idoi Zuudɛɛu. ² Nɔi zamaa nla gɔ wa tooε nɔ í jɔ bɔɔ ηa à ba iri.

³ Nɔi Farisi gɔ ηa à naa bi tεε ku ba a cɔ laakae. Nɔ à beεε à ni, amanε í ne kpãa ku kɔsi aboε si ide baa yooma fei? ⁴ Nɔ í je nηa í ni, í kù cio iyi kukɔi ideɪ Ilaaɔ wa fɔ ηa? Í ni, hai sinte, Woo taka í ce ηai inεmɔkɔ do inaabo. ⁵ Nɔ í ni má, na nηu, mɔkɔ á jɔ iyeð baaε nɔ nηu do aboε a maa wεε nɔ aηa minji fei a baa a je ara akã. ⁶ Si beεbe a kù je aηa minji má, ara akã dei à je. Na nηu, amanε kù ne ku fεεfe mii iyi Ilaaɔ í tɔtɔ. ⁷ Nɔ Farisi ηau à beεε à ni, bii beεbei, na mii í ce Moizi í na wooda í ni inε iyi wa bi ku kɔsi aboε ku cea tiai nje ku kɔ ku bei ku kɔsiε. ⁸ Nɔ Jesu í je nηa í ni, Moizi í jɔ ì waa lele abo nηε ηai na idɔ kulele nηε. Amma waati iyi Ilaaɔ í taka amanε kù je beεbe. ⁹ An sɔ ηε, inε iyi í kɔsi aboε nɔ kù je na sakara, nɔ í so mmuε, nηu takae í ce sakarai.

10 Nɔi mɔcɔe ηau à sɔɔ à ni, bii bεεbei si gāmei aboð məkɔ́ í tia a maà ya so nje. 11 Nɔ Jesu í ni, ide iyi ñ wa n fɔ nsei, kù je ine feii á yəkɔ ku gbɔ yaasee, bii kù je ine ηa iyi Ilaaɔ́ í mu nηa gbugbãe. 12 Mii ikã ikã iyi wa ganji ine ηa nje ku so í kpɔ. Ine gɔ ηa bεεbei à bí ηa do, a kaa yəkɔ dei. Ine gɔ ηa mɔ amane ηai à ce nηa bεεbe. Ine gɔ ηa mɔ a kù bi abo ku so ku ba a ce icɛi bommai Ilaaɔ́ jiiida jiiida. Ine iyi á yəkɔ ku gba ideu ku gbaa.

Jesu í weea ama keeke ηa

(Cɔ Maaku 10:13-16; Luku 18:15-17)

13 Si anyii nηu, ine ηa à gbã ama keeke ηa à naa Jesu wa ku le si ηa awɔ nɔ ku ce nηa kutɔɔ. Amma mɔcɔe ηa à waa gbagba si ηa. 14 Nɔi Jesu í sɔ ηa í ni, i jò amu ηau a naa bi tom, i maà ganji ηa, domi bommai Ilaaɔ́ í je ti ine ηa iyi à jɔ ηa. 15 Nɔi í le nηa awɔ si iri nɔ í ce nηa kutɔɔ í bei í ne hai be.

Idei awaasũ ilu fia gɔ

(Cɔ Maaku 10:17-31; Luku 18:18-30)

16 Ajɔ nηu gɔ məkɔ gɔ í naa bi Jesu nɔ í beee í ni, Mɛetu, mii jiiida yoomai an ce n bað kuwεε hai tā. 17 Nɔ Jesu í beee í ni, na mii í ce ì waa beem idei jiiida ku ce. Ilaaɔ́ nηu akãi í je jiiida. Bii ì bi i ba kuwεε iyi ci ya tā, jirima woodai Ilaaɔ́ ηau. 18 Nɔ í bee Jesu í ni, wooda yooma ηai. Nɔ í sɔɔ́ í ni, maà kpa ine, maà ce sakara, maà ce ile, nɔ i maà jεa ine gɔ sεeda ibo. 19 Jirima iyeð baaε, nɔ i bi kpaasie bei ì bi araε. 20 Nɔ awaasũu í ni, ñ wa n jirima iyi be fei tā, mii í gbe n ce má. 21 Nɔi Jesu í sɔɔ́ í ni, bii ì bi i kɔ́ dee dee, koo ta mii iyi ì ne fei, nɔ i kpɛa ilu are ηa fia. Bii ì ce bεεbe aa ba amani jiiida lelei Aɔ́. Si anyie nɔ i naa i

toom. ²² Iyi awaasũu í gbɔ bɛɛbɛ ɲɔi í sinda í nɛ do inɔ kufɔ domi ilu amani nla nlai.

²³ Ɗɔi Jesu í sɔ mɔcɔɛ ɲa í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, á gaabua ilu fia ku lɔ tengi bii Ilaaɔ́ í jɛ bommaɛ. ²⁴ Nɔ an sɔ ɲɛ má iyi á faalaa kpookpo ku lɔ si iwoi abɛɛ do iyi ilu amani á lɔɔ tengi bii Ilaaɔ́ í jɛ bommaɛ. ²⁵ Iyi mɔcɔ ɲau à gbɔ ideu ɲɔi à biti kaa kaa, nɔ à ni, bii bɛɛbɛi, to, yooi á ba faaba. ²⁶ Ɗɔi Jesu í cɔ ɲa nɔ í ni, bi amanɛ ɲai kaa ce, amma Ilaaɔ́ á yɔkɔ ku ce fei ndɛɛ.

²⁷ Ɗɔi Piɛɛ í sɔɔ́ í ni, wee à jò mii fei tã à waa tooɛ. To, yoomai á na ku jɛ tu wa. ²⁸ Nɔ Jesu í sɔ ɲa í ni, ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲɛi, waati iyi Ilaaɔ́ á ce mii fei titɔ nɔ amu Amai Amanɛ n maa n buba si batai bomma ilu amboem, inɛ amanɛ maateeki iyi ì waa toom ɲau ihɛ, inɛ mɔ aa buba si batai bommau i kiitiò dimi maateekii inɛi Izireli ɲau. ²⁹ Nɔ inɛ baa yooma iyi í jò kpasɛ wa, walakɔ igbã do ifɔɛ ɲa, walakɔ wecɛɛ ɲa, walakɔ baɛɛ, walakɔ iyee, walakɔ amaɛ ɲa, walakɔ ikoe ɲa na irim, á ba ribaɛ ikɔ cɛɔ, nɔ ku ba kuwɛɛ hai tã má. ³⁰ Amma inɛ ɲa iyi à jɛ inɛi waju ɲa si nsei, nkpɔ ɲɲa á na ku jɛ inɛi anyi, nɔ inɛi anyi ɲa mɔ, nkpɔ ɲɲa á na ku jɛ inɛi waju.

20

Mɔndai ilu kpasɛ do gaanɔmaɛ ɲa

¹ Jesu í kpa ɲɲa mɔndau ihɛ í ni, idei bommai Ilaaɔ́ í jò idei ilu kpasɛ gɔ iyi í fita daadaakɔ wa dede amaace ku bɔɔ ɲa ikoe. ² Waati iyi í ba amaace ɲau aɲaɔ ɲa à fɔ à gbɔa nɲɛ ku sã ɲɲa si bei à ya sãa woo ce icɛ si ajɔ akã, nɔ í ni a bɔ ikoi ɲɲu a koo a ce icɛ. Nɔ à koo. ³ Nɔ zakai isɔ mɛɛsã́ í fita má í koo í ba inɛ gɔ ɲa à waa buba si tafa a kù waa ce nkãma. ⁴ Nɔ í

sõ ña í ni, inε mɔ, i bɔ ikom i koo i ce ice ña. An sã nñε si bei í jɔ. ⁵ Ñɔi à koo. Ñɔi ilu kpasɛu í fita má zakai dasã, do aɛ zakai inunu ku sinda ma, nɔ ide dimi akãui í ya fɔ. ⁶ Aɛ zakai isɔ miu ñɔi í fita nɔ í ye inε gɔ ña má à waa buba. Ñɔi í bee ña í ni, na mii í ce ì waa buba ihẽ ngbe ngbe hai daakɔ ña. ⁷ Ñɔi à jεaa à ni, si na iyi í jè inε kãma kù dasi wa icei. Ñɔi í ni, to, inε mɔ i bɔ ikom i koo i ce ice ña. ⁸ Iyi í to aɛ zakai kulɔi inunu ñɔi ilu kpasɛu í kpe inε ngboi amaaceε ñau í sɔɔ í ni, kpe gaanɔɔma ñau wa, sã nña fia nña, sinti hai bi inei ankãanyu ñau hee ku koo si inε sinte ñau. ⁹ Inε ña iyi à sinti ice aɛ zakai isɔ miu ñau à naa à gba fiaí icei ajɔ akã. ¹⁰ Amma iyi à to si inε sinte ñau à tamaa bei ti aña á re beεbei. Amma fiaí icei ajɔ akã à sãa aña mɔ. ¹¹ Iyi à ye fiaú beεbe ñɔi à wasi ku gbagba si ilu kpasɛu. ¹² À waa ni, inε ña iyi à naa ankãanyu isɔ akã à ce ice nɔ ì sã nña bei awa iyi à ce ice si inya gbãa hai daakɔ hee à gbεεji. ¹³ Ñɔi ilu kpasɛu í sɔ inε akã nña í ni, kpaasim, n kù takie, domi ì jesi i gba fiaí icei ajɔ akã, mà kù jε beεbe. ¹⁴ To, gba fiaε i nε. Ñ bi n sãa inei ankãanyu ihẽ bei awɔ mɔ. ¹⁵ Kù jε bei ñ bii an ceò fiam? Mà ì waa ce igu si na iyi í jè ñ ce jiidai.

¹⁶ Ñɔi Jesu í ni, beεbe mɔi inei anyi ña aa na á jε inei waju, nɔ inei waju ña mɔ a na á jε inei anyi ña.

*Jesu wa fɔ ideí ikuε do kujɛ isε gbεetasia
(Cɔ Maaku 10:32-34; Luku 18:31-34)*

¹⁷ Ñɔi Jesu í dasi kpãa wa bɔ Zeruzalemu. Nɔ í nya mɔcɔ maateji ñau ikã, ñɔi í sɔ ña si kpãa í ni, ¹⁸ wee à waa bɔ Zeruzalemu. Bei aa mu amu Amai Amanε a dasim awɔi inε ngboi woo weei llaaɔ ña do woo kɔ inε ña si wooda ña. Aa ye taalem a ni a kpam. ¹⁹ Si

anyie nɔ a dasim si awɔi dimi mmu ŋa, aa yaakom, nɔ a tɛem kpɔtɔɔ, nɔ a kpakpam si j̄i ku gaau. Nɔ si aɔ mɛetasia an j̄i má hai si bale.

Mii iyi iyei Zaaki do Zāa í tɔ Jesu

(Cɔ Maaku 10:35-45)

²⁰ Si anyii n̄ju ŋɔi iyei amai Zebedee ŋa í naa bi Jesu do amaɛ ŋa nɔ í gule si wajuɛ ku tɔɔɛ ngɔɔ. ²¹ Nɔ Jesu í beɛɛ í ni, mii ì bi. N̄ɔi í ni, si waati iyi aa naa í je bomma, j̄ɔ ama minjim ŋau ih̄ɛ, inɛ akā ku buba awɔ n̄jɛɛ, inɛ akā mɔ awɔ cangɛ. ²² N̄ɔi Jesu í s̄ɔ mɔcɔ minji ŋau í ni, i kù mà mii iyi ì waa tɔɔm ŋa mɔm. Aa yɔkɔ í temuað ijuukpā iyi an ye ŋa? Nɔ à ni aŋa aa yɔkɔ. ²³ Nɔ í s̄ɔ ŋa má í ni, ntɔi, aa ye ijuukpā iyi an ye ŋa. Amma kù je amui an cica inɛ ŋa iyi aa buba si canga do n̄jɛm. Bi ku bubau bɛ, inɛ ŋa iyi Ilaað Baam í cea sɔɔluɛ ŋai aa buba si.

²⁴ N̄ɔi mɔcɔ mɛɛwa iyi à gbe ŋau à gbɔ ideu nɔ idɔ n̄ŋa í k̄ɔð minji ŋau. ²⁵ N̄ɔi Jesu í kpe aŋa fei í s̄ɔ ŋa í ni, in̄jɛ mɔ ì mà ŋa si andunyau ih̄ɛ ilaalu ŋau à ya maa taa inɛ n̄ŋa ŋa gbugbāi. Nɔ inɛ ngbo n̄ŋa ŋa mɔ a maa nyisi yiiko n̄ŋa. ²⁶ Amma bi tu ŋɛ kaa ce beɛbe. Inɛ n̄ŋɛ iyi wa bi n̄ju ku je inɛ ngbo, n̄ŋui á je woo ce n̄ŋɛ icɛ. ²⁷ Beɛbe mɔi inɛ iyi wa bi n̄ju ku je woo cua n̄ŋɛ, á je aru n̄ŋɛ. ²⁸ Beɛbe mɔi amu Amai Amanɛ n kù naa inɛ ŋa a ceem icɛ, amma amui an ce n̄ŋa icɛ, nɔ n na kuwɛem n yað inɛ nkpɔ hai si dulum.

Jesu í j̄ɔ fɛɛju minji gɔ ŋa à ye ilu

(Cɔ Maaku 10:46-52; Luku 18:35-43)

²⁹ Si isɛnɛu Jesu do mɔcɔɛ ŋa à to Zeriko nɔ à waa fita hai bɛ. Waati iyi a waa fitau, zamaa nla gɔ wa too ŋa. ³⁰ Wee fɛɛju minji gɔ ŋa à waa buba it̄i kpāa bɛ, nɔ à gbɔ iyi Jesu wa lɔ. N̄ɔi à d̄ɔ anu à maa ni, Lafɛɛ,

təkui ilaalu Davidi, ce araare nwa. ³¹ Nɔ zamaau wa la si ɲa wa ni a coko. Amma béi à waa ni a cokou, beɛbe mɔi à ya dɔ anu hee lele à maa ni, Lafɛɛ, təkui Davidi, ce araare nwa. ³² Nɔi Jesu í leekí í kpe ɲa í bee ɲa í ni, mii ì bi n ce nɲɛ. ³³ Nɔi à jɛaa à ni, Lafɛɛ, à bi ka ye ilui. ³⁴ Nɔ Jesu í ce araare nɲa í lu iju nɲau. Nɔ gbakã inɛ ɲau à ye ilu nɔ à waa tooɛ.

21

Jesu wa lɔ inɔ ilu Zeruzalemu

(Cɔ Maaku 11:1-11; Luku 19:28-40; Zãa 12:12-19)

¹ Nɔi Jesu do mɔcɔɛ ɲa à mɔsi isɛɛnɛ nɲa nɔ à maai Zeruzalemu wa. À to Betifaje si geete iyi à ya kpe Olivie. Nɔ Jesu í be mɔcɔ minji gɔ ɲa ² í ni, i bɔ ìlu iyi í wa waju nɲɛu be, aa ye bii gbankɛɛ gɔ wa so do amaɛ. I fũ ɲa i naam wa ɲa. ³ Bii inɛ gɔ wa bee nɲɛ ide gɔ, i jɛaa i ni, Lafɛɛi í nɛ bukaata nɲa. Inɛɛu á jò i naaɔ ɲa wa ɲa.

⁴ Nɲu ɲau be í cei ku ba idei waliuu ku kɔ iyi í ni,

⁵ I sã inɛi Siɔɔ ɲa, i ni,

I cɔ ilaalu nɲɛ wa naa bi tu nɲɛ.

Amanɛ kurɔi.

Si gbankɛɛui í gũ,

Si amaɛ.

Mɛɛmu ku so asoi.

⁶ Nɔ mɔcɔ ɲau à koo à ce bei í sã ɲau. ⁷ À naaɔ gbankɛɛu do amaɛ wa, à tɛ acɔ nɲa si antaɛ nɔ Jesu í gũu. ⁸ Nɔ si zamaau inɛ nkɔɔ í tɛ ibɔɛ si kpãau. Inɛ gɔ ɲa mɔ à da amaawɔi jli ɲa à tɔɔ si kpãau. ⁹ Inɛ ɲa iyi à waa cua Jesu do inɛ ɲa iyi à waa tooɛ fei à wasi ku dɔ anu à waa ni, təkui Davidi, à waa saabuɛ. Aɔ

Lafɛɛ ku weeɛ, awɔ iyi ì waa naa do iriɛ. Ka saabu Ilaaɔ hee lele*.

¹⁰ Iyi Jesu í lɔ inɔ ilu Zeruzalemu, inei iluu fei í bití. Nɔ à wasi ku ni, yooi ihɛ. ¹¹ Nɔi zamaaau í je í ni, Jesu waliui, inei Nazareti si ilei Galilee.

Jesu í wa bantumai kpasɛi Ilaaɔ

(Cɔ Maaku 11:15-19; Luku 19:45-48; Zãa 2:13-22)

¹² Nɔi Jesu í bɔ bantumai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi í to be í lele woo ta iwò ña do woo ra ña iyi à wa be. Í fuka fuka taabui woo kpaasi fia ña, do kitai woo ta ankasiidi ña. ¹³ Nɔ í sɔ ña í ni, à kɔɔ à ni, Ilaaɔ í ni ilei ñu ile bi ku tɔɔi á je. Amma ñe wee ì coo bi ku tɔtɔɔi ile ña.

¹⁴ Nɔi feɛju do ilu kute akã gɔ ña à naa bi Jesu kpasɛi Ilaaɔ be nɔ í jɔ à ba iri. ¹⁵ Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ña do woo kɔ inɛ ña si wooda ñau, idɔ ña í kɔ iyi à ye maamaake ña iyi í ce, nɔ à gbɔ amu ña à wasi ku dɔ anu à waa ni, tɔkui ilaalu Davidi, à waa saabuɛ. ¹⁶ Nɔ à bee Jesu à ni, ì bei ì gbɔ iyi à waa fɔ mbe? Nɔ í je ña í ni, oo. Mii iyi wa ceu ihɛ, i kù cio ideɛ ña tengi bii à ni, Ilaaɔ í jɔ à gbɔ saabuɛ hai si gelei amu ña do si gelei ama kpɔtɔ ña. ¹⁷ Si anyii ñu, í jɔ ña í nɛ hai ilu be í koo í sũ Betani.

Jesu í ceekpe jii ndii figi

(Cɔ Maaku 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Iju kumáɛ daadaakɔ Jesu í nɛ hai Betani wa nyi Zeruzalemu, nɔ ari wa kpa. ¹⁹ Nɔi í ye jii ndii figi gɔ ití kpãa be, nɔ í yaa siɛ. Amma iyi í to kɔkɔɛ í ba wee wua ñai í nɛ. Nɔi í sɔ jii nɔu í ni, awɔ i kaa so má ajɔ kãma. Nɔ gbakã jii nɔu í gbɛ. ²⁰ Iyi mɔcɔ ñau à yɔɔ,

* **21:9** à waa saabuɛ Do feei gereki hozanai à ya ni.

ηοι à biti. À bee Jesu à ni, beirei í ce j̄i ndii figiu ihē í gbε anu akā bεεβε. ²¹ N̄oi Jesu í je n̄ηa í ni, nt̄o nt̄o ñ wa n s̄o η̄ei, bii ì dasi naane n̄o i kù waa sika ηa, aa ȳok̄o i ce b̄ei ñ cea j̄i n̄ou ihē ηa. N̄o kaa je baa iyi bε n̄ηu akā, aa ȳok̄o i s̄o iri kutau ihē ηa i ni ku dede hai bε koo dásí tenku, á n̄o ku koo. ²² Bii ì dasi naane ηa, mii iyi ì t̄o Ilaaã fei, aa ba ηa.

Hai iwoi yiiko Jesu wa naa

(C̄o Maaku 11:27-33; Luku 20:1-8)

²³ N̄oi Jesu í to Zeruzalemu n̄o í b̄o bantumai kpasēi Ilaaã má wa k̄o ine ηa si cio. N̄oi ine ngboi woo weei Ilaaã ηa do ine ngbo ηa à naa bi t̄εε, à beεε à ni, mii ηa iyi ì waa ceu ihē, yooi í nae kpāa iyi ì waa cooð. Do yiikoi yooi ì waa cooð. ²⁴ N̄oi Jesu í je n̄ηa í ni, amu m̄o an bee ηe ide ḡo. Bii ì ȳok̄o ì j̄εem ηa, amu m̄o an s̄o ηe ine iyi í nam yiiko ñ wa n ceð mii ηau ihē. ²⁵ Hai iwoi Zāa í ba yiiko iyi í dasið ine ηa inyi. Hai bi Ilaaã de, mà hai bi amanε ηa. N̄oi à busi n̄je à waa ni, beirei aa ka j̄εaa. N̄sei n̄o, bii à j̄εaa à ni Ilaaãi, á bee wa na mii í ce a kù dasi Zāa naane. ²⁶ N̄o wee n̄jo kaa j̄è ka ni hai bi amanε ηai. Bii à ni hai bi amanε ηai, zamaau á ye taale nwa si na iyi í j̄è ine fei í j̄esi iyi Zāa waliiii kam kam. ²⁷ N̄oi à j̄εa Jesu à ni, a kù mà. N̄o Jesu m̄o í s̄o ηa í ni, debei, amu m̄o n kaa n s̄o ηe yiikoi ine iyi ñ wa n ceð mii ηau ihē.

M̄andai ama minji

²⁸ Jesu í kpa n̄ηa m̄andau ihē í ni, beirei ì waa lasabu ηa. M̄ok̄o ḡo í n̄ε ama inem̄ok̄o minji. N̄o í s̄o ine sinteu í ni, amaayi, b̄o ikom i koo i ce icε nnyi. ²⁹ N̄o í ni, n kaa n koo. Amma do ankāanyi í ce lasabu mmu n̄o í koo. ³⁰ N̄o m̄ok̄ou í koo í s̄o ama minjisiaeu m̄o bεεβε, n̄o amau í j̄εaa í ni, to, an koo,

baaba. Amma kù koo. ³¹ Si ama minji ηau yoo ηηai í ce idəbii baæ. Nəi à ni, ine sinteui. Nəi Jesu í sɔ ηa í ni, ntə ntə n̄ wa n sɔ ηei, woo gba fiai lɛmpoo do inaabo woo ta icu ηa aa tako ηe a lɔ si tengi bii Ilaaɔ́ í jε bomma. ³² N̄ wa n fɔ bεɛbei si na iyi í jɔ́ Zāa í naa ku nyisi ηe kpāa jiiida, nɔ́ i kù dasiε naane ηa. Woo gba fiai lɛmpoo do woo ta icu ηai à dasiε naane. Amma ηe, do iyi ì yε idə ku kpaasi nηa ηa fei i kù kpaasi idə nηe i dasiε naane ηa.

Məndai gaanəma laalo ηa

(Cɔ Maaku 12:1-12; Luku 20:9-19)

³³ Nəi Jesu í sɔ ηa má í ni, i gbɔ mənda gɔ má ηa. Ilu kpasɛ́ gɔ́ í ce ikoe, nɔ́ í lɔ si jii ndii rezɛε ηa nɔ́ í ce kaa í kaakooeɔ́. Nɔ́ í ce bi ku fɔ inyii isoe. Nɔ́ í cā tafa bii ku degbe ikou. Nəi í so gaanəma ηa í dasi ηa si ikou a maa logooe, í bei í bɔ́ ilu koo kpe be. ³⁴ Waati iyi isoi jii nɔ́u í jia í to ku ka, ηəi í be amaace ηa wa bi woo logoo ηau a koo a gba iyi í jε ti nηu wa. ³⁵ Amma gaanəma ηau à dede à wo si ηa, à cā ine akā, nɔ́ à kpa ine akā má, nɔ́ à ta ine mɛetasiau mə kuta à kpa. ³⁶ Nɔ́ ilu ilɛu í be si ηa amaace gɔ́ ηa wa má. Ine nηu ηa à kpɔ́ à re baa inɛi tako ηau. Do nηu fei, à ce nηa bei à cea inɛi tako ηau. ³⁷ Si anyii aηa fei í be si ηa ama abíe wa, í ni, aa jirima amam. ³⁸ Amma iyi gaanəma ηau à yε amau à fɔ aηa duusɔ́ à waa ni, i cɔ́ ine iyi á na ku jε tubuu. I naa wa ka kpa nɔ́ ilɛu ku baa ku jε tu wa. ³⁹ Nəi à muu à fitae hai inɔ́ kaau à koo à kpa.

⁴⁰ To, waati iyi ilu ilɛu á naa, beirei á cea gaanəma ηau. ⁴¹ Nəi à jεaa à ni, á kpa ine laalo ηau i kaa ce araare nηa nɔ́ ku de gaanəma mmu ηa ku dasi ηa si ilɛu, ine ηa iyi bii isoi jii nɔ́u í jia aa ya náa iyi í jε

tεε. ⁴² N̄oi Jesu í bee ηa í ni, i kù cio iyi ihē si kukoi idei Ilaađ ηa ba. Í ni, Kuta iyi woo ma ηa à k̄asiu N̄hui í baa í jε kuta sintei icui ileu. Ađ Lafēi í coo, n̄o í mu wa bití. ⁴³ N̄o Jesu í ni má, ñ wa n s̄o ηei, Ilaađ á gba bommaε hai bi tu ηε ku na dimi mmu ηa iyi à waa ce id̄oabiε. [⁴⁴ Inε iyi í cuku si kutau ihē, kutau á λεγεi. Inε iyi í n̄o í bata m̄o á l̄l̄o lafēi nek̄o nek̄o.] ⁴⁵ Iyi inε ngboi woo weei Ilaađ ηau do Farisi ηau à gb̄o m̄andai Jesu ηau, à mà iyi aηai wa f̄aa. ⁴⁶ N̄oi à waa de kp̄aa bei aa ce a muu. Amma à waa ce n̄joi zamaau si na iyi í j̄o à dasi naane iyi waliii nt̄o nt̄o.

22

M̄andai ijei ab̄ođ̄o (C̄o Luku 14:15-25)

¹ N̄oi Jesu í s̄o ηa ide do m̄anda ηa má í ni, ² i gb̄o faaji ḡo iyi wa nyisi ηε bei bommai Ilaađ í ye. Ilaalu ḡo wa cea amaε ab̄ođ̄o, ³ n̄o í be amaaceε ηa í ni a koo a kpe inε ηa iyi à kpe ab̄ođ̄o wa. Amma inε ηau a kù waa bi ku naa. ⁴ N̄o í be amaaceε mmu ḡo ηa má í ni, i koo i s̄o inε ηa iyi ñ kpe ηau i ni ñ t̄a s̄o lu. Kεte kombo ηa do m̄εmu ku ne ikpo ḡo ηai ñ kpa n̄o à ce ic̄ei fei ndεε à t̄a, a naa wa bi ku ce ab̄ođ̄o. ⁵ Amma inε ηa iyi à kpe ηau a kù saaluε m̄om, inε fei í ne w̄uε. Inε ḡo ηa à ne iko n̄ηa, inε ḡo ηa m̄o à ne s̄ia n̄ηa. ⁶ Ḡoḡo ηa à mu amaaceε ηau à c̄a ηa à kpa ηa. ⁷ N̄oi id̄oi ilaalu í k̄o n̄o í be soogeε ηa à koo à kpa woo kpa inε ηau n̄o à dasi ilu n̄ηau ina. ⁸ N̄oi í s̄o amaaceε ηau má í ni, to, ijei ab̄ođ̄o í j̄ia, amma inε ηa iyi ñ tako ñ kpe ηau a kù j̄ođ̄o ijeu be má. ⁹ Na

nɲu, i bə si tafa ɲa i kpe inɛ ɲa iyi à wa bɛ fei wa ɲa. ¹⁰ Nə amaace ɲau à bə si tafa ɲau à tətəw inɛ ɲa iyi à wa bɛ fei wa, hai inɛ jiida do inɛ laalə ɲa, nə abədəu í kə do amane.

¹¹ Iyi ilaaluu í lə ile bi ku ce abədəu, í cə inɛ ɲa iyi à naa ku jɛu, nə i ba wee, inɛ akā kù waa dasi jɲnei abədə iyi í na ɲa. ¹² Nɲi í beɛɛ í ni, kpaasi, beirei í ce ì lə wa ihɛ i kù waa dasi jɲnei abədə. Nə inɛɛu kù ni ide kāma. ¹³ Nɲi ilaaluu í sə amaaceɛ ɲa í ni, i dɪ awəɛ do isɛɛ ɲa nə i soo i nyəw angule si ilu kuku, tengi bii inɛ ɲa aa lesi awə si iri a kpata. ¹⁴ Nə Jesu í ni má, do iyi llaaɗ í kpe inɛ nkɲə fei, inɛ iyi í cica kù kɲə.

Fiai lempoo ku sã

(Cə Maaku 12:13-17; Luku 20:20-26)

¹⁵ Waati beɛbɛ Farisi ɲa à koo à tətəw à waa busi nje a ba a lea Jesu taai ide. ¹⁶ Nɲi à bɛ məcə ɲɲa gə ɲa do inɛi Herodu gə ɲa bi tɛɛ. Iyi à to ɲɲi à ni, Mɛɛtu, à mà iyi ì ya fə ntə, nə ì waa kə inɛ ɲa si idei llaaɗ do ntə. Beɛbɛ mɲi i kù waa ce nɲoi inɛ gə, domi i ci ya cə ijui amane ɲa. ¹⁷ Na nɲu, sə wa bei ì yɛ. Í sɪa ka sãa ilaalu Sezaa fiai lempoo? Ma ka maà sãa. ¹⁸ Wee Jesu í mà lasabu ɲɲa iyi à waa ce tā, ɲɲi í sə ɲa í ni, inɛ ilu muafiti ɲa, na mii í ce ì waa leem taai ide ɲa. ¹⁹ I nyisim kɲekɛɛ iyi ì ya sãð lempoou wa ɲa. Nə à nyisie kɲekɛɛ gə. ²⁰ Nə Jesu í bee ɲa í ni, fotooi yooi í wa si kɲekɛɛu ihɛ nə irii yooi à kə si. ²¹ Nə à ni, ti Sezaai. Nɲi Jesu í sə ɲa í ni, to, debɛi i sãa Sezaa iyi í jɛ tɛɛ ɲa, nə i sãa llaaɗ mə iyi í jɛ tɛɛ ɲa.

²² Iyi à gbə ideu beɛbɛ, ɲɲi à biti à jəð à nɛ.

Idei kujti iku ɲa

(Cə Maaku 12:18-27; Luku 20:27-40)

²³ Si ajə akāu Sadusi gə ŋa mə à naa bi Jesu má. Anjai à ya maa ni iku ŋa a kaa jǐ. Iyi à to wa bi Jesu ŋəi à beee à ni, ²⁴ Mɛɛtu, Moizi í ni bii inɛ gə í ku í jə aboe nɔ kù bíð ama, ifəe ku so jaaðu ku ba ku bía igbãe ama. ²⁵ Wee si inɔ nwa inɛ mɛɛje gə ŋa à weɛ iyi à jɛ amai baa akã. Igbã ŋŋa í so abo nɔ kù bíð ama nɔ í ku í jəa ifəe jaaðu. ²⁶ Bɛɛbei inɛ minjisiau mə í ce, do mɛɛtasiau, hee í koo í kãsið amanɛ mɛɛjesiau. ²⁷ Si anyii aŋa fei nɔ abou mə í na í ku. ²⁸ To, ajə iyi iku ŋa aa na a jǐ, aboi yoo ŋŋai á jɛ, si bei aŋa fei à soo aboi.

²⁹ Amma Jesu í jɛ ŋŋa í ni, ì waa rara ŋai si na iyi í jə i kù mà gbugbãi Ilaað ŋa hee má jɛ mii iyi kukəi ideɛ wa fə. ³⁰ Ntə ntə, si waati iyi iku ŋa aa naa a jǐ, waati bɛɛbe inɛməkə ŋa do inaabo ŋa a kaa so nje má, amma aa yei bei amaleka ŋa. ³¹⁻³² Iyi í jɛ ti idei kujji iku ŋa, à kəw wo à ni, Ilaað í ni ŋŋu Ilaað, Lafɛi Aburahamui, do ti Izaaki, do ti Zakəbu. I kù cio ideu be ŋa iyi Ilaað í sə ŋei? Ilaað kù jɛ Lafɛi iku ŋa, Lafɛi inɛ ŋa iyi à weɛi.

³³ Nɔ zamaa iyi í wa be fei í gbə cioi ideɛ nɔ ideu í tosi ŋa.

Wooda iyi í re

(Cə Maaku 12:28-34; Luku 10:25-28)

³⁴ Njəi Farisi ŋau à gbə iyi Jesu í kãmia Sadusi ŋau si ideu nɔ à tətəw má. ³⁵ Inɛ akã ŋŋa iyi wa jɛ woo kə inɛ ŋa si woodau wa bi ku cə laakai Jesu nɔ í beee í ni, ³⁶ Mɛɛtu, si wooda ŋau fei, yoomai í re. ³⁷ Njəi Jesu í jɛaa í ni, bi Að Lafɛɛɛ do idəe fei do lasabue fei. ³⁸ Nŋu bei í jɛ wooda sinte, nŋui í nɔ í re ŋa. ³⁹ Minjisia iyi í too wee. Bi inɛ mmu ŋa bei ì bi araɛ.

40 Wooda minji ηau bei à je icui idei woodai Moizi do ti idei walii ηa fei.

Davidi do ine iyi Ilaaḗ í cica

(Cḡ Maaku 12:35-39; Luku 20:41-44)

41 Si bei Farisi ηau à tḡtḡ, ηḡi Jesu í bee ηa ideu ihē 42 í ni, beirei ì waa lasabu si idei ine iyi Ilaaḗ í cica ηa. Tḡkui yooi í je. Nḡi à jeaa à ni, tḡkui ilaalu Davidii. 43 Nḡ Jesu í bee ηa í ni, bii beebēi, beirei í ce Davidi wa kpoo Lafēe waati iyi í fḡ do gbugbāi Hundei Ilaaḗ í ni,

44 Aḡ Lafēe í sḡ Lafēm í ni,
Buba si awḡ njem ihē

Hee n ce mbēee ηa bi ku lesi isee.

45 Nḡ Jesu í ni má, to, bii Davidi wa kpoo Lafēee, beirei á ce ku je tḡkue má.

46 Nḡ baa ine akā nḡa kù yḡkḡ ku jeaa ide kāma. Nḡ hai waati beebēu ine gḡ kù beee ide gḡ má.

23

Muafitii Farisi do woo kḡ ine ηa si wooda ηa

(Cḡ Maaku 12:38-39; Luku 11:43,46; 20:45-46)

1 Nḡi Jesu í sḡ zamaau do mḡcḡe ηau, 2 í ni, woo kḡ ine ηa si wooda ηau do Farisi ηau, aḡai à sāsi agbei Moizi à waa sisi woodae. 3 Na nḡu, i ya gbḡ ide nḡa nḡ i ce mii iyi à waa sḡ ηe fei. Amma i maà ya ce kookoosu bei à waa ce, domi ide iyi à ya fḡ a ci ya ceḡ ice. 4 À ya dī aso ku wo a maa kāa ine ηa, amma aḡa taka nḡa a ci ya jesi a luu baa do amaawḡ akā. 5 Kookoosu nḡa iyi à waa ce fei à waa cooi ku ba a ye ηaḡ. Beebēi à ya dī ama tia iyi í la í re ti kpaasi ηa nḡ a dasi jaba nḡa ikū sisḡ iyi í re ti kpaasi ηa si ifi

do ilɛ *. 6 Nɔ a ci ya bi kaa inya sinte bi ku jɛ jingau ɲa do kitāi inɛ ngbo ɲa ile bii à ya ce kutɔtɔɔ ɲa. 7 À ya bi inɛ ɲa a maa ce aɲa fɔɔ si bantumaa do bɛɛɛ nɔ a maa kpe ɲa lafɛɛ. 8 Amma inɛ, i maà ya jò a kpe ɲɛ lafɛɛ, domi inɛ fei saa ɲai, nɔ Lafɛɛ akã lege legei ì nɛ ɲa. 9 Nɔ i maà kpe inɛ kãma Baaba si ilɛ ihɛ ɲa, domi inɛ akãì í jɛ Baa nɲɛ. Nɲui í wa lele. 10 Nɔ i maà ya jò a kpe ɲɛ ilaalu ɲa domi ilaalu akã lege legei ì nɛ ɲa, nɲui í jɛ inɛ iyi Ilaaɔ́ í cicau. 11 Inɛ iyi í jɛ inɛ ngbo nɲɛ nɲui í nɛ ku jɛ woo ce icɛ nɲɛ. 12 Inɛ iyi í so araa lele, aa kayɛsi, inɛ mɔ iyi í kayɛ araa aa soo lelei.

Jesu í yɛ taalei Farisi ɲa do woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa na muafiti ɲa

(Cɔ Maaku 12:40; Luku 11:39-52; 20:45-47)

13 Jesu í ni, inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa cɪmboa inɛ ɲa kpãai bommai Ilaaɔ́ ɲa. Inɛ taka nɲɛ, i kù jesi i lɔ ɲa, nɔ inɛ ɲa iyi à bi ku lɔ, ì waa ganji ɲa ɲa. [14 Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì ya maa ce kutɔɔ sisɔ ɲa ku ba inɛ ɲa a ni inɛu inɛ jiida ɲai. Nɔ wee mii iyi jaaɔ́ ɲa à nɛ fei ì ya gbaa ɲai. Na ɲɔi í jò ijuukpã nɲɛ á la ku re.]

15 Inɛ woo kɔ inɛ ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, inɛ ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukpã ɲa, si na iyi í jò ì waa dabii bii fei ɲa, ì waa nɛ si tenku do si ilɛ fei ì waa dɛdɛ baa inɛ ɲa iyi aa ba i kpaasi idɔ nɲa ɲa. Nɔ bii ì ba ɲa ì ya sinda lafɛɛ ɲai ku jɛ inɛ iyi à nɛ a dasie ina iyi ci ya ku ku re baa inɛ taka nɲɛ isɛ gbeeji.

* 23:5 oma tia ama tia iyi à ya dɪu isɛɛde ɲa iyi à wa si tiai idei Ilaaɔ́i à ya kɔ si, nɔ a dɪu si ikpo nɲa walakɔ si awɔ.

16 Inε fεεju ηai iyi ì waa mu goloji fεεju ηa, aa ye ijuukpã ηa. Ì ya maa ni ηa, bii inε í ceekpe do kpasëi Ilaaã kù jε taale baa bii kù kãɔ. Amma bii í ceekpe do wurai kpasëu, tilasii ku kã ideu. 17 Inε fεεju nnyei ηai. Yoomai í la í re. Wurau? Mà kpasë iyi í jò wurau í jε ti Ilaaã. 18 Nɔ ì waa ni má ηa, bii inε í ceekpe do bi kuwee kù jε taale baa bii kù kãɔ, amma bii í ceekpe do inai kuweeu, tilasii ku kã ideu. 19 Inε fεεju ηai. Yoomai í la í re. Inai kuweeu? Mà bi kuwee iyi í jò inai kuweeu í jε ti Ilaaã. 20 Na nηu, inε iyi í ceekpe do bi kuwee, hee do mii iyi wa lesi feii í ceekpeò. 21 Inε mɔ iyi í ceekpe do kpasëi Ilaaã, hee do Ilaaã iyi í wa bε feii í ceekpeò. 22 Inε mɔ iyi í nɔ í ceekpe do lele, hee do batai bommai Ilaaã do Ilaaã takæ iyi wa buba bei í ceekpeò.

23 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì waa na Ilaaã hee do zakaai nyau i aye ηa, amma ì waa gbεje mii iyi í la í re si wooda ηa. Mii ηau í jε idɔɔbii Ilaaã ku ce do araare ku nyisi do ilu naanε ku jε. Nηu ηau bei í jɔ í ce ηa, nɔ i maà gbεje iyi í gbe ηau. 24 Inε fεεju ηai iyi ì waa mu goloji fεεju ηa. Ì waa coo inyi nηε na kokoo ηa nɔ ì bei ì waa mið kpookpo ηa.

25 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa si na iyi í jò anyii kɔɔfu do ti jεε ηai ì ya wie ηa, amma hai si binε laalɔ do ilei ì bað mii ndii inɔε ηa. 26 Awɔ Farisi fεεju, wie inai jεε titã, anyiu mɔ ku bei ku má.

27 Inε woo kɔ inε ηa si wooda ηa do Farisi ηa, inε ilu muafiti ηai. Aa ye ijuukpã ηa, si na iyi í jò ì ye ηai bei bale iyi à jɔsi mii fũfũ ku ba anyie ku sía, amma inɔε kùkùí amanε do konkombi wa kã si. 28 Bεεbε

m̄ai in̄e taka n̄ɛ, bii in̄e ɲa à waa yɛ ɲɛ, in̄e in̄e jiida ɲai, amma si idɔ n̄ɛ muafiti do laalɔi wa kɔ̄.

²⁹ In̄e woo kɔ̄ in̄e ɲa si wooda ɲa do Farisi ɲa, in̄e ilu muafiti ɲai. Aa yɛ ijuukp̄a ɲa, si na iyi í j̄ò ì waa teese balei walii ɲau, nɔ ì waa ce booda si ti in̄e dee dee ɲau m̄o má ɲa. ³⁰ Nɔ ì waa ni ɲa, bii í j̄e si waatii bala nwa ɲai à dede wo a kaa ka dasi baa nwa si walii ɲau ku kpa. ³¹ In̄e taka n̄ɛ ì waa nyisi iyi in̄e t̄okui in̄e ɲa iyi à kpa walii ɲau. ³² To, i hanya i tambɔ laalɔ iyi bala n̄ɛ ɲa à sintiu. ³³ In̄e in̄e buu ɲa bei njo wukuku. I kù nɛ bei aa ce i saa ina iyi ci ya kuu ɲa. ³⁴ Na n̄ɲu, i de it̄i i gbɔ, an bɛ n̄ɛ walii ɲa wa do ilu bisi ɲa do woo mà tia ɲa. Si inɔ n̄ɲa aa kpa gɔgɔ ɲa, nɔ i kpakpa gɔgɔ ɲa m̄o si j̄ii ku gaau, gɔgɔ ɲa m̄o nɔ i tɛ n̄ɲa kp̄ɔt̄ɔɔ ile bii ì ya ce kut̄ɔt̄ɔɔ n̄ɛ ɲa, nɔ i lele ɲa si ilu ɲa fei. ³⁵ Na n̄ɲu, ijuukp̄ai woo kpa in̄e dee dee ɲau fei á j̄e si iri n̄ɛi. Abelii í j̄e in̄e dee dee sinte iyi ì kpa ɲa. Zakari amai Baraki iyi ì kpa si afei kpas̄ei Ilaaɔ̄ do bi kuweeu ɲa, n̄ɲui í j̄e in̄e ank̄anyi iyi ì kpa ɲa. Ikui in̄e dee dee ɲau bɛ fei, hai Abeli hee ku koo si Zakari, in̄e aa yɛ ijuukp̄aɛ ɲa. ³⁶ Ntɔ ntɔ, n̄ wa n s̄o ɲei, ijuukp̄ai mii ɲau bɛ fei si in̄e nnyi ɲau ih̄ei á baa ku j̄e si.

Jesu do Zeruzalemu
(Cɔ Luku 13:34-35)

³⁷ Jesu í ni, in̄e in̄e Zeruzalemu ɲa, in̄e iyi ì ya kpa walii ɲa nɔ i ta ama abei Ilaaɔ̄ ɲa m̄o kuta i kpa ɲa ɲa. Ise f̄eloi n̄ ya n bi n t̄ɔt̄ɔ ɲɛ si abem bei aj̄e í ya t̄ɔt̄ɔ amaɛ ɲa si ikpaɛ, amma i kù j̄e ɲa. ³⁸ Wee nsei Ilaaɔ̄ á f̄ũ n̄ɛ kpas̄ɛ n̄ɛ si awo. ³⁹ Ntɔ ntɔ n̄ wa n s̄o ɲei, hai nsei i kaa yem má ɲa í gbe hee aj̄o iyi aa ni ɲa, Ilaaɔ̄ ku weea in̄e iyi wa naa do irii Laf̄ɛɛ.

24

*Jesu wa fɔ ideɪ kpasɛi Ilaaɔ ku lege
(Cɔ Maaku 13:1-2; Luku 21:5-6)*

¹ Nɔi Jesu í fita hai kpasɛi Ilaaɔ. Iyi wa ne ɲɔi mɔcɔɛ ɲa à koo à baa à nyisiɛ bei à ma kpasɛi Ilaaɔu do ileɛ ɲa sãa sãa. ² Nɔi í sɔ ɲa í ni, ì waa ye mii ɲau be fei ɲa ya. Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ɲei, kuta baa akã kaa naa ku maa lesi nje be má, aa kekɛɛ mbe fei.

*Wahala iyi á naa si waatii ankãanyi
(Cɔ Maaku 13:3-13; Luku 21:7-19)*

³ Jesu í koo í buba iri kutai Olivie. Nɔi mɔcɔɛ ɲa à bɔ bi tɛɛ aɲa duusɔɔ à beɛɛ à ni, sɔ wa waati iyi mii nɔu be á ce. Nyinda yoomai á nyisi kunyiɛ wa do waatii ankãanyi.

⁴ Nɔ Jesu í je ɲa í ni, i ce laakai ɲa ine gɔ ku maà naa ku dɪ iju nɲɛ, ⁵ domi ine ɲa iyi aa na a maa naa akã akã a maa ni aɲai à je ine iyi Ilaaɔ í cicau aa kpɔ. Aa dɪ ijui ine nkpɔ. ⁶ Nɔ aa maa gbɔ ibai igũ amɛɛ amɛɛ do jiiɲi ɲa. Í maà jò ku da zigi nɲɛ, domi í gbe mii ɲau be fei ku ce. Amma kù je waatii ankãanyiu be titã. ⁷ Dimi gɔ ɲa aa ya na a maa ja do dimi mmu ɲa. Ilaalu gɔ ɲa mɔ aa maa ja do ilaalu mmu ɲa. Nɔ ile á yaya si ilu gɔ ɲa, nɔ ari á ce. ⁸ Ine nɲu be fei á yei bei ara kuro sintei bãasi ku bei ku bí.

⁹ Si waati nɲu, aa dasi ɲɛ si awɔi ine ɲa a kpã ɲɛ iju, aa kpa ɲɛ mɔm. Dimi fei á cé ɲɛi na irim. ¹⁰ Waati beɛbe, ine nkpɔ á nyið anyi, aa maa zamba nje nɔ a cé nje. ¹¹ Walii ibo nkpɔ ɲai aa na a naa a maa wa inyii itii ine nkpɔ. ¹² Laalɔ ku ce á kɔɔsi hee ku jò ine nkpɔ kaa ne kubii kpaasi ɲa má. ¹³ Amma ine iyi í temua hee kɔɔɛ á ba faaba. ¹⁴ Aa waazo laabaau

jiidai bommai Ilaaḏu si andunya fei ku ba dimi fei ku gbḗḗ, andunya ku bei ku kpa iri.

Faajii mii laalo iyi wa riisi kpasēi Ilaaḏ
(Cḗ Maaku 13:14-23; Luku 21:20-24)

¹⁵ Jesu í ni, walii Daniēli í fḗ idei mii laalo gḗ wo iyi á riisi kpasēi Ilaaḏ. Nḗui aa ye ḗa í wa si inya iyi í je ti Ilaaḏ. Ine iyi wa cio idei mii laalo, ku ce laakai ku gbḗḗ sḗa sḗa. ¹⁶ Waati beebe ine ḗa iyi à wa ilei Zudee a sa a bḗ iri kuta ḗa. ¹⁷ Nḗ ine iyi í wa antai ile sikifa, bii í kita ile ku ba ku sa ku maà bḗ ngḗḗḗ ku so inḗ ile. ¹⁸ Nḗ ine mḗ iyi í wa iko ku maà nyi kpasē koo so kumbooe má. ¹⁹ Waati beebe wahalai bḗasí ḗa do ayawo ḗa á caa mḗm. ²⁰ I ce kutḗḗ ḗa ku ba waatii kusau ku maà na ku je sukui tḗtḗ walakḗ ajḗi kusími *. ²¹ Ntḗ ntḗ, waati beebe wahala nla nlaí á naa iyi a kḗ ye dimiē hai sintei andunya hee do nnyi, nḗ a kaa ka ye dimiē má hee do ajḗ fei. ²² Bii Ilaaḏ kḗ jile si nḗu ku kaye kukpḗi ajḗu wo ine gḗ kaa weē. Amma í kayeei na irii ine ḗa iyi í cicau.

²³ Waati beebe, bii ine gḗ í sḗ ḗe í ni, i cḗ ine iyi Ilaaḏ í cicau í wa ihḗ, walakḗ ine mmu gḗ ku ni, í wa ihḗ, i maà dasi lafḗē naane ḗa. ²⁴ Ine gḗ ḗa aa na a naa akā akā a maa ni aḗai à je ine iyi Ilaaḏ í cicau walakḗ a ni aḗai à je walii ḗa amma iboi. Aa maa ce dobu dobu do maamaake ḗa ku ba a dī hee do ijui ine ḗa iyi Ilaaḏ í cicau bii aa yḗkḗ. ²⁵ Na ḗai í jḗ n wa n sḗ ḗe fei ndēe do njuma.

²⁶ Na nḗu, bii à na à sḗ ḗe à ni, ine iyi Ilaaḏ í cicau í wa gḗabua, i maà koo. Walakḗ bii à sḗ ḗe à ni, wa manji ilaawa, i maà dasi naane. ²⁷ Si bei kunḗi ijī

* **24:20** sukui tḗtḗ sukui tḗtḗ nḗa sukui atei, nḗ bii gḗ ku bḗ í ya gaabu.

í ya má inya hai nunui daakɔ hee ku bɔ nunui alɛ anu akã, bɛɛbɛ mɔi kunaai amu Amai Amanɛ á jɛ. ²⁸ Tengɪ bii iku í wa, bei yembeeku ŋa à ya tɔtɔɔ.

Kunaai Amai Amanɛ

(Cɔ Maaku 13:24-27; Luku 21:25-28)

²⁹ Jesu í ni, si anyii wahalau gbakã, nunu á kuku inyai, nɔ cukpa mɔ kaa má inya má, andaiya ŋa aa cuku wa hai lele nɔ gbugbã lele ŋa a yaya. ³⁰ Waati bɛɛbɛ nyindai Amai Amanɛ á fita lelei Aɔ. Nɔ dimii andunya ŋa fei aa le awɔ si iri a maa kpata. Aa ye amu Amai Amanɛ ñ wa n naa si kudüi ijɪ do gbugbã nla nla do amboe. ³¹ Kãakãaki nla nla á dɔ anu nɔ n be amalekam ŋa wa si andunya gonta mɛɛu. Anjai aa tɔtɔɔ inɛ ŋa iyi ñ cica si andunya fei.

Mii iyi jɪ ndii figi wa kɔ wa si

(Cɔ Maaku 13:28-31; Luku 21:29-33)

³² Jesu í ni, i cɔ mii iyi jɪ ndii figi wa kɔ ŋɛ si ŋa. Bii ñ na ñ ye amaawɔɛ ŋa à sinti ku wu wua kpɔtɔɔ, ñ ya mà iyi ate í maai wa mbɛ. ³³ Bɛɛbɛ mɔi, bii ñ ye mii ŋau be fei wa ce, i mà ŋa iyi kubaai amu Amai Amanɛ kaa kpɛ má, ajɔu í maai wa mɔm. ³⁴ Ntɔ ntɔ ñ wa n sɔ ŋɛi, kù jɛ inɛi nɛi ŋa feii aa ku ideu ku bei ku ce. ³⁵ Lele do ilɛ fei á na ku tã, amma idem ŋa a kaa tã pai.

Ilaaɔ ŋɪu akã i mà ajɔu

(Cɔ Maaku 13:32-37; Luku 17:26-30, 34-36)

³⁶ Jesu í sɔ ŋa má í ni, inɛ kãma kù mà waatiu hee má jɛ ajɔ iyi mii ŋau á ce, baa amaleka ŋa iyi à wa lele, baa amu Amau, í gbe Ilaaɔ Baaba ŋɪu akã. ³⁷ Si bei í ce si waatii Noweeu, bɛɛbɛ mɔi á ce si waati iyi amu Amai Amanɛ an nyi wa. ³⁸ Hee kukɔi inyi nlau ku maa naa, inɛ ŋa à waa jɛ, à waa mɔ, à waa ce abɔdɔ

ηα, à waa mua ama ηηα ηα məkə hee í koo í to si ajə iyí Nowee í koo í ləð akəi inyiu. ³⁹ A kù waa lasabu do wahala dimi bεεbe hee í to kukəi inyi nlau í je ηα fei. Bεεbe məi á je si waati iyí amu Amai Amanε an nyi wa. ⁴⁰ Si waati ηηu, amanε minji á wa iko nə aa so inε akā a jə inε akā. ⁴¹ Inaabo minji á maa lələ, aa so inε akā a jə inε akā. ⁴² Na ηηu, i wεεð səəlu ηα, domi i kù mà ajə iyí Lafēε ηηε á nyi wa. ⁴³ I gbə iyí ihē má ηα. Bii ilu kpasē í mà idū zaka iyí ile á naa, á wə njoo nə ku ganjiε ku lə kpasēε. ⁴⁴ Na ηηu, inε mə, i wεεð səəlu ηα, domi amu Amai Amanε an nyi wa si waati iyí i kù waa tamaa ηα.

Amaace jiida do amaace laalo
(Cə Luku 12:41-48)

⁴⁵ Í sō ηα má í ni, yooi í je amaace ilu naanε iyí í nε laakai. Lafēi í je inε iyí ilu kpasē gə í kpe í so amaace kpaasie ηα í daa si awə ku maa cə ηα ku na ηα ije si bei í jə. ⁴⁶ Inə didəi á je ti amaaceu bii lafēεε í bàá í naa í bàá wa ce bεεbe. ⁴⁷ Ntə ntə, lafēu á daa amaaceu mii ndεε fei si awə. ⁴⁸ Amma bii í je amaace laaləi, á lasabui ku ni, lafēm kaa baa nya má, ⁴⁹ nə ku dede ku maa cā amaace kpaasie ηα nə ku maa je ku maa mə do woo mə atē ηα ajə. ⁵⁰ Bεεbei, lafēu á na ku baa si ajə iyí kù waa cə kpāae, do si waati iyí kù waa tamaa, ⁵¹ nə á kpāa iju jiida jiida, nə ηηu do ilu muafiti ηau fei wahala ηηα á je inya akā. Tengí bei á le awə si iri ku maa kpatað.

25

Məndai mudēε gə ηα

¹ Jesu í ni, ajə iyí an naa n je bommam á yei bei faajii mudēε mεewa gə ηα iyí à so fitila ηηα ηα à bə

məkə titō ku ko. ² Si inə nηa amanε miu í je ilu laakai, amanε miu mə kù ne laakai. ³ Mudēε miu hai ne laakai ηau à so fitila nηa ηa nə a kù so ikpo kosía. ⁴ Amma ilu laakai ηau à so fitila nηa ηa do ikpo kosía. ⁵ Wee məkə titōu kù to wa ríya. Si bei wa kpe, ηoi mudēε mεεwa ηau à siiko à waa sí njoo.

⁶ Hee zakai laja ηoi à gbə anu ku dōi ine ηa. À waa ni, məkə titōu wee wa to wa, i dede ka kòo. ⁷ Njoi mudēε mεεwa ηau à jí à waa teese fitila nηa ηa. ⁸ Hai ne laakai ηau à təw ine ihō ηau à ni, i mu nwa ikpo domi fitila nwa ηa à waa ku. ⁹ Njoi ilu laakai ηau à ni, aawo, kaa to awa fei. I koo i ra tu ηε gbakā. ¹⁰ Iyi à bə ikpou ku ra ηoi məkə titōu í to wa. Inε ngu ηa iyi à ce səəlu jüida ηau à tooε à lə bi ku ce abəđəu nə à cimbo gambou. ¹¹ Si anyie ηoi woo bə ikpo ku ra ηau mə à to wa, à wasi ku dō anu à waa ni, lafēε, lafēε, cí nwa gambo. ¹² Amma məkə titōu í ni, ntə ntə, n kù mà ηε.

¹³ Njoi Jesu í ni má, to, na nηu, i maa cə kpāa ηa domi i kù mà ajə iyi an nyi wa ηa hee má je waatiu.

*Məndai amaace mεeta gə ηa
(Cə Luku 19:11-27)*

¹⁴ Jesu í sō ηa má, í ni, bommai Ilaaō í yei má bei faajii məkə gə iyi wa bi ku bə ilu koo kpe be. Nə í kpe amaaceε ηa í so amanie fei í da nηa si awə. ¹⁵ Í na ine akā fiái wura kpekele nla miu, ine akā mə minji, ine mεetasiau mə akā, í na aηa feii si bei gbugbāi ine fei í to, í bei í neε. ¹⁶ Njoi gbakā amaace iyi à na fia kpekele miuu í so fiáu wa ceò sía, nə í ba riba miu má. ¹⁷ Bεεbe məi ine iyi à na minjiu mə, í ba riba minji má. ¹⁸ Amma ine iyi à na akāu í koo í tu isai í singa fiái lafēεu.

19 Si bεεβε ajɔ́ í koo wa baa ηjɔ́i lafēei ine ηjau í baa nɔ́ í kpe ηa a na a sisia nηu bei à cea fiau. 20 Amaace iyi í na fia kpekele miuu í naaò miu mmue wa má, nɔ́ í sɔ̀ɔ́ í ni, lafēε, fia kpekele miu iyi ì nam nɔu n ceò s̄ia hee ñ ba riba miu má. 21 Njɔ́i lafēεε í sɔ̀ɔ́ í ni, í s̄ia, awɔu amaace jiida ilu naanei. Si mii keekeu ihē ñ ye iyi ì je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau. 22 Ine iyi í na kpekele minjiu mɔ́ í naa í ni, lafēε, fia kpekele minji iyi ì nam nɔu, ñ ba riba minji ma. 23 Nɔ́ lafēεε í ni, í s̄ia, awɔu amaace jiida ilu naanei. Si mii keekeu ihē ñ ye iyi ì je ilu naane, na nηu, an daae mii nla si awɔ. Naa wa ka je jingau. 24 Si anyii nηu ηjɔ́i amaace iyi í na kpekele akāu mɔ́ í naa í ni, lafēε, ñ mà iyi awɔu ine ku gaabui. Bii i kù gbē bei ì ya da, nɔ́ tengi bii i kù fā dimi, bei ì ya mu. 25 Njoi nηu dei í mum be, nɔ́ ñ koo ñ si fiaεu ilε. To, fiaε wee. 26 Njɔ́i lafēεεu í sɔ̀ɔ́ í ni, awɔu amaace yaamɔ́ ilu ikai, awɔi ì mà iyi ñ ya n da baa bii n kù gbē, nɔ́ bei n kù fā dimi ñ ya n mui. 27 To, iyi ì mà bεεβε wo, aa na ine gɔ́ fiam nɔui, nɔ́ i daa si inyi. Bii ì ce bεεβε wo an ye ndom do ribae fei waati iyi ñ baa. 28 Si anyie ηjɔ́i í s̄ɔ́ amaace kpaasi ηjau í ni, i gba fia kpekele akāu i na ine iyi í ne mεεwau, 29 domi ine iyi í ne, nηui à ya k̄ɔ̀ɔ́a si ku ba iyi í ne u ku k̄ɔ̀ɔ́si má. Amma ine iyi kù ne, baa keeke iyi í ne u má à ya gbaai. 30 Amaace nfeu mɔ́, i soo i nyɔ̀ɔ́ angule si ilu kuku tengi bii ine ηa aa lesi awɔ́ si iri a kpata.

Kiitii ankāanyi

31 Njɔ́i Jesu í ni má, si waati iyi amu Amai Amanε an naa do amboem do amaleka ηjau fei, an buba si batai bomma ilu amboem. 32 Dimii andunya fei á tɔ̀tɔ̀ si wajum, nɔ́ an fεεfe ine ηa bei woo degbe í ya

fɛɛfɛ angudã do iwo ŋa. ³³ An jilɛ inɛ dee dee ŋau ikpa awɔ nɣɛm, inɛ laalɔ ŋau mɔ ikpa awɔ cangam. ³⁴ Waati bɛɛbɛ amu ilaaluu an sɔ inɛ ŋa iyi à wa awɔ nɣɛm n ni, i naa wa ŋa, inɛ iyi í ba kuweei Baam. I naa i buba si bomma iyi à ce nɣɛ sɔɔluɛ hai waatii kusintii andunya. ³⁵ Bommau tu ŋɛi si na iyi í jò si waati iyi ari wa kpam, ì muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ si waati iyi agbɛ wa kpam má, ì muum inyi n mɔ ŋa. Nɔ si waati iyi n jɛ inɛ njoo ì gbam si kpasɛ nɣɛ ŋa. ³⁶ Nɔ si waati iyi n wɛɛ basí ì bii anyim ŋa. Nɔ iyi n wa n ce bɔɔ ì gbɔɔm ŋa. Nɔ si waati iyi n wa ile piisɔɔ ì ya naa ku cɔm ŋa. ³⁷ Waati nɣu, inɛ dee dee ŋau aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ nɔ à naɛ ijɛ ì jɛ wala agbɛ wa kpaɛ à naɛ inyi ì mɔ. ³⁸ Waati yoomai à yɛ ì jɛ inɛ njoo à gbaɛ si kpãɛ nwa, walakɔ à yɛɛ basí nɔ à bii anyiɛ. ³⁹ M̀ waati yoomai à yɛ ì waa ce bɔɔ walakɔ ì wa ile piisɔɔ nɔ à naa ku cɔɛ. ⁴⁰ Amu ilaaluu an jɛ nɣa n ni, ntɔ ntɔ, bii ì cea inɛ akãi inɛm ŋa iyi à kere à re ŋau ihɛ bɛɛbɛ ŋa, amui ì cea ŋa.

⁴¹ Si anyii nɣu, n bei n sɔ inɛi awɔ cangam ŋau mɔ n ni, i fa ara nɣɛ hai kɔkɔm, inɛ iyi llaaɔ í ceekpe. I bɔ si ina iyi ci ya ku, iyi à koa Seetam do amalekaɛ ŋa. ⁴² Aa lɔ si ina ŋai si na iyi í jò waati iyi ari wa kpam wo i kù muum ijɛ n jɛ ŋa. Nɔ waati iyi agbɛ wa kpam i kù muum inyi n mɔ ŋa. ⁴³ Waati iyi n jɛ inɛ njoo i kù gbam si kpasɛ nɣɛ ŋa. Nɔ si waati iyi n wɛɛ basí i kù bii anyim ŋa. Iyi n wa n ce bɔɔ nɔ n wa ile piisɔɔ, i ci ya naa ku cɔm ŋa mɔm. ⁴⁴ Anɔ mɔ aa jɛɛm a ni, Lafɛɛ, waati yoomai à yɛ ari wa kpaɛ, walakɔ agbɛ, walakɔ í jɛ inɛ njoo, walakɔ basí, walakɔ si bɔɔ, walakɔ ile piisɔɔ nɔ a kù sobiɛ. ⁴⁵ An jɛ nɣa n ni, ntɔ

ntɔ̀ n̄ wa n s̄ō η̄ei, si bei i kù cea inε akāi inε η̄a iyi à kere à re η̄au ih̄ε bεεbε, amui i kù cea η̄a. ⁴⁶ Na n̄ju, aa ye ijuukpā η̄ai si ina iyi ci ya ku. Amma inε dee dee η̄au aa lɔ̀ si kuwεε iyi ci ya tā.

26

Inε ngbo η̄au à waa busi n̄je a kpa Jesu

(Cɔ Maaku 14:1-2; Luku 22:1-2; Zāa 11:45-53)

¹ Iyi Jesu í fɔ̀ ide η̄au fei í tā, η̄oi í s̄ō m̄ɔ̀cɔ̀ε η̄a í ni, ² ì mà η̄a iyi ajɔ̀ minjii í gbe ka jὲò jingau iku ku kua. Nɔ̀ waati bεεbei aa dasi amu Amai Amanε si aw̄oi inε η̄a a kparam si j̄ii ku gaau.

³ Waati iyi Jesu wa s̄ō m̄ɔ̀cɔ̀ε η̄a ideu, inε ngboi woo weei Ilaaɔ̀ η̄au do inε ngbo η̄au à tɔ̀tɔ̀ kabai Kaifu woo wee n̄lau. ⁴ Bei à waa busi n̄je b̄ei aa ce a ba a mu Jesu do bisi a kpa. ⁵ Amma à waa ni, kù s̄ia ku jὲ si aj̄oi jingauu ku ba hoya hoya ku maà dede si zamaau.

Abo gɔ̀ í f̄asi irii Jesu tulare

(Cɔ Maaku 14:3-9; Zāa 12:1-8)

⁶ Jesu í wa Betani kpas̄ei Simɔ̀ɔ̀ iyi í tako í ce b̄ɔ̀oi dintɛu, ⁷ η̄oi abo gɔ̀ í naa bi tεε waati iyi à waa jε. Wa mu ama caka ku s̄ia gɔ̀ iyi í nε tulare ku nε fia gɔ̀, nɔ̀ í f̄asi tulareu si irii Jesu. ⁸ Iyi m̄ɔ̀cɔ̀ η̄au à yɔ̀ɔ̀, η̄oi idɔ̀ n̄η̄a í k̄ɔ̀ à ni, na mii í ce abou í koo í ce as̄ɔ̀oi tulareu ih̄ε. ⁹ Aa ka taai wo fia nkp̄ɔ̀ nkp̄ɔ̀ ka kp̄ε̄a ilu are η̄a fia. ¹⁰ Iyi Jesu í gbɔ̀ à waa fɔ̀ bεεbε η̄oi í bee η̄a í ni, na mii í ce ì waa ye taalei abou η̄a. Mii j̄iidai í ceem bε. ¹¹ Ntɔ̀ ntɔ̀, ilu are η̄a aa maa wεε do in̄ε waati k̄ama fei, amma amu n̄ kaa n̄ maa n̄ wεε do in̄ε hee do ajɔ̀ fei. ¹² Abou í f̄asi aram tulare do njuma ku ceò s̄ɔ̀lui kusim. ¹³ Ntɔ̀ ntɔ̀, tengi bii inε η̄a aa koo

a maa waazo laabaau jiidau si andunyau fei, aa sisi ide iyi abou ihē í ce a maa yeò gigie.

Zudasi á fita anyii Jesu

(Cɔ Maaku 14:10-11; Luku 22:3-6)

¹⁴ Nɔi Zudasi Isikarioti, ine akāi mɔcɔ maateeji ηau, í bɔ bi ine ngboi woo weei Ilaaɔ ηau, ¹⁵ í bee ηa í ni, mii aa muum ηa bii ñ da nηe Jesu si awɔ. Nɔ à ka fia isɔ fūfū ara kuntaa à naa. ¹⁶ Hai waati beɛbei, Zudasi wa de kpāa bēi á ce ku zambað Jesu ku na ine ηau.

Jesu wa je ijei jingau Iku ku kua do mɔcɔe ηa

(Cɔ Maaku 14:12-21; Luku 22:7-14, 21-23; Zāa 13:21-30)

¹⁷ Si aɔ sintei jingau Pɛɛ hai ne lefeeu mɔcɔi Jesu ηau à naa à beee à ni, iwoi ì bi kaa ceee sɔɔlui jingau Iku ku kuau. ¹⁸ Nɔi í je nηa í ni, i bɔ inɔ ilu bi wāane kasa i sɔɔ i ni, amu Mɛetu ñ ni, waatim í to. Bi tɛei an je jingau Iku ku kua do mɔcɔm ηa. ¹⁹ Nɔ mɔcɔ ηau à ce bei Jesu í sɔ ηa, à ce sɔɔlui jingauu.

²⁰ Iyi ale í le Jesu do mɔcɔ maateeji ηau à waa je. ²¹ Waati iyi à waa je ηɔi Jesu í ni, ntɔ ntɔ, ine akā nηe á zambam. ²² Nɔi inɔi mɔcɔ ηau í fɔ ntɔ ntɔ, à wasi ku beee akā akā à waa ni, isa kù je amu ya Lafɛɛ. ²³ Nɔi Jesu í je nηa í ni, ine iyi í gūsi pɛɛ si inɔ jee awað aɔ, lafɛɛi á zambam. ²⁴ Amu Amai Amanɛ an ku si bei kukɔi idei Ilaaɔ wa fɔ. Amma ine iyi á zambam á ye ijuukpā nla nla. Á tiaa ineɛu bii í je a kù buu mɔm wo. ²⁵ Zudasi iyi á zambaɛu mɔ í so ide í ni, isa kù nɔ kù je amu ya Mɛetu. Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, awɔi aa coo.

Ije iyi aa ka yeò gigii ikui Jesu

(Cò Maaku 14:22-26; Luku 22:14-20; Kør. 1, 11:23-35)

²⁶ Waati iyi à waa je, ñoi Jesu í so p̄εε nò í saabu Ilaaḍ titã í bei í bububue í na m̄c̄c̄ε ηau, í ni, iyi ih̄ēi í je aram, i gba i je ηa. ²⁷⁻²⁸ Si anyii n̄ηu, nò í so k̄ōfu si bii à dasi v̄ēε í saabu Ilaaḍ nò í na ηa í ni, iyi ih̄ēi í je n̄jem. N̄ηui í je nyindai akabuu iyi Ilaaḍ í ði do amanε ηa. An nik̄āε na irii inε n̄kp̄o ku ba n̄ kpa idei dulum du ηa. In̄ε fei, i m̄o ηa. ²⁹ An s̄o ηε, hai n̄nyi n̄ kaa n̄ m̄o at̄ē v̄ēε má í gbe hee aj̄o iyi awaε ηa fei aa ka m̄o v̄ēε tit̄ō si bommai Baam. ³⁰ Si anyiε à k̄ō iri ηa nò à fita à b̄o iri kutai Olivieu.

Piεε á jã ku ni n̄ηu ku mà Jesu

(Cò Maaku 14:27-31; Luku 22:31-34; Zãa 13:36-38)

³¹ N̄oi Jesu í s̄o m̄c̄c̄ε ηa í ni, idũuyi m̄om, in̄ε fei aa nyiò anyi na irim. Béi Ilaaḍ í f̄o si kuk̄oi ideε, beεbei á ce. I ni, á kpa woo degbeu nò angudã ηau a fangaa bii fei. ³² Amma an̄ j̄i hai si bale nò n̄ cua n̄ηε n̄ b̄o ilei Galilee. ³³ N̄oi Piεε í s̄o í ni, baa bii inε fei wa nyiò anyi na iriε, amu n̄ kaa n̄ nyiò anyi pai. ³⁴ N̄oi Jesu í s̄o í ni, nt̄o nt̄o, idũuyi m̄om, hee aj̄εε ku maa k̄o, aa jã ise gb̄εeta i ni i k̄u m̄am. ³⁵ Amma Piεε í j̄εaa í ni, n̄ kaa n̄ k̄asiε pai, baa bii í je an̄ ku do aw̄o aj̄oi. Nò m̄c̄o ηau m̄o fei à f̄o beεbe.

Jesu wa ce kut̄o Gεsemanee

(Cò Maaku 14:32-42; Luku 22:39-46)

³⁶ N̄oi Jesu do m̄c̄c̄ε ηa à b̄o inya ḡo iyi à ya kpe Gεsemanee. Iyi à to be nò í s̄o ηa í ni, i buba ih̄ē titã ηa n̄ koo n̄ ce kut̄o wa. ³⁷ N̄oi í gbã Piεε do ama min̄jii Zebedee ηau à b̄o waju. Nò in̄o kuf̄o í naa siε

hee arae fei í rɔ. ³⁸ Nɔi í sɔ̄ ɲa í ni, inɔ kufɔ́ í naa sim nla nla hee wa bi ku kpam. I wa ihě, i bam njoo ku wɔ ɲa. ³⁹ Iyi í fɔ̄ beɛbe í tã, ɲai í bɔ̄ waju keeke í koo í seɛbata ilɛ wa ce kutɔ́ í ni, Baam, bii á ce, jò wahalau ihě ku j̄im. Amma do ɲɲu fei, ku maà ti ku je ti idɔ̄ɔbim, jò idɔ̄ɔbie ku ce.

⁴⁰ Si anyie ɲai í nyi wa bi mɔ̄cɔ̄ mɛeta ɲau í ba ɲa à waa sí njoo. Nɔi í bee Piɛɛ í ni, debɛi, i kù yɔ̄kɔ̄ i kù bam njoo ku wɔ̄ baa lɛɛu akã ɲa? ⁴¹ I wɔ̄ njoo nɔ̄ i maa ce kutɔ́ ɲa ku ba i maà dasi kulelei inɛ ɲa. Idɔ̄i amanɛ í bi, amma arae í kua gbugbãɛ.

⁴² Nɔ̄ í j̄lɔ̄ ɲa isɛ gbeejisia má í koo í ce kutɔ́ í ni, Baam, bii ì je wahalau ihě kaa j̄im, bii í je kù nɛ beí á ce iyi n kù yɔ̄ɔi, jò idɔ̄ɔbie ku ce. ⁴³ Iyi í ce kutɔ́ í tã ɲai í nyi wa bi tu ɲa má nɔ̄ í ba ɲa à waa sí njoo má, domi njoo wa kpa ɲa. ⁴⁴ Jesu í jò ɲa má, í koo í ce kutɔ́ isɛ gbɛetasiaɛ si ide akãu. ⁴⁵ Nɔ̄ í nyi wa bi tu ɲa má í sɔ̄ ɲa í ni, ì sũ ì waa sími ɲai hee nsei? I cɔ̄, waati í gbe keeke iyi aa mu amu Amai Amanɛ a daa ilu dulum ɲa si awɔ̄. ⁴⁶ Inɛ iyi á zambam wa to wa. I dede kaa kòo ɲa.

À mu Jesu

(Cɔ̄ Maaku 14:43-50; Luku 22:47-53; Zãa 18:3-12)

⁴⁷ Iyi Jesu wa fɔ̄ beɛbe gbakã, ɲai Zudasi, inɛ akãi mɔ̄cɔ̄ maateɛji ɲau í to wa. Zamaa nla gɔ̄ wa tooɛ wa à waa mu taakuba ɲa do golo ɲa. Inɛ ngboi woo weei Ilaaɗ ɲa do inɛ ngbo ɲau ì be ɲa wa. ⁴⁸ Waati iyi Zudasi í dasi idɔ̄ ɲɲu ku zamba Jesuu, í sɔ̄ inɛ ɲau nyinda gɔ̄ iyi ɲɲu á ce. Í ni, inɛ iyi an koo n ya n baabaɛ, Lafɛɛ mbe, i muu. ⁴⁹ Hai Zudasi í to wa gbakã, í sekeɛi si Jesu í ni, irei ì caalɛ, Mɛetu. Nɔ̄ í

baabaε. ⁵⁰ N̄ɔi Jesu í s̄ɔ́ í ni, kpaasim, iyi ì naa ku ceu, coo.

N̄ɔ inε η̄au à to Jesu aw̄ɔ gbakã à muu. ⁵¹ N̄ɔi inε akãi m̄ɔc̄ɔi Jesu η̄au í ȳɔ taakubaε í café it̄fi amaacei woo wee n̄lai Ilaāɔ́u í buu. ⁵² Amma Jesu í s̄ɔ́ í ni, sindo taakubaε si ank̄ɔ̄ε. Inε iyi wa kpa inε do taakuba fei, taakubai á na ku kpa laf̄εε m̄ɔ. ⁵³ I kù mà iyi bii ñ bi an ȳɔk̄ɔ n t̄ɔ̄ Baam, n̄ɔ gbakã ku sambaam amaleka dubu nkp̄ɔ nkp̄ɔ wa a naa a sobim? ⁵⁴ Amma bii ñ ce bεεbε, kuk̄ɔi idei Ilaāɔ́ iyi í ni mii η̄au ih̄ε fei á bam nii kaa k̄ɔ.

⁵⁵ N̄ɔi Jesu í bee zamaau í ni, amui ì naa ku mu be η̄a do taakuba do golo η̄a bei woo ce ile? Ñ ya n wa si in̄ɔ n̄ηε aj̄ɔ fei n maa n k̄ɔ inε η̄a si cio kpas̄εi Ilaāɔ́, n̄ɔ i kù mum η̄a. ⁵⁶ Amma n̄ηu η̄au be fei í cei ku ba ide iyi walii η̄au à f̄ɔ si tiai idei Ilaāɔ́ ku k̄ɔ.

N̄ɔi m̄ɔc̄ɔ η̄au fei à j̄ɔ̄ à sa.

Jesu í wa wajui igbei woo kiiti η̄a

(C̄ɔ Maaku 14:53-65; Luku 22:54-55, 63-71; Z̄aa 18:13-14, 19-24)

⁵⁷ Inε η̄a iyi à mu Jesuu à b̄ɔ̄ε bi Kaifu woo wee n̄lai Ilaāɔ́. Tengi bei woo k̄ɔ inε η̄a si wooda η̄au do inε ngbo η̄au à t̄ɔ̄t̄ɔ̄. ⁵⁸ N̄ɔ Piεε í wa hee j̄iij̄i wa too Jesu wa do anyi hee í b̄ɔ in̄ɔ bantumai kpas̄εi woo wee n̄lau. N̄ɔi í buba be do woo degbe andε koofa η̄au na ku yēɔ̄ bei ideu á kpāɔ̄ iri.

⁵⁹ Waati n̄ηu inε ngboi woo weei Ilaāɔ́ η̄a do igbei woo kiiti η̄au fei à waa de a má Jesu ide iyi aa yēɔ̄ taaleε ku ba a kpāa. ⁶⁰ Amma a kù ba ide iyi aa yēɔ̄ taaleε baa do iyi ilu s̄εεda ibo nkp̄ɔ́ í naa í máa ide fei. Si anyii n̄ηu, amanε minji ḡɔ η̄a à naa. ⁶¹ À ni,

məkəu ihē í ni n̄ɲu á yəkə ku lɛgɛ kpasēi Ilaaḏ nɔ si afei ajɔ mɛeta n̄ɲu ku ma mmuɛ má.

⁶² N̄ɲi woo wee nlai Ilaaḏu í dede í bee Jesu í ni, i kù waa ni ide gɔ? Ide mii inɛ ɲau ihē à waa yɛḏ taaleɛ. ⁶³ Amma Jesu wa cokoe. N̄ɲi woo wee nlau í sḥo í ni, do irii Ilaaḏ, fɔ bii awəu Amai Ilaaḏ inɛ iyi Ilaaḏ í cicauí * . ⁶⁴ N̄ɲi Jesu í jɛaa í ni, oo, amui, si bei ì fɔ. Nɔ ñ wa n sḥ ɲei, aa yɛ amu Amai Amanɛ ñ wa n buba awə ɲjei Ilaaḏ ilu gbugbã fei. Bɛɛbɛ mɔi aa na i yem ɲa ajɔ akã n naa si kudũi iji má. ⁶⁵ N̄ɲi woo wee nlau í ga ibɔɛ ku nyisiḏ idɔɔkḏɛ. N̄ɲi í ni, wa bu Ilaaḏ. A kù waa de ilu sɛɛda kãma má. I gbɔ bei wa bu Ilaaḏ ɲa. ⁶⁶ Beirei ì yɛ a cea məkəu ɲa. N̄ɲi aɲa fei à yɛ taaleɛ à ni í to a kpaá.

⁶⁷ N̄ɲi à wasi ku tu si wajui Jesu antɔ nɔ à waa daa kutu, inɛ gɔ ɲa mɔ à waa sambalɛ. ⁶⁸ Nɔ à ni, awə iyi ì waa kpe arɛ inɛ iyi Ilaaḏ í cicau, sḥ wa inɛ iyi í cãɛ.

Piɛɛ í jã í ni n̄ɲu kù mà Jesu

(Cɔ Maaku 14:66-72; Luku 22:56-62; Zãa 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Waati bɛɛbɛ Piɛɛ wa buba bantumai kpasɛu. N̄ɲi mudɛɛ woo ce ice gɔ í sekeɛ siɛ wa í ni, awə mɔ ì tako ì wɛɛ do Jesu inɛi Galileeu. ⁷⁰ Amma í jã si wajui aɲa fei í ni, n kù mà iyi ì waa fɔ. ⁷¹ Si anyiɛ, nɔ í dede í bɔ ikpa andɛ kabau. N̄ɲi mudɛɛ amaace mmu gɔ í yɔḏ má, nɔ í sḥ inɛ ɲa iyi à wa beu í ni, inɛeu ihē í tako í wɛɛ do Jesu inɛi Nazaretii. ⁷² N̄ɲi Piɛɛ í jã má nɔ í ceekpe í ni, n kù mà inɛeu bɛ. ⁷³ Iyi í kḥosi má, ɲoi inɛ ɲa iyi à wa beu à sekeɛ si Piɛɛ à ni, ntɔ ntɔ awəu inɛ akã ɲjai. Ide ku fɔɛ wa nyisi iyi awəu inɛi

* **26:63** do irii Ilaaḏ Do Gerɛki à ni, do irii Ilaaḏ iyi í wɛɛ.

Galileei. ⁷⁴ Nɔi í teese í ceekpe í ni, n kù mà màkɔu. Bɛ gbakã ajɛɛ wa kɔ. ⁷⁵ Nɔ Piɛɛ í ye gigii ide iyi Jesu í sɔɔu wo í ni, hee ajɛɛ ku maa kɔ aa já ise gbɛɛta i ni i kù mà̀m. Nɔi í fita í koo wa kpata ntɔ ntɔ.

27

À bɔ̀ Jesu wajui Pilati

(Cɔ Maaku 15:1; Luku 23:1-2; Zãa 18:28-32)

¹ Nɔi daadaakɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲa fei à jilɔɔ si aɲa a kpa Jesu. ² Nɔ à dũu à koo à daa Pilati ilu ileu si awɔ.

Ikui Zudasi

(Cɔ IWB 1:18-19)

³ Zudasi, nɲu iyi í zamba Jesuu, í ye bei à ye taaleɛ a kpaɔ, ɲɔi inɛ í fɔ. Nɔ í nyiò fiaí isɔ fũfũ kuntaau bi inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau. ⁴ Í sã ɲa í ni, ñ ce dulum si bei ñ zamba inɛ dee deeu ihɛ a kpaɔ. Amma à jɛaa à ni, yoomai í ye wa. Í jɛ ideí iriɛ. ⁵ Nɔi Zudasi í nyɔ fiaú si kpasɛi Ilaaɔ bɛ í nɛɛ. Nɔ í koo í dasi kɔɔɛ ikũ lele í kpa araɛ.

⁶ Inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲau à tasi fiaú à ni, beirei aa ka ceò fiaú ihɛ. A kù nɛ kpãa ka dasi kpakoi kpasɛi Ilaaɔ si na iyi í jò fia iyi à sã na a nikãò njei inɛ goi. ⁷ Iyi à busi nje à tã, nɔ à so fiaú à raò ikoi woo ma caka gɔ, à ce bi ku si inɛ njoo ɲa. ⁸ Na ɲɔi í jò à ya kpe ikou ikoi nje baa nnyi. ⁹ Bɛɛbei ideí Zeremii waliú í ce si bei í ni, à so fiaí isɔ fũfũ kuntaau, fia iyi inɛi Izireli ɲa à jesi aɲa a sã na iriɛu, ¹⁰ nɔ à raò ikoi woo ma cakau, si bei Aɔ Lafɛɛ í dasim.

Pilati wa bee Jesu ide ɲa

(Cɔ Maaku 15:2-5; Luku 23:3-5; Zãa 18:33-38)

11 Nɔi à koo à leekɪ Jesu si wajui Pilati ilu ilɛu, nɔ í beɛɛ í ni, awɔi ì jɛ ilaalui Zuifu ɲa? Nɔ Jesu í jɛaa í ni, oo, si beɪ ì fɔ. 12 Si anyii nɲu, inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau à waa máa ide, nɔ kù ni nɲa ide kãma. 13 Nɔi Pilati í beɛɛ í ni, i kù waa gbɔ ide ɲa iyi inɛ ɲa à fɔ à waa yɛ̀ò taaleɛ ba. 14 Amma Jesu kù jɛaa baa gbakã hee biti í muu.

À yɛ taaleɪ Jesu a ba a kpa

(Cɔ Maaku 15:6-15; Luku 23:13-25; Zãa 18:39-19:16)

15 Wee si jingauɪ Iku ku kua fei ilu ilɛu í ya j̀ò inɛi piisɔ̀ɔ akã iyi zamaa í bii. 16 Wee, waati beɛbe inɛ gɔ í wa ile piisɔ̀ɔ be, à ya kpoo Barabaa, nɔ inɛ fei í màa. 17 Nɔi í j̀ò iyi zamaau í tɔtɔ̀, Pilati í bee ɲa í ni, yooi ì bi n j̀ò nɲɛ, Barabaa de, mà Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. 18 Í fɔ beɛbei si na iyi í j̀ò wa mà sãa sãa iyi na igui í j̀ò à daa nɲu Jesu si awɔ.

19 Waati iyi Pilati wa buba bi ku ce kiitiu, ɲɔi aboɛ í be siɛ inɛ gɔ wa í ni, maà dasi ideɪ inɛ dee deeu be baa, domi idũ, iyi ñ wa n sũ, ñ yɛ wahala jiida jiida si ala na iriɛ.

20 Amma inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do inɛ ngbo ɲau à wasi ku mante zamaau à waa ni à s̃ Pilati ku nyaa aɲa Barabaa nɔ ku j̀ò a kpa Jesu. 21 Nɔ Pilati í bee ɲa í ni, si amanɛ minji ɲau be, yoo nɲai ì bi n j̀ò nɲɛ. Nɔ à ni, Barabaa. 22 Nɔ Pilati í ni, to, beirei an cea Jesu iyi à ya kpe Kirisiu. Nɔi aɲa fei à ni, kpakpae si j̃i ku gaau. 23 Nɔi Pilati í bee ɲa í ni, laalɔ yoomai í bei í ce. Amma béi Pilati wa fɔ fei, beɛbe mɔi inɛ ɲau à ya d̃ anu hee lele a ni, kpakpae si j̃i ku gaau. 24 Iyi Pilati í yɛ mii iyi nɲu wa ce fei ngbei, wakatau wa k̃ɔsi mɔm nii, ɲɔi í bu inyi í wɔ̀

si wajui zamaau í nyisi iyi baai n̄ju kù wa si ideu, í ni, n̄jei m̄ak̄o dee deeu ih̄ē ku nik̄āe kù yem, í j̄e idei irii n̄je. ²⁵ N̄j̄oi in̄e n̄j̄au fei à j̄e à ni, kunik̄āi n̄j̄eεu ku j̄e idei irii awa do ama n̄wa n̄ja. ²⁶ N̄j̄oi Pilati í j̄ò n̄ja Barabaa, n̄o í j̄ò à t̄ea Jesu kp̄ot̄o. Si anyii n̄ju, n̄o í da n̄ja si aw̄o a koo a kpakp̄ae si j̄i.

Sooge n̄ja à waa yaako Jesu

(C̄o Maaku 15:16-20; Z̄āa 19:2-3)

²⁷ Si anyii n̄ju n̄j̄oi sooge n̄ja à gb̄ā Jesu à l̄òe kabai ilu il̄eu, n̄o à t̄ot̄o sooge n̄ja iyi à gbe n̄j̄au fei be. ²⁸ À b̄o nyaūe n̄ja n̄o à daa si ib̄o nkpa sis̄o ḡo. ²⁹ N̄o à ba fulai aḡū à lea si iri, n̄o à naa kpokpoo si aw̄o n̄j̄eε, à bei à gule si wajue à waa yaakoε à waa ni, f̄o ilaalui Zuifu n̄ja. ³⁰ N̄j̄oi à tu siε ant̄o n̄o à gba kpokpoo à c̄āa si iriε. ³¹ Iyi à yaakoε à t̄ā, n̄j̄oi à b̄oaa ib̄o nkpa à bei à daa si ib̄oε à gb̄āa à waa b̄o ku kpakp̄ae si j̄i ku gaau.

À kpakpa Jesu si j̄i ku gaau

(C̄o Maaku 15:21-32; Luku 23:26-43; Z̄āa 19:17-27)

³² Waati iyi à waa fita hai in̄o iluu n̄j̄oi à ko in̄ei Sireni ḡo à ya kpoo Sim̄o. N̄j̄oi sooge n̄j̄au à tilasiε à k̄āa j̄i ku gaau bii aa kpakpa si Jesuu. ³³ N̄o à waa b̄o inya ḡo iyi à ya kpe Ḡooḡota, waato inya iyi í j̄o kokoi iri. Waati iyi à to be, ³⁴ à na Jesu at̄ē v̄ēe iyi à ȳoḡeε do alolo. Amma iyi í tiεε kù bi n̄ju ku m̄o.

³⁵ N̄j̄oi à kpakp̄ae si j̄i ku gaau n̄o à ta k̄pasa si j̄in̄eε n̄j̄au à ce ikp̄ēε. ³⁶ N̄o à buba à waa degbeε. ³⁷ Si antai iriε do lele, à k̄o ide iyi wa f̄o taale iyi í ce à ni, in̄e ih̄ēi í j̄e Jesu, Ilaalui Zuifu n̄ja. ³⁸ N̄j̄oi à kpakpa ile minji ḡo n̄ja be má, in̄e ak̄ā ikpa aw̄o n̄j̄eε, in̄e ak̄ā m̄o ikpa aw̄o can̄ḡae.

³⁹ Ine ɲa iyi à waa too do be à ya gbugbã irii a maa buu, ⁴⁰ a maa ni, kù jε awɔi ì ni aa legε kpasɛi Ilaaɔ nɔ ì maa má si afei ajɔ mɛeta? To, bii awɔu Amai Ilaaɔi, faaba araε be, kita wa hai si antai j̄ii ku gaauu. ⁴¹ Bεεbei ine ngboi woo weei Ilaaɔ ɲa do woo kɔ ine ɲa si wooda ɲa do ine ngbo ɲau à ya maa yaakoε a maa ni, ⁴² í faaba ine gɔ ɲa amma í mɔngɔ ku faaba araε. Kù jε ì ni n̄ɲu ilaalui inei Izireli ɲai? To, ku kita wa hai si antai j̄ii nɔu ku ba ka dasiε naane. ⁴³ Í dasi Ilaaɔ naane nɔ í ni n̄ɲu Amai Ilaaɔi. Debei, bii Ilaaɔ í nε kubie ntɔ ntɔi ku faabaε. ⁴⁴ Bεεbe mɔi ile ɲa iyi à kpakpa do Jesu ajɔu à ya maa yaakoε.

Waati iyi Jesu í ku

(Cɔ Maaku 15:33-41; Luku 23:44-49; Zãa 19:28-30)

⁴⁵ N̄ɔi dasã nkpau ilu í kuku si ile fei hee í koo í to isɔ mɛetai ale. ⁴⁶ Nɔ si isɔ mɛetau Jesu í d̄s̄ anu hee lele í ni, Eli, Eli, lama sabatani, waatɔ Ilaaɔ, Ilaaɔ, na mii í ce ì f̄usim awɔ. ⁴⁷ N̄ɔi ine gɔ ɲa iyi à wa beu à gbɔ ideu. Nɔ à ni, wa kpe Elii. ⁴⁸ N̄ɔi gbakã ine akã ɲa í sei í koo í d̄i kanya si golo gɔ í sɔsi inyiikã í bei í naa í toa Jesu ku c̄ɔc̄ɔε. ⁴⁹ Amma ine ɲa iyi à gbe ɲau à ni, j̄ɔ titã, ka cɔ bii Elii á na ku faabaε. ⁵⁰ Nɔ Jesu í d̄s̄ anu má hee lele í bei í ku.

⁵¹ Asee, waati bεεbe si ilui Zeruzalemu, ridoo iyi í wa kpasɛi Ilaaɔu í ga í kp̄ε minji hai lele hee ku bɔ ile, nɔ ile í yaya hee kuta ɲa à la. ⁵²⁻⁵³ Bale ɲa à c̄i, nɔ woo dasi Ilaaɔ naane nkpɔ ɲa iyi à tako à ku wo à j̄i má, à fita hai inɔ bale. Si anyii kuj̄ii Jesu nɔ à bɔ Zeruzalemu ilu kumáú à tuse ara ɲa bi ine nkpɔ.

⁵⁴ N̄ɔi ine ngboi sooge ɲa do ine ɲa iyi à wa bi tεε à waa degbe Jesuu à yε kuyayai ileu do mii ɲa iyi í

ce fei ηοι ηιο nla nla í mu ηα à waa ni, ntò ntò, inεευ ihē Amai Ilaaōi. ⁵⁵ Inaabo nkpò gò ηα à wa be, à waa cò Jesu wa hai jiiji. À too Jesu wai hai Galilee a naa a gbàa. ⁵⁶ Si inò nηa Maari inei Madalau do Maari iyei Zaaki do Zozεfu, do iyei amai Zebedee ηα, aηa fei à wa be.

À dasi ikui Jesu bale

(Cò Maaku 15:42-47; Luku 23:50-56; Zāa 19:38-42)

⁵⁷ Iyi alé í lε, ηοι mòkò ilu fia gò í naa be. À ya kpoo Zozεfu, inei Arimateei. Wee nηu mò mòcòi Jesui wa je. ⁵⁸ Nòì í bò bi Pilati í tòεε ikui Jesu. Nò Pilati í yòòdaa í ni a naa. ⁵⁹ Zozεfu í so ikuu í woo do acò fufù titò gò. ⁶⁰ Nò í koo í suu si isai kuta gò iyi í jò à gbea nηu takae wo, amma a kù dasi inε gò titā. Si anyie nò í bimbili kuta nla gò í diò andei balεu í bei í nε. ⁶¹ Maari inei Madalau do Maari iyi ihōu à wa be à waa buba kòkòì balεu.

Bale ku degbe

⁶² Iyi ajòì sòolui kusimiu í kpa iri, ηοι inε ngboi woo weei Ilaaō ηα do Farisi ηau à bò bi Pilati ajò *. ⁶³ À ni, lafēε, à ye gigii ide iyi ilu ibou í fò si waati iyi í wεε si andunya í ni si ajò mεεtafia nηu á jì hai si bale má. ⁶⁴ Na nηu, jò a maa degbe balεu hee ku to zakai ajò mεεta, ku ba mòcòε ηα a maà na a nya ikuu, a bei a koo a sō inε ηα a ni, í jì hai si bale. Waati beεbe iboi ankāanyiu ihē á na ku re baa ti takou má. ⁶⁵ Nòì Pilati í sō ηα í ni, í gbā sooge ηau a koo a degbee bei ì bi ηα. ⁶⁶ Nò

* **27:62** iyi ajòì sòolui kusimiu í kpa iri Bi Zuifu ηα ajò mmu í ya sintii hai iso mεεfai alε.

anàò ña fei à bɔ bi balɛu. À ce nyindai amanlu si kutau ku ba inɛ gɔ ku maà cūu. Nɔ à jilɛ sooge ña bɛ à waa degbɛɛ.

28

Kuj̄ti Jesu hai si balɛ

(Cɔ Maaku 16:1-10; Luku 24:1-12; Zāa 20:1-10)

¹ Iyi ajɔi kusimiu í lɔ, ajɔ amaazuma daadaakɔ Maari inɛi Madalau do Maari iyi ihɔ à bɔ balɛu ku cɔ. ² Nɔi gbakā ilɛ kuyaya nla gɔ í dede nɔ amalekai Aɔ Lafɛɛ gɔ í kita wa hai lele í naa í tale kutau wa buba si. ³ Wajue wa daana bei kuɔɔi ij̄i nɔ nyauɛ ña mɔ wa fūuta bei iwu tafa. ⁴ Nɔi njo í mu woo degbe ñau hee à waa yaya nɔ à cuku ilɛ bei iku ña. ⁵ Nɔi amalekau í sɔ inaabo ñau í ni, inɛ, i maà jò njo ku mu ñɛ. N̄ ma iyi Jesu inɛ iyi à kpakpa si j̄i ku gaauui ì waa de ña. ⁶ Kù wa ihɛ má, í j̄i hai si balɛ si bei í tako í fɔu. I naa i cɔ bii í tako wa sū wo, ⁷ nɔ i koo ñya ñya i koo i sɔ mɔcɔɛ ña i ni, í j̄i hai si balɛ. Á cua ñɛɛ ikpa Galilee. Bei aa yɔɔ ña. Iyi ñ nɛ an sɔ ñɛ mbe.

⁸ Nɔi à sinda ñya ñya hai bi balɛu do njo. Nɔ baa do iyi à waa ce njo fei à nɛ inɔ didɔ nla nla má. Nɔi à sei à koo à sɔ mɔcɔɛ ña laabaauu. ⁹ Nɔi Jesu í kò ña í ni, i fɔɔ. Nɔi à sɛkɛɛ siɛ wa à naa à mu kutɛɛ à sɛɛbata si wajue. ¹⁰ Nɔ Jesu í sɔ ña í ni, i maà jò njo ku mu ñɛ. I koo i sɔ kpaasim ña a bɔ Galilee, bei aa yɛm.

Idei woo degbe ña

¹¹ Waati iyi à wa si kpāa à waa ñɛu, inɛ gɔ ña si woo degbe ñau à bɔ inɔ ilu à koo à sisia inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ña mii iyi í ceu fei. ¹² Nɔ inɛ ngboi woo weei Ilaaɔ ñau à ce kutɔtɔ do inɛ ngbo ñau à

busi nje nɔ à mua sooge ηau fia nkpɔ ɔɔ, ¹³ à sɔ ηa à ni, i sɔ ine ηa i ni mɔcɔe ηa à naa idũ laja à naa à ce ilei ikuu waati iyi ì waa sɪ njoo ηa. ¹⁴ Bii ilu ileu í gbɔ ideu, à mà bei aa ka ce ku ba ku maà kpã ηe iju. ¹⁵ Sooge ηau à gba fiaw nɔ à ce bei à tɔɔ ηau. Nɔi í jò ideu í fangaa si inɔi Zuifu ηa hee do nnyi fei.

Icɛ iyi Jesu í jàa mɔcɔe ηa

(Cɔ Maaku 16:14-18; Luku 24:36-49; Zãa 20:19-23; IWB 1:6-8)

¹⁶ Jesu í bɔ Galilee. Si anyii nηu nɔ mɔcɔ maatakã ηau à koo à baa be si iri kuta bii í tako í sɔ ηa wou. ¹⁷ Iyi à yɔɔ, ηɔi à waa guleaa. Amma ɔɔɔ ηa à waa sika sika. ¹⁸ Nɔi Jesu í sekɛɛ si ηa wa í ni, yiikoi lele do ti ile fei à nam nii. ¹⁹ Na nηu, i koo si dimi fei, i ce ηa mɔcɔm ηa. Nɔ i dasi ηa inyi do irii Baaba do ti Ama do ti Hundei Ilaaɔ. ²⁰ Nɔ ide ηa iyi ñ sɔ ηe fei, i kɔ ηa si ide ηau ku jirima ηa. Nɔ an maa n wɛɛ do inje ajɔ fei hee kɔɔi andunya

Akabuu Titõi Idei Ilaa **Monkole New Testament**

copyright © 2006 SIM International

Language: Monkole (Mokole)

Translation by: SIM International

Monkole, Akabuu Titõi Idei Ilaa

This translation, published by the UEEB/SIM au Benin, was published in 2006.

If you are interested in obtaining a printed copy, please contact the SIM, BP 15, Parakou, Benin.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2014-10-02

xc

596bf1bc-1348-53da-8787-98c1d2a18282